



Kırsalda Görev Alan Okul Öncesi Öğretmenlerini Destekleme Rehberi

Köy Okulları Değişim Ağı Derneği

Türkiye Okul Öncesi Eğitimini
Geliştirme Derneği

2025



KÖY OKULLARI DEĞİŞİM AĞI DERNEĞİ

Kuruluş tarihi: 5 Aralık 2016



www.kodegisim.org

bilgi@kodegisim.org

Osmanağa Mah. Söğütlüçeşme Cad. Bina
No:56 Altın Çarşı Daire:72 Kadıköy/İstanbul

0216 343 73 43



[@kodegisim](https://www.instagram.com/kodegisim)



Bu içerik ve [Köy Okulları Değişim Ağı Derneği'nin yayınladığı tüm eğitim içerikleri Creative Commons Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş 4.0 Uluslararası Lisansı](#) altında yayınlanmıştır.



İçindekiler

Hakkımızda	4
Önsöz	5
Köyde Çocuk Olmak	6
Okul Öncesinde Aile Katılımı ve Çevresel Faktörler	20
Doğadan Öğrenme	30
Mevsimlik Tarım İşçisi Çocuklar	37
Özel Gereksinimli Öğrencileri Anlamak	46
Geçici Koruma Altındaki Çocukların Öğretmeni Olmak	54
Yazarlar	65
Kaynakça	73
Rehber Süreci	80
Destek Veren Öğretmenler	82



Hakkımızda

Köy Okulları Değişim Ağı

Köylerdeki çocukların daha iyi bir eğitim alabilmesi için 2016'dan bu yana çalışan bir derneğiz. Öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve ebeveynlere yönelik eğitim faaliyetleri yürütüyor, kırsalda eğitim meselesine dair araştırma ve savunma çalışmaları yapıyor ve yerel koşullara uygun eğitim içerikleri geliştiriyoruz.

Çocukların geleceğe hazır olabilmeleri, kendilerini keşfedip gerçekleştirebilmelerinin ancak iyi bir eğitim ile mümkün olduğuna inanıyoruz.

Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği

Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği (TOÖEGD), 1967 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Okul öncesi eğitim alanında ilgili bakanlıklarla ve gönüllü dernekler başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapar. Erken çocukluk dönemine ilişkin araştırmaları destekler, okul öncesi eğitimi kurumlarında çalışacak profesyonellerin yetiştirilmesini ve yetişmiş olanların mesleki bilgilerinin gelişimini destekleyen çalışmalar yürütmektedir.



Ön Söz

Sevgili Okurlar,

Elinizdeki bu rehber, kırsalda görev yapan okul öncesi öğretmenlerine yönelik kapsamlı bir kaynak sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Okul öncesi eğitim, çocukların yaşam boyu sürecek öğrenme yolculuğunun ilk ve temel adımıdır. Çocukların ilkokula sosyal ve duygusal açıdan hazır bir şekilde başlayabilmeleri için sağlam bir altyapı oluşturmaları gerekmektedir. Bu kitabı oluşturmadan önce, Köy Okulları Değişim Ağı (KODA) ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği (TOÖEGD) iş birliğiyle Türkiye'nin her bölgesinden köylerde görev alan toplam 55 okul öncesi öğretmeniyle odak görüşmeleri gerçekleştirdik. Bu görüşmelerde, öğretmenlerin yaşadıkları sorunların başında, şehir merkezlerinden uzak olmaları nedeniyle kendilerini yalnız hissetmeleri, ulaşabilecekleri destek mekanizmalarının yetersiz olduğu ve öğrencilerinin ihtiyaç duyduğu eğitsel materyallere erişimlerinin sınırlı olduğunu gördük. Oysaki biz köy okullarının kendine has faydalar barındırdığına ve köy-okul-aile arasında doğru bağ kurulduğunda nitelikli eğitim için çok elverişli ortamlar oluşturulabileceğine inanıyoruz.

Bu nedenle, bu rehberin bölümleri kırsalda çocuk olmanın getirdiği özel durumları anlamaktan, çocukların motor, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerine dair ayrıntılı bilgilere, aile katılımının önemine ve öğretmen-veli ilişkilerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Ayrıca, doğa temelli eğitimden, mevsimlik tarım işçisi çocukların eğitimine, özel gereksinimli öğrencilerin öğretmeni olmaktan geçici koruma altındaki çocukların ihtiyaçlarına kadar birçok özel konuyu ele almaktadır.

Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve her çocuğun potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için birlikte çalışmamız gerektiğine inanıyoruz. Bu rehberin hazırlanmasında emeği geçen tüm uzmanlara teşekkür ediyor, kırsaldaki eğitim yolculuğunuzda sizlere ışık tutmasını diliyoruz.

Saygılarımızla,

Köy Okulları Değişim Ağı Derneği & Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği



Köyde Çocuk Olmak



Cavit Yeşildağ
Köy Okulları Değişim Ağı Derneği

Bu bölümde köyde büyüyen bir çocuğun gelişimsel dönemine uygun ihtiyaçları, aileyle iletişimde etkili unsurlar ve köy ortamlarında bunların nasıl karşılanabileceği anlatılmaktadır.

Köyde çocuk olmak, içinde birçok farklı olguyu barındıran karmaşık bir süreçtir. Bu süreci doğru anlayabilmek için doğumdan itibaren büyüme, gelişme ve öğrenme etkileşimlerini, bunun yanında çocuğun doğup büyüdüğü ortamı iyi anlamak gerekmektedir. Okul öncesi dönemden ergenlik dönemine kadar aileler çocuklarının gelişiminde önemli derecede rol sahibidirler. Çocuklukta aileleri tarafından desteklenen, sevgi gören, güven aşıl原因 ve sorumlulukları öğretilen çocukların yetişkin yaşamında daha başarılı ve mutlu oldukları bilimsel çalışmalar ile doğrulanmaktadır. Çocukların gelişiminde aileler kadar çocukların doğup büyüdüğü ortam da fazlasıyla etkilidir.

Kırsal bölgelerde yaşayan çocuklara ilişkin yapılan eğitsel çalışmalarda; çocukların gelişimsel ve akademik alanlarda yeterli düzeyde olmadıkları, eksik oldukları alanlarda daha fazla desteklenmeleri gerektiği dile getirilmiştir (Sadıkoğlu, 2019). Sosyolojik açıdan kırsal bölgedeki aile ve çocuk faktörleri incelendiğinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerine, üretkenliğe vurgu yapılmakta ve bu alanlarda erkek faktörü ön plana çıkarılmaktadır. Bununla beraber kadınlarla benzer işlerde çalışmakta ve ev ekonomisine katkı sağlamaktadırlar. Ailelerde genellikle farklı nesiller aynı evde yaşamakta, çocukların eğitimi ve bakımı anne babayla beraber diğer ev üyeleri tarafından da paylaşılmaktadır (Başaran, Öğretir-Özçelik, 2020).

Geleneksel düşüncenin hâkim olduğu kırsalda, tanımlanmış bir çocukluk dönemi yoktur. Çocuklar yetişkinlerin yanında, onların yaptığı işlere destek olur ve erken yaşlarda hayata atılırlar. Bu durumda çocuklar evin geçimine destek olmak için çalıştıkları işi, eğlence ve oyuna dönüştürerek veya duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için kardeşleri, abla ve ağabeyleri ve akran gruplarıyla oynayarak, onlarla zaman geçirerek mutlu olmaktadır. Çocukluk döneminde hem anneler hem de babalar işlerin yoğunluğundan dolayı çocuklarla ilgilenme, etkileşim kurma gibi zaman alan etkinlikleri yeterince gerçekleştiremediklerinden çocuklar etrafındaki diğer kişilere yönelmektedirler.

Kentte yaşayan çocuklar ile köylerde yaşayan çocukların gelişim alanları arasında farklılıklar olduğu bilimsel çalışmalar ile de ortaya konmuştur. Kırsal kesimde çocuklar arasındaki cinsiyet farklılığına bakıldığında ise ataerkilliğin yaygın olduğunu ve oğlanların kızlara göre toplumsal olayların daha fazla içinde olduğu görülmektedir (Danış ve Sülü, 2016). Kırsal bölgedeki belli başlı özelliklerin çocukların gelişimlerini etkilemesi kaçınılmazdır.



Gelişim Özellikleri

Gelişim alanında yapılan araştırmalar ve gözlemler, gelişimin belli kurallara göre gerçekleştiğini göstermektedir. Çocukların yaşamında önemli bir yere sahip olan başta aile olmak üzere öğretmenler ve diğer yetişkinler bu ilişkileri bilirlerse sağlıklı bir gelişim için zemin hazırlanmış olur. Çocuk gelişiminde temel sayılabilecek bu ilkeleri şöyle sıralamak mümkündür (Doğan ve Şengül, 2017):

- Büyüme ve gelişme baştan ayağa ve içten dışa doğrudur.
- Gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin ürünüdür. Çocuk, gelişiminde ailesinin genetik özelliklerini ve çevresel etkileşiminin özelliklerini taşımaktadır.
- Gelişim belli bir sıra izler ve gelişim aşamaları basitten karmaşığa doğru bir ilerleme gösterir. Bedeni oluşturan her bir sistem kendi içinde basit bir şekilde fonksiyonlarını beraberinde getirirken zaman ilerledikçe bu fonksiyonlar karmaşık bir şekilde gelişimi desteklemektedir.
- Gelişimin hızlı olduğu dönemlerde çevre etkisi fazlayken yavaş olduğu dönemlerde çevre etkisi azdır. Başlangıçta çevresel faktörler çocuğun gelişiminde daha yoğun bir şekilde yer alırken ilerleyen yaşlarda çocuğun kendi becerilerini geliştirmesiyle birlikte çevresel etki azalır.
- Gelişimde geniş bireysel farklılıklar vardır. Genel anlamda gelişim bütün çocuklarda benzer özellikler gösterse de aile yapısı, beslenme, fiziksel çevre, deneyimler gibi faktörler nedeniyle gelişim çocuğa özgü bir yapıda devam eder.
- Gelişim devamlı bir süreçtir. Erken çocuklukta gelişim daha hızlı ve yoğun gerçekleşirken ilerleyen yaşlarda bu sürecin hızı azalır ancak sona ermez. Yaşam boyu devam eden bir süreçtir ve insan yaşamını birçok açıdan şekillendirerek varlığımızı sürdürmemize yardım eder.
- Gelişim alanları birbiri ile etkileşim halindedir. Herhangi bir alandaki olumlu ya da olumsuz gelişme diğer alanları doğrudan etkileyecektir. Erken çocukluk döneminde kazanılamayan bir becerinin ileriki yaşlarda kazanılması daha zor olacaktır.

Gelişim Dönemi Özellikleri

İnsan gelişimi birbirini takip eden ve etkileyen birçok süreci içinde barındırır. Gelişim dönemleri şöyle sıralanabilir:

Doğum öncesi dönem
Bebeklik (0-2 yaş)
Erken çocukluk / Oyun çağı (2-6 yaş)
Çocukluk / Okul çağı (7-12 yaş)
Ergenlik (12-18 yaş)
Yetişkinlik (18-60 yaş)
Yaşlılık (60 yaş ve üstü)



Doğum Öncesi Dönem

Bu dönem hamilelik dönemi olarak da bilinir ve yaklaşık 38-40 hafta sürmektedir. Doğum öncesi gelişim sürecinde bebeğin maruz kaldığı genetik ve çevresel faktörler ciddi gelişimsel problemler oluşturabilir. Annenin ruh sağlığının iyi olması, anne karnındaki bebek için çok önemlidir. Bu dönemde aile ortamındaki stres anneyi olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca özellikle aşırı ilaç, sigara ve alkol kullanımı, annenin geçirdiği hastalıklar veya radyasyon bebeğin gelişimini riske atmaktadır.

Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)

Çocuğun gelişimi açısından bu dönemin önemi büyüktür. Birçok gelişim alanında temellerin bu dönemde atıldığı söylenebilir. Özellikle fiziksel gelişimin diğer alanları etkilemesi sebebiyle dikkatlice gözlemlenmesi gerekmektedir. Fiziksel büyüme bu dönemde hızlı bir şekilde ilerlemektedir ve motor gelişim temel becerilerin kazanılmasında esas teşkil etmektedir.

Doğumdan 1 yaşına kadar geçen sürede, bebeklerin kilosu doğum kilosunun 3 katına çıkmaktadır; boyları ise yaklaşık 25 cm uzamaktadır. Doğumda baş vücudun geri kalanına oranla daha büyük, gövde ise kol ve bacaklara oranla daha uzundur. Fiziksel büyüme, duysal entegrasyon ve çevresel farkındalık da bu dönemde önemli oranda gelişim göstermektedir.

Erken Çocukluk / Oyun Çağı (2-6 Yaş)

Fiziksel büyümenin devam ettiği ve bedensel kontrolün arttığı bir dönemdir. Çocuğun çevresine ilişkin farkındalığı artırmaktadır, aynı zamanda çocuk duysal ve sosyal olarak gelişmektedir. Dil kullanımı giderek zenginleşmekte olup bu dönemde çocuk ilk arkadaşlarını edinmeye başlamaktadır.

Olgunlaşma, gelişme ve öğrenme süreçlerindeki gelişim çocuğun ileriki yaşlarının altyapısını hazırlamaktadır. El ve ayaklar arasındaki koordinasyonun güçlendiği bu dönemde, ince motor gelişiminde gözle görülür bir ilerleme yaşanmaktadır. Anaokuluna başlayan çocuk kendi gelişimini farklı alanlarda destekleyecek yeni uygulama ve etkinlikler gerçekleştirmektedir. Bu dönemde aile ve anaokulu tarafından gelişimsel açıdan desteklenen çocukların okul yaşantılarında ve sosyal hayatta daha başarılı ve mutlu oldukları akademik çalışmalar ile de doğrulanmaktadır. Çocuklar yaşları büyüdükçe farklı alanlarda gelişim göstermektedir. Her bir alan çocuğun yaşam içinde belirli becerileri edinmesine temel oluşturmaktadır.

Bu alanlar şunlardır:

- Motor gelişim
- Bilişsel gelişim
- İletişim ve dil gelişimi
- Sosyal-duysal gelişim

Motor Gelişim

Fiziksel gelişim içinde önemli bir yer tutan motor gelişim, hareket yeteneklerinin gelişimini ifade eder. Motor gelişim uzuvlardaki yaşam boyu değişiklik ve farklılaşmayı ifade eder, bireyin organlarının işleyişini denetim altına alarak beceri artışını sağlar (Haywood ve Getchell, 2009).

Motor gelişim genel olarak iki alt boyutta ele alınmaktadır: Büyük kas (kaba) motor gelişim ve küçük kas (ince) motor gelişim. Büyük kas motor gelişimi bedeni kullanmaya ilişkin hareketlerin gelişimini kapsarken küçük kas motor gelişimi nesneleri kullanmaya yönelik gelişimi kapsamaktadır.

Motor gelişim algısal, bilişsel, duygusal ve toplumsal gelişimle yakın ilişki içinde olduğundan özellikle bebek ve yeni yürümeye başlayan çocuklar için büyük önem taşımaktadır.

Çocukların dünyayı algılamaları ve tanımları için kendi vücutlarını kullanarak yaptıkları etkinlikler ve bunlardan edindikleri bilgiler son derece önemlidir. Bu kapsamda motor gelişim, algısal ve zihinsel gelişim süreçleri için temel oluşturmaktadır. Dolayısıyla motor gelişimle ilgili becerilerin desteklenmesi aynı zamanda diğer gelişim alanlarının da dolaylı olarak desteklenmesi anlamına gelmektedir (Alisinanoğlu, 2003).

Motor Gelişimi Etkileyen Faktörler

Motor gelişim süreci birçok biyolojik ve çevresel faktörlerden etkilenmekte olup bu faktörler hareket becerilerinin kazanılmasını ve geliştirilmesini etkilemektedir (Sevimay-Özer ve Özer, 2004).

Doğum öncesi faktörler; beslenme, ilaç ve alkol kullanımı, radyasyon ya da gebelikte annenin geçirdiği ağır hastalıklar olarak sıralanabilir.

Doğum esnasında etkili olan faktörler bebeğin yetersiz oksijen alması ya da başına beklenmedik bir basınç uygulanması sonucu motor gelişiminde karşılaşılan sorunlar olarak görülebilmektedir.

Doğum sonrası etkili olan faktörler; erken doğum, yeme bozuklukları ve beslenme, uyarıcı zenginliği ya da yoksunluğu, hastalık, çocuk yetiştirme tutumları, hazır bulunuşluk, dikkat ve model olma, geri bildirim olarak sıralanabilir.

Yaşlara Göre Motor Gelişim Özellikleri

Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi motor gelişimde de bireysel farklılıklar söz konusudur ve her çocuk aynı beceride ya da aynı zamanda yeterlilik kazanamayabilir. Örneğin, yürüme becerisi ortalama 12. ayda kazanılır ancak 9. ayda yürüyen çocuklar olduğu gibi 18. ayda yürüme becerisini kazanan çocuklar da bulunmaktadır.

Kırsal bölgelerde büyüyen çocukların şehirde yaşayan yaşlılarına göre daha özgür bir ortamda büyümeleri ve açık alanda yapabildikleri faaliyetler dolayısıyla motor becerilerini daha hızlı geliştirebildikleri ortaya konmuştur (Niemistö vd., 2019).

Bu durum kırsal bölgelerde görev yapan birçok öğretmen tarafından da dile getirilmiştir.

*“Köydeki çocukların motor becerileri çok iyi. Zıplıyorlar, atlıyorlar ve koşuyorlar. Görev yaptığım birçok yerde durum böyleydi.”
(Gaziantep, Okul Öncesi Öğretmeni)*

*“Çocuklar köyde rahatlıkla oynayabiliyor. Alan sınırlaması yok. Böyle olunca motor becerilerinde belirgin bir gelişim ortada oluyor.”
(Manisa, Okul Öncesi Öğretmeni)*

Motor Gelişimin Desteklenmesi

Motor gelişim sürecinde çocuğun zengin bir hareket imkânına sahip olması onun farklı alanlarda gelişim göstermesine altyapı sağlayacaktır. Motor gelişimi, diğer gelişim alanlarıyla entegre bir şekilde ilerleme göstermelidir. Bu süreçte çocuğa hareket fırsatları sunmamak ya da çocuğun farklı deneyimlerinden yoksun kalması, motor becerilerde yaşına özgü bir gelişim göstermesini engellemektedir.

Motor gelişimi desteklemek için,

- 1.Oyun ve fiziksel hareketin günlük ve haftalık rutinlerin bir parçası olması,
- 2.Düzenli aralıklarla doğada vakit geçirilmesi önerilmektedir.

Bilişsel Gelişim

Çocuk gelişiminde bilişsel süreçler öğrenmenin temelini oluşturduğu için oldukça önemlidir. Gelişim bir bütün olarak ele alındığında beyin ve duyu işlevleri ile yakından ilişkili olan bilişsel gelişim, çocuğun gelişiminde diğer gelişim alanları hakkında da bize fikir vermesi açısından ayrıca bir öneme sahiptir.

Bilişsel süreçler ifadesi ile çocuğun algı düzeyi, dikkati, hafızası ve düşünme süreçleri anlatılmak istenmektedir. Çocuk bu süreçleri kullanarak geçmiş olayları hatırlamakta, sorunları çözmekte, kendisi ve çevresi hakkında yeni bilgiler edinmekte ve edindiği bilgileri kullanarak gelecekle ilgili planlar yapmaktadır (Goswami, 2002).

Gelişim Dönemlerine Göre Bilişsel Gelişim

Bebeklik Dönemi ve Bilişsel Gelişim

Bebekler dünyayı keşfetmek için duyularını kullanırlar. Yenidoğan bebekler hareketli nesnelere odaklanır, canlı renkteki nesnelere dikkatini verir ve seslere tepki gösterirler. Ortalama üç aylık bebekler yüzleri tanır ve mutlu, kızgın gibi yüz ifadelerini taklit ederler (Şahin, 2017).

4-7 aylık bebekler isimlerine tepki vermeye başlarlar. İsimleri ile seslenildiğinde sesi takip edip konuşana gülümseyerek ve ses çıkararak tepki verirler. Bir bebeğin eline nesne verildiğinde onu inceledikten sonra bırakır ve aynı nesne tekrar verildiğinde aynı hareketi tekrar yapar.

9. aydan sonra bebekler jestleri ve hareketleri taklit etmeye başlarlar. Nesneler üzerinde incelemeler yaparlar ve nesneleri fiziksel özellikleri ile keşfetmeye çalışırlar. "Hayır" kelimesinin ne anlama geldiğini anlamaya başlarlar. Bir nesne ortadan kaybolursa da var olduğunu anlamaya başlarlar. Ellerindeki nesneleri ve yiyecekleri atarak yetişkinlerin tepkisini ölçmeye çalışırlar.

12. ayda bebekler hızlı hareket eder ve nesneleri takip edebilirler. "Baba, anne" gibi sözcük tekrarları yapabilirler. Hayvan seslerini taklit etmeye başlarlar. Günlük yaşamda sıkça karşılaştıkları nesnelerin isimlerini bilirler. Bu dönemde bebeklerin ayrılma kaygıları epey yüksektir.

18 aylık çocuklar ortalama 10-50 sözcüğün anlamını bilirler. Vücut parçalarını tanırlar. Basit yönergeleri yerine getirebilirler. 18 aydan 3 yaşa kadar olan dönemde çocuklar basit düşünce aşamasındadırlar.

Nesnelerin ve insanların nasıl davrandığını anlamaya başlarlar ve nesneleri takip ederler. Bu dönemde çocuklar yürüme ile birlikte çevreyi keşfe çıkarken aileler için güvenlik açısından endişeli bir süreçtir. Bu nedenle ailelerin çevre güvenliğini sağlaması önemlidir.

18 aydan 3 yaşa kadar olan dönemde çocuklar gündelik yaşamının rutinlerini (ör. alışveriş, beslenme, okuma) anlamaya başlarlar. 2 yaşındaki çocuklar ortalama 100-150 kelimeyi anlarlar ve günde ortalama 10 yeni kelime öğrenebilirler.

Erken Çocukluk Dönemi ve Bilişsel Gelişim

Bu dönemde sosyal etkileşim, dikkat ve odaklanma becerilerinde artış görülmektedir. Ayrıca bu yaştaki çocuklar akranları ile birlikte oyun oynamaktan zevk alırlar ve bu, akranları ile iş birliği içinde oldukları önemli bir süreçtir. Çocuklar, ev içi düzende bazı rutinleri takip edebilmekte ve bu da öğrenmelerini geliştirmektedir (Bouldin, 2006).

Erken çocukluk döneminde bir çocuğun benzerlik, karşılaştırma, görme, hatırlama, problem çözme, sınıflandırma, sıraya koyma, eşleme, tamamlama gibi bilişsel beceriler ile sözcüğü anlama, sözcüğün işlevini bilme, cümlelerin öğelerini uygun şekilde kullanma, cümleyi yorumlama, yordama gibi dil becerilerini kazanması, yaşam boyu kullandığı temel becerileri edindiği anlamını taşımaktadır.

Bu dönemde dil gelişimi düşünüldüğünde kelimelerin doğru şekilde kullanımı henüz tam olarak söz konusu olmadığı için çoğu zaman çocukların anlatmak istedikleri ile ilgili taklit becerilerini kullandıkları görülebilmektedir.

Bu dönemin sonlarına doğru benmerkezciliğin giderek azaldığı da görülmektedir ve sosyal gelişim açısından arkadaşlık kavramı ön plana çıkmaya başlar. Çocuklar bir oyunun kurallarını bildikleri halde o oyunun kurallarını değiştirebilirler. Burada bir kasıt yoktur, çocuk oyun sürecinde kuraldan çok yapabildiklerine odaklanır ve kuralları sahip olduğu beceriler üzerinden tekrar yorumlar.

Bilişsel gelişim açısından bu dönemde çocukların kavram kazanımı önemle üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Bu dönemde oyun hamurları, yapbozlar, bloklar, kum oyunları gibi oyunlar bilişsel gelişim açısından önemlidir. Bu dönemde oyunların genellikle yaşananlar üzerinden kurgulandığı görülmektedir.

Özellikle kırsal bölgelerde aileler, yoğun tarım ve hayvancılık işleri nedeniyle çocukların bilişsel gelişimlerini desteklemekte eksik kalabilmektedirler. Bu noktada okul öncesi öğretmeninin aileleri bilgilendirmesi, ebeveynleri çocukları ile evde gelişimlerini destekleyici etkinlikler yapmaları yönünde desteklemeleri önemlidir.

Bu dönemde bilişsel becerilerin desteklenmesi için şu etkinlikler yapılabilir:

- Anne ve babanın çocukları ile günlük olaylar hakkında konuşması,
- Masal ve öykü okunması ve çocukla üzerine konuşulması,
- Evde ve okulda rutinler oluşturulması,
- Çocuk şarkılarının birlikte öğrenilmesi,
- Resimli kavram kitaplarının birlikte okunması,
- Oyun oynamaya teşvik edilmesi,
- Ahşap yapboz ile oyun oynanması.

Sadece akademik başarı odaklı eğitim programlarından ziyade çocukların eğlendiği, istekli olduğu ve kendisini mutlu hissettiği etkinliklerle beraber sunulan programlar gerek akademik başarı açısından gerekse dil, sosyal-duygusal gelişim açısından daha etkili olmaktadır (Duncan vd., 2018). Ailelerin de çocukların mutluluğuna ilişkin görüşleri eğitim programlarının sadece akademik başarı odaklı olmalarının yetersizliğini ortaya koymaktadır.

İletişim ve Dil Gelişimi

İletişim, dil ve konuşma çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kavramlar olmakla birlikte farklı anlamlar taşımaktadırlar. Dil kuşkusuz ki insanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli araçlardan biridir. Konuşma ise dilin ifade gücü kazanmasına ve iletişim kurulmasına yardımcı olur (Turan, 2012).

İletişim, insanlar arasında bilgiyi aktarmayı sağlayan mesaj gönderme ve alma sürecidir. Bu bakış açısına göre mesaj diğer kişi ya da kişilere başarılı bir şekilde aktarıldığında ve kişiler tarafından anlaşıldığında, iletişim gerçekleşmiş olur. Dilbilimsel bakış açısıyla ele alındığında ise iletişim duygu, düşünce ve istekleri ifade edebilmek ve anlamlandırabilmek için gerekli olan dil kodlarına ilişkin kural bağımlı ve zihinsel sistemdir.

Dil, konuşmayı içine alan daha geniş bir olgudur. Bu sadece konuşmakla yani ifade etmekle sınırlı kalmaz. Dil sosyal bir araç, öğrenilmiş bir davranış ve bir zihinsel kurallar sistemidir. Dil insanların algılarına, iletişim becerilerine ve günlük yaşantılarına yön vererek toplumsallaşmanın temelini oluşturmaktadır (Otto, 2006). İnsanlar dil aracılığıyla dünyayı tanımlar ve dünyaya ilişkin bilgi alırlar. Dil olmadan bir toplumun ve o topluma ait bir kültürün var olması mümkün değildir. Dile ilişkin çok sayıda tanım bulunmakta olup bunlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır.

Dil Edinimi İçin Gereken Yeterlilikler

Bir bebeğin doğduğunda ilk sergilediği davranış, ağlama davranışdır. Zaman içinde bu ağlama, ebeveynler tarafından tanınır ve ayırt edilir hale gelirken bebek de yavaş yavaş ne istediğini ona bakım verenlere hissettirmeye başlayacaktır. İlerleyen zamanlarda bebek tarafından üretilen, bizlerin kararsız ve mantıksız saydığımız sesler birleşip biz yetişkinlerin günlük hayatta kullandığı dil olma yolunda ilerleyecektir. Bu bizlere çok doğal bir sürecin ürünü olarak görünmektedir ancak her ne kadar kendiliğinden gerçekleşir gibi görünse de dil aslında çok karmaşık ve zor bir dönemin bilişsel ürünüdür ve çocukların dil edinmeleri için sahip olmaları gereken belirli yeterlilikler mevcuttur. Birey bir dili kazanmak için biyolojik açıdan sağlıklı ve donanımlı, dili çözümlemeye yarayan üst düzey biliş kapasitesi yerinde ve tüm bu yönlerine hitap edebilecek bir sosyal çevreye sahip olmalıdır. Bu şartların yeterli ölçüde karşılanabilmesiyle dil kazanımı gerçekleşebilecektir (Topbaş, 2005).

Bebek ve Küçük Çocuklarda İletişim ve Dil Gelişimi

Dil gelişimine ilişkin becerilerin doğumla birlikte başladığı söylenebilir. Özellikle fiziksel ihtiyaçların ifadesinde bebekler kendilerine özgü bir dile sahiptirler. Dilin sadece ifade etme yeteneği ile değil anlama yeteneği ile de açıklanması gerekmektedir. Bebekler amaçlı iletişim kurabilirler. Bu demektir ki bebekler özel isteklerini ve ihtiyaçlarını belirtmek için iletişim kurmayı başarırlar. Bebeklikte göz kontağı kurarken ve bir isteği iletme üzere yapılan sürekli girişimlerle dil gelişimi kendini göstermeye başlar.



Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi

3-4 yaşına gelen çocukların söz dizimi büyük ölçüde oluşmaya başlar ancak dil çocukluk dönemi boyunca gelişmeye ve düzenlenmeye devam etmektedir. Çocuklar fikirlerini cümlelere nasıl dönüştüreceklerini öğrenirler ve çeşitli cümle yapılarını kullanmaya başlarlar. İfadeleri, genişletilmiş isim tamamlamalarını ve eylem öbeklerini içerebilir. İfadeler ayrıca olumsuz cümleleri de kapsar. Evet-hayırli sorular ve diğer soru tipleri, nedensel bağlantılar, durumsal ve zamansal yapılandırmalar da görülür (Bernstein ve Levey, 2009).

Bu dönemde çocukların sözcük dağarcığı da artmaya devam eder ve birçok sözcüğün anlamını ve farklı kavramları öğrenirler. Bu kavramları nasıl kodlayacaklarını da öğrenirler. Bilişsel olarak geliştikçe nesnelere, eylemlere, olaylara ve insanlara zaman ve mekan açısından yaklaşmaya ve fikirlerini çeşitli cümle biçimleriyle ifade etmeye başlarlar. Okul öncesi dönemde çocuklar sosyal olarak dili daha karmaşık şekilde kullanmaya başlarlar ve bu karşılıklı konuşmaya, konuşmaya katılmaya, komut vermeye, açıklama yapmaya, nesneleri, olayları ve insanları tanımlamaya ve kişisel deneyimleri ve basit hikayeleri birleştirmeye imkan sağlar. Okuma-yazma becerilerinin temelleri de bu dönemde atılır.

Bir önceki bölümde de değinildiği gibi, kırsal bölgelerde yaşayan çocukların dil gelişimlerinde de eksiklikler görülebilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesinde okul öncesi eğitimin önemi çok büyüktür. Oyun, masal ve hikaye okunması, günlük olaylar üzerine konuşulması, okul ortamında paylaşımcı-destekleyici bir ortamın olması dil gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Sosyal-Duygusal Gelişim

Çocuk gelişiminde önemi yadsınamayacak bir diğer alan da sosyal-duygusal gelişimdir. Sosyal-duygusal gelişim bireysel, ailevi ve toplumsal hayatın kişi üzerinde yarattığı etkinin tümü olarak ifade edilebilir. Duygusal, sosyal ve kişilik gelişimine ilişkin davranışlar gelişim süreci içerisinde kademeli olarak öğrenilmekte ve kazanılmaktadır.

Sosyal-duygusal gelişim birey için yaşamın tümüne etki edecek birçok faktörü bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Göl-Güven, 2021):

- Birisi ya da birileri için anlamlı ve özel olmak, varlığını onaylaması ile ilgili geri bildirim alabilmek,
- Yaşamlarında önem atfettikleri bireyler ile sağlıklı bağ kurabilmek ve sürdürebilmek,
- Yakın ilişkiler kurabilmek, aidiyet geliştirebilmek,
- Sosyalleşme süreci içinde kendini özdeşleştirebileceği modeller ile birlikte olabilmek,
- Kendisi ve başkaları hakkında olumlu fikirler geliştirebileceği ilişkiler kurabilmek,
- Düşüncelerini, ideallerini ve duygularını ifade edebileceği; bu konuda desteklenebileceği ve teşvik edilebileceği ortam ve yaşantılara sahip olabilmek.

Sosyal ve Duygusal Gelişimin Önemi

Ailenin doğumdan itibaren çocuğun gelişimini desteklemesi, çocuğuyla sağlıklı iletişim kurması ve çocuğun çevresiyle uyumlu bağ kurmasına yardım etmesi, çocuğun sosyal-duygusal gelişimine büyük katkı sağlayacaktır. Çocukların sosyal-duygusal gelişiminde kritik ve duyarlı evrenin okul öncesi dönem, özellikle de 5-7 yaş arası olduğu belirtilmektedir (Belfield vd., 2015).

Bireyler arası ilişkilerin başladığı yer ailedir. Anne ve baba ile güçlü ilişkiler kurma ve özdeşleşme çocukta önemli kişilik özelliklerinin oluşmasını sağlar. Çocuğun kendi kimliğinin oluşmasında ailesiyle kurduğu ilişkiler örüntüsü büyük önem taşımaktadır. Anne ve babanın çocuğuna verdiği kuşkusuz sevgi, empati ve hoşgörü etkileşimi çocuğun iç denetimli ve bağımsız olmasını sağlar. Ailede kabul edilerek yargılanmadan büyüyen çocuk, kendini doğal görür ve kabul eder (Miles ve Stipek, 2006). Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde de önemli bir yere sahip olan ebeveynlerin sağlıklı, mutlu ve üretken bireyler yetiştirebilmeleri için öncelikle sosyal-duygusal gelişim özelliklerine dair bilgi sahibi olmaları gerekir. Burada ebeveynlerin çocuklarının gösterdiği davranışlardan hangisinin normal gelişime özgü ve hangisinin sorun niteliği taşıdığının bilincinde olmaları son derece önemlidir.

Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişim noktalarında ihmal edilmiş veya ilgili becerileri kazanamamış çocuklar ileriki yaşlarında okuldan kaçma, suç işleme, madde kullanma ve bağımlısı olma, sosyal ilişkileri sürdürmemeye, diğer kişilere şiddet uygulama ve istismar etme, disiplin problemleri yaşama, okul kaygısı ve fobisi geliştirme gibi problemlere sahip olabilirler (Göl-Güven, 2021).

Sosyal-duygusal gelişimin sağlıklı ve işlevsel bir şekilde yerine getirilmesi çocukların;

- Kendilerini ve çevrelerini objektif olarak algılamaları ve değerlendirmeleri,
- Diğerleri ile ilişki ve iletişim kurabilmeleri ve sürdürürebilmeleri,
- Bir gruba dahil olabilmeleri ya da dahil olmayı / olmamayı tercih edebilecek olgunluğa erişebilmeleri,
- Sosyal normları bilmeleri ve gerekçelerini kendilerine has bir tarzda açıklayabilmeleri,
- Kişisel, ailevi ve çevresel beklentiler ile mevcut durum arasında gerçekçi bağ kurabilmeleri açısından önemlidir.

Sosyal-Duygusal Gelişimi Etkileyen Faktörler

Çocuk yaşamının ilk yıllarında biyolojik gereksinimlerinin giderilebilmesi ve bakımının sağlanabilmesi açısından anne-babasına bağımlı durumdadır. Büyüdükçe ve olgunlaştıkça kontrolü ele alan çocuk dış dünyayı anlamaya başlar ve bu anlamlandırma ile birlikte diğerlerinin kendisine yönelik düşünce ve davranışları üzerinden varlığına sosyal-duygusal bir değer biçer. Biçilen bu değer üzerinden sosyal ve duygusal dünyasını tasarlar.

Çocuğun sosyal-duygusal gelişimini belirleyen faktörler aşağıda sıralanmaktadır (Demircioğlu, 2017).

Aile Tutumları

Çocuğun duygusal dünyasını ve sosyal becerilerini şekillendiren en temel unsur anne ve babaların çocuklarına gösterdikleri davranışlardır. Bu davranışların arka planında yatan bir takım düşünceler onların baskın olarak kullandıkları tutumları sergilemeye iter. Kendi anne ve babasından gördüğü bazı davranışları irdelemeden uygular ve bu davranışın bir zamanlar çocukken kendisinde etkili olduğunu düşünür, bu şekilde davranmayı mantığa büründürerek doğru kabul eder.

Kişisel Özellikleri

Çocuğun sosyal-duygusal gelişimi üzerinde ebeveyn tutumu kadar etkili bir diğer unsurdur. Kişinin denetim odağı, benlik tasarımı ve saygısı karşılaştığı durumlara yönelik stresini kontrol edebilme becerisi gibi özellikler çocuğun sosyal-duygusal gelişiminin ne yönde olacağının önemli göstergelerindendir.

Çocuklar o güne kadar başlarından geçen her olay üzerinden kendi varlıklarına bir değer biçerler. Bu değer onların kendilerini nasıl algıladıklarının yani benliğin bir göstergesidir. Burada önemli olan benliklerinin gerçekçi bir algıyla tasarlanıp tasarlanmadığıdır. Gerçekçi bir benlik tasarımına sahip olmayan yani yapabileceklerine yönelik indirgenmiş ya da abartılmış bir algıya sahip olan çocukların benlik saygıları da düşük olacaktır. Düşük benlik saygısı ise çocukların diğerleri ile olan ilişki ve iletişimini olumsuz etkileyecektir.

Çevresel Unsurlar

Çocuğun sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki bir diğer büyük konu da çevresel unsurlar olarak tanımlanabilir. İçinde yaşanan toplumun kültürel değerleri, arkadaşlarının çocuk üzerindeki etkisi ve bununla birlikte okul ve öğretmenin etkisi bu kapsamda değerlendirilebilir.

Çevre çocuğun sosyal-duygusal gelişimine her yaş döneminde etki göstermektedir. Bu noktada özellikle okul dönemi ile birlikte öğretmen ve arkadaşlar daha etkin bir görev üstlenmektedirler. Arkadaş çevresi ve öğretmenler çocuğun kendi sosyal-duygusal gelişiminde hem yol gösterici hem de belirleyici olmaktadır.

Bu kapsamda etkisi çocuk üzerinde fazla olan olgulardan bir diğer de toplumun kültürel değerleridir. Çocuk kendisini saran kültürün değerleri ile kişiliğini şekillendirmeye başlar.

0-3 Yaşlarında Sosyal-Duygusal Gelişim

Duygular gelişimi harekete geçiren, etkileyen ve yönlendiren unsurların başında gelmektedir. 0-2 yaş dönemi çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde ve kişilik yapısının şekillenmesinde oldukça kritik ve önemli bir zaman dilimidir. Temel güven duygusuyla tanışmış olan bebeklerin ebeveynleri ve çevresindekilerle kurduğu ilişki ve iletişim sağlıklı bir şekilde ilerler. Ebeveynlerinden ve diğerlerinden aldığı “aile ve diğerleri güvenlidir” mesajı ile bebek, yakın çevresi ve dünya ile ilgili ilk kavramlarını oluşturur. Oluşturduğu bu kavrama göre ailesi ve diğerleri ile kuracağı ilişki ve iletişimlerini kurgular. Temel güven duygusuna sahip bebekler ailesi, çevre ve dünya ile barışık büyürken bu duyguyla tanışmamış bebekler güven gereksiniminden uzak büyürler (Göl-Güven, 2021).

Çocuğun ilk yıllardaki sosyal-duygusal gelişimi onun benlik gelişiminden ayrı düşünülemez. Her iki gelişim alanı birbirini etkiler ve destekler. Sosyal-duygusal olarak dengeli bir ortamda yetişen çocuk bilişsel gelişiminde daha hızlı ilerleme gösterir. Buna karşılık bilişsel zemin çocuğun daha etkin sosyal-duygusal ilişkiler geliştirmesini sağlar. Sağlıksız ilişkilerin sergilendiği ortamda yetişen başka bir çocuk ise bilişsel gelişim yönünden gecikir ve bu durum sosyal-duygusal gelişimin olumsuz bir şekilde ilerlemesine sebep olur (Metin, 2008).

Bu yaş içerisinde çocuğun sosyal-duygusal gelişimini sağlıklı kılan ya da sorunlu olmasına neden olan öncelikli unsur, çocuğun tüm gelişim alanlarına yönelik ebeveynlerin yaklaşımlarıdır. Çocuğun hareket kontrolünü sağlayabilmesine destek verilmesi, hareket alanlarını tedbirli bir şekilde genişletilebilmesine olanak tanınması, çevresi ile iletişime geçebilmesine izin verilmesi, izlendiğinin çocuğa fark ettirilmesi ancak onun özgürlük alanını daraltmayan bir nitelikte gerçekleştirilmesi gibi yaklaşımlar çocuğun sosyalleşmesine katkı sağlayacaktır.

Bu dönemde sosyal-duygusal gelişimin desteklenmesi için yapılabilecek etkinlikler şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren geliştirmeleri gereken ilk unsurun temel güven olduğu bilinci ile hareket edilmeli, varlık değerinin güçlü ve değerli olduğu ilk olarak güven ortamı oluşturularak ona gösterilmelidir.
- Anne ve baba doğumdan itibaren çocuğun yanında olarak onun gelişimini desteklemelidir.
- Özellikle bebeklik yıllarında temel ihtiyaçlar (ör. beslenme, temizlik, sevgi, ilgi) geciktirilmeden, samimiyetle ve huzurlu bir şekilde giderilmelidir.
- Büyüdükçe yapmaya çalıştıklarına kontrollü ve güvenli bir şekilde izin verilmeli, yapabileceğine ve başarabileceğine yönelik olumlu bir bakış açısı sergilenmelidir.

4-6 Yaşlarında Sosyal-Duygusal Gelişim

Duygular konusunda çocuğun farkındalığının artması ile birlikte benlik gelişimi de yeni bir boyut kazanmaktadır. Bu dönemde çocuklar duygusal anlayışta kazanımlar elde ederek duygular hakkında konuşmada ve diğerlerinin duygusal sinyallerine uygun karşılık vermede daha yeterli hale gelirler. Bu beceri ile birlikte duyguları anlama ve onlarla başa çıkma becerisinde de gelişme görülür (Berk, 2013).

Okul öncesi dönemde oyun, çocuğun en temel ve vazgeçilmez uğraş alanıdır. Bu dönemde hızlı bir büyüme ve gelişme süreci yaşayan çocuk, beslenme ve bakıma olduğu kadar oyuna da gereksinim duyar. Oyun bir yandan çocuğun fiziksel gelişimine önemli katkılarda bulunup bedensel yetkilerini geliştirirken diğer yandan motor, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişiminde de önemli bir rol oynar. Oyun sevgiden sonra çocuğun ruhunu besleyen en önemli etkidir.

Bu dönemdeki sosyal-duygusal gelişimin yapısını ortaya koymayı sağlayan en anlamlı araç oyundur. Oyun çocuklar için hem yetişkin ilişki ve iletişimine yönelik birer prova hem de diğerinin duygularını anlamlandırmada güçlü bir farkındalık kaynağıdır. Dolayısıyla bu dönemde çocuğun sosyal-duygusal gelişimini destekleyici oyun ortamları sunmak ve bu ortamları cömertçe desteklemek önemlidir. Çünkü arkadaşlık olgusunu ve iş birliği halinde hareket etmesi gereken zamanlarda üstleneceği rolü, çocuk kendisine sunulan oyun ortamlarındaki denemelerle şekillendirecektir (Santrock, 2014).

Kırsal bölgelerde büyüyen çocukların, ailelerin yoğun işleri nedeniyle yeterince duygusal anlamda gelişme gösteremedikleri araştırmalar ile ortaya konmuştur (Aktın, 2018). Ekonomik zorluklar nedeniyle çalışma şartlarının ağır olması ebeveynlerin çocukları ile geçirecekleri zamanı sınırlamaktadır. Bunun yanında geleneksel aile yapısı nedeniyle çocukların duygusal yönden kendilerini ifade etmeleri olumlu görülmemekte ve belirli bir yaşa kadar bu gelişim gözardı edilebilmektedir.

Kırsal bölgelerde görev yapan okul öncesi öğretmenlerde çocukların duygusal anlamda yaşlarına uygun gelişim gösteremediklerini dile getirmişlerdir.

Köydeki çocuklar motor gelişim açısından ne kadar iyi durumdalar ise duygusal bakımdan da o kadar eksiklikleri var.

(Mardin, Okul Öncesi Öğretmeni)

Köydeki çocuklar birçok alanda iyi durumdalar. Ama sosyal-duygusal açıdan yaşlarına uygun gelişimi gösteremiyorlar. Duygularını ifade etmede çok zorlanıyorlar.

(Balıkesir, Okul Öncesi Öğretmeni)

Bu dönemde sosyal-duygusal gelişimin desteklenmesi için evde yapılabilecek etkinlikler şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuğa koşulsuz sevgi gösterilmeli ancak gerekli pedagojik sınırlar da çizilebilmelidir.
- Çocuğun arkadaşları ile oyun oynamasına fırsat yaratılmalıdır.
- Çocuğun kendisini ve duygularını ifade etmesine izin verilmelidir.
- Güvende olduğu mesajı verilmelidir.
- Sorumluluk duygusu geliştirilmelidir.

Okulda yapılabilecek etkinlikler şu şekilde sıralanabilir:

- Duygular üzerine konuşma desteklenmelidir.
- Dersler ortak paylaşımların yapıldığı çember etkinliği ile başlatılabilir.
- Paylaşmanın önemini çocuğa kazandırılmalıdır.
- Sanatsal-yaratıcı aktiviteler sınıf içi etkinliklerin parçası haline getirilmelidir.
- Okul dışı aktivite-etkinlikler arttırılmalıdır.
- İlgi duyduğu konularda destek verilmelidir.
- Öğretmenin Sosyal ve Duygusal Öğrenme (SDÖ) becerileri güçlendirilmelidir.
- Serbest oyun ve sosyal-duygusal gelişimi destekleyici çalışmalar yapılmalıdır.

Sizden Gelenler

Bir Öğretmenden Düşünce Yazısı



“Başımıza iş çıkarma”, “yapamazsın”, “boşuna kendini yorma”, “zaten bu çocuklardan bir şey olmaz”... Ben mesleğe Gaziantep kırsalında bir okulda, bu cümleleri duyarak başladım. On yıllık meslek hayatımın sekiz yılında benzer özelliklere sahip, dezavantajlı olarak tanımlanabilecek okullarda görev yaptım. Göreve başladığım her okulda bu ve benzeri değişime karşı çıkan cümlelerle karşılaştım. Çok kısa bir sürede fark ettim ki biz öğretmenler aynı süreçlerden geçiyor, benzer engellere takılıyoruz. Bu engeller hakkında sadece dert mi yanacağız yoksa engelleri adım adım kaldırmak için mi çabalayacağız? Bu sorunun cevabı yolunuzun kesiştiği bir çocuğun hayatında çok şeyi değiştirebilir.

Köy okulları yoksunlukları ile anılsa da çocuğun bütünsel gelişimini olumlu yönde destekleyecek fırsatlarla dolu. Okula başlayan bir çocuk için akademik başarı kaygısı yaygın olarak ön plana çıkmakta. Oysa okul öncesi eğitimi programı çocukların gelişim düzeylerine ve özelliklerine dayanan ve bu anlamda, bütün gelişim alanlarının geliştirilmesini esas alan “gelişimsel” bir programdır.

Sekiz yıllık deneyimim sonucunda, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak köyde yaşayan çocuklar hakkında gözlemlerimi kabaca özetlemem gerekirse çocukların kaba motor becerilerinin oldukça iyi seviyede geliştiğini, ince motor becerilerinde ise genelde desteklenmeye ihtiyaç duyduklarını, özellikle kalem ve makas kullanmada zorlandıklarını ve bunun en önemli sebebinin çocukların bu araçların kullanımına daha önce fırsat verilmemesi olduğunu söyleyebilirim. Köyde yaşayan çocuklar bilişsel kazanımlarda yaş özelliklerinin gerisinde seyretmekte ve yine sebebi o güne kadar doğru şekilde desteklenmemiş olmaları. Güvende hissettikleri çevrelerinde kendini iyi ifade edebilen bir bireylerken, küçük bir çevrede ve kısıtlı imkânlarla büyüdükleri için farklı ortamlara uyum sağlamada problemler yaşamaktadırlar. Dil becerilerinde kısıtlı sözcük dağarcığı ve cümle kalıplarına sahiptirler. Öz bakım becerilerinde farkındalığa ve desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu gelişim alanlarını desteklemek için yaptığım çalışmalar şu şekildedir:

Ev ziyaretleri:

Kısıtlı bir çevrede yetişen ve genellikle tanıdık insanlarla iletişim halinde olan çocuklar farklı insanlarla iletişime geçmekte zorlanmaktadır. Okula uyum süreci oldukça zor geçmektedir. Göreve başladığım köyde öncelikle alan taramasına çıkarak çocuklar okula gelmeden ben onların evini ziyaret ettim. Çocuk öğretmenini önce güvenli alanı olan evinde tanıdı. Bu tanışma ziyaretinin öğretmen-çocuk ilişkisi ve öğretmen-ebeveyn ilişkisi için çok önemli bir başlangıç olduğunu düşünüyorum.

Okulda güvende hissedecekleri bir ortam hazırlamak:

Demografik ve kültürel özelliklerini yakından gözlemlemenin çocukla çıkacağımız yolculuğun yol haritasını oluşturmak için gerekli olduğu kanısındayım. Sağlıklı ve güvenli bir başlangıç için okulda ilk gün ebeveynlerin de katılımıyla tanışma oyunları ve sohbet çemberi yaparak çocukların duygularını ifade etmelerini sağlayacak bir ortam hazırladım.



Karşılaştığımız problemlerin çözümüne çocukları dahil etmek:

Çocukların problemlerin farkında olmaları ve çözümün bir parçası olmaları için yakında çevrede gözlemlediğimiz bir problemi çözmek için onlarla birlikte bir çalışma planladım. İlk çalıştığım okulda okul bahçemiz oldukça bakımsızdı ve bahçeyi tek başıma düzenlemem mümkün değildi. Çocuklardan aile bireylerinden bir kişiyi okul bahçemizi temizlemek ve düzenlemek için ikna etmesini istedim. Sonuç olarak bir hafta içinde çocukların ve ailelerin katkılarıyla bir problemi çözdük ve bu çocukların başarısıydı.



Çocukların kendilerini ifade edecekleri alanlar yaratmak:

Kendini ifade etme ve karşıdakini dinleme kolay gibi görünen ama çok zor iki beceri. Köyde büyüyen çocuklar için özellikle topluluk önünde bunu yapmak daha da zor. Maalesef ki kültürel özelliklerimiz çocuklardan az konuşan çok dinleyen ama dinlerken sorgulamayan bireyler olmalarını istiyor. Bu problemi parçalara ayırdığımda öncelikle sınıfta yaptığım düzenli sohbet çemberlerinde çocukların kendilerini ifade etmeleri ve birbirlerini dinlemeleri için onlara alan oluşturdum. Daha sonra aile katılım etkinlikleri düzenleyerek çocukların yaptıkları çalışmaları ebeveynlerine sunmalarını sağladım.

Devlet UYANIK
Okul Öncesi Öğretmeni
Gaziantep

Okul Öncesinde Aile Katılımı ve Çevresel Faktörler



**Yazar: Ülkü Büşra Ülkü Akın, Cavit Yeşildağ
Köy Okulları Değişim Ağı**

Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramı, okul ve aile ilişkilerinin önemine vurgu yapan en temel yaklaşımlardan biridir. Çocuk bir ekolojik modelin ortasında dünyaya gelir, dolayısıyla da bu ekosistemin merkezinde yer alır. Çocuğu çevreleyen sistemler birbirleri ile de etkileşim içerisinde. Çocuk üzerinde etkisi bakımından merkezde aile yer alır.

İlk katman olan mikrosistemde, ailenin yanı sıra çocuğun günlük hayatında karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu kişiler, öğretmenleri ve arkadaş grupları yer alır. Mezosistem olarak adlandırılan ikinci katmanda, çocuğun ilişki içerisinde bulunduğu iki veya daha fazla mikro sistem ögesinin arasındaki etkileşim vardır. Bunlar, aile ve arkadaş grupları, aile ve okul yönetimi, aile ve öğretmenler arasındaki etkileşimler olabilir. Üçüncü katman olan egzosistemde ise, çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı, ama gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünü kapsarken (okul-aile birlikleri, il milli eğitim müdürlükleri gibi) son katman olan makrosistem ise kültürel değerleri, inanç sistemlerini, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumları kapsar.

Bu nedenle çok katmanlı bir model içinde çocuk üzerinde etkili olan aktörlerin birbiri ile iş birliğinde olması son derece önemli hale gelmektedir. Okul, öğretmen, ev arasındaki koordinasyonu sağlayan okul-aile iş birliği çalışmaları çocuğun gelişiminde daha etkili destekleyici bir ekolojik modelin oluşması için en önemli tamamlayıcılarından biri haline gelmektedir.

Okul - Aile İş Birliğinde Temel İlkeler

- 1.Okul-aile iş birliğinin odağında çocuk olmalıdır.
- 2.Okulun içinde bulunduğu yakın çevrenin yapısına ve koşullarına uygun bir okul-aile iş birliği yaklaşımı belirlenmelidir.
- 3.Etkili iletişim okul ile veli arasında kurulacak ortak dilin temeli olmalıdır.
- 4.Okul-aile iş birliğinde veli katılımı karşılıklı etkileşim üzerine kurgulanmalıdır.
- 5.Veli katılımını sağlamak için yapılan planlama ve uygulamalar, okul gelişim planının önemli bir parçasıdır.

Okul-aile ilişkilerini sağlıklı yapılandırmak için çeşitli stratejiler oluşturmanın gerekliliğinden bahsettik. Şimdi ise dünyada bu stratejilerin dayandırıldığı yaklaşımlardan bazılarına bakalım

Ortaklık Yaklaşımı

Veliler ile öğretmen ve yöneticiler;

- aktif olarak birlikte çalışırlar,
- karar verme süreçlerine birlikte dahil olurlar,
- birbirlerinin bilgi ve becerilerine değer verirler,
- ortak kararlaştırılmış amaçlar doğrultusunda başarıya ulaşmak için çalışır,
- herhangi bir anlaşmazlık durumunda uzlaşma yoluna giderler ve
- birbirlerine saygı gösterirler.

Uzman Yaklaşımı

Yönetici ve öğretmenler;

- üstün bilgi ve becerilere sahip uzmanlardır,
- velilerle etkileşimlerine öncülük eder ve süreci kontrol ederler,
- velilerde teşhis ettikleri problemi teyit edecek destekleyici unsurlar ararlar ve
- velilerin problemlerini teşhis eder ve istenilen çıktıların çerçevesini çizerler.

Arkadaşçıl Yaklaşım

Yönetici ve öğretmenler;

- veli ile sıcak ve arkadaşçıl bir ilişki sürdürürler,
- profesyonellik çerçevesinde birbirlerinin görüş ve önerilerine değer verirler.

Kırsal bölgelerde görev alan okul öncesi öğretmenleri ile yürütülen odak grup çalışmalarında yapılan paylaşımlarda; öğretmenlerin aileleri, çocuklarının eğitim süreçleri daha fazla dahil olmaları için teşvik etmeye ihtiyaç duyduklarını belirtti. Velileri değerli hissettirmenin onların okula olan bağlılığını artırdığı paylaşımında bulunuldu.



Olumlu Veli ilişkileri Kurmak İçin İpuçları

1. **Gülümseyerek ve göz kontağı kurarak selamlayın.**
2. **Velilerin isimlerini öğrenin.**
3. **Görüştüğünüzde, görüşmenizin niyetini açıklayın.**

Onlar ile birlikte çocuklarının gelişimini ve öğrenmelerini desteklemek istediğinizi söyleyin. Desteklerinin çok değerli olduğunu, onları takdir ettiğinizi ve onlarla çalışmayı sürdürmek istediğinizi söyleyin.

4. **Sık sık ve farklı şekillerde iletişime geçin.**

Sınıfınızda neler olduğu ile ilgili bilgi verin (mümkünse haftalık): Çocuklar neler öğreniyor, neyi tamamladılar, ne hakkında heyecanlandınız, çocukları neler heyecanlandırıyor, gördüğünüz gelişmeler neler?

5. **Ev ile olumlu telefon görüşmeleri yapın.**

Şikayet veya olumsuzluklar için aramayın. Onları yüz yüze söylemeyi tercih edin.

6. **Onlarla bir kaygınızı paylaşacaksanız bile öncesinde olumlu bir giriş yapın.**

Her çocuğun olumlu tarafları ve davranışları vardır. Öncelikle onları paylaşın, sonrasında ise endişenizi dile getirin.

7. **Bir tercüman bulun.**

Eğer onların konuştukları dili bilmiyorsanız, onlar da sizin konuştuğunuz dili bilmiyorsa, toplantılar ve yüz yüze görüşmeler için tercüman bulundurun.

8. **Çocukla ilgili sorular sorun.**

“Okul dışında ne yapmaktan hoşlanır? Nelere sinirlenir? Sizinle nasıl vakit geçiriyor?” Çocukla ilgilendiğinizi gösterin.

9. **Velileri dinleyin.**

Etkin dinlemenin birinci kuralı dinlemeye hazır olmaktır. Hazır değilsek ne zaman dinleyebileceğimizi belirtmek gerekir. (Eğer o an dinleyemeyecek durumdaysanız, bir zaman seçeneği sunmanız gerekir). Karşı tarafın ihtiyacına odaklanarak dinleyin. Dinlerken göz teması kurun ve dinlediğinizi ifade eden jest, mimik ve ifadeler kullanın.

10. **Velileri paylaşımları için davet edin.**

Sene başında onları tanımaya yönelik bir anket verin. Becerilerini, ilgilerini öğrenin. Kültürlerini, ilgilerini, becerilerini çocuklar ile paylaşımları için teşvik edin.

11. Bazı kararları alırken velileri davet edin.

Fikirlerini, katkılarını alın.

12. Kaynak sunun.

Endişelerini/sorunlarını paylaştıklarında nereden yardım alabileceklerini aktarın. Siz ise bir çocukla ilgili bir sorun paylaştığınızda, onlara ne yapabileceklerini önerin.

13. Öğretim içerik, yöntem ve kararlarınızı onlara bildirin.

Buna zaman ayırın. Neyi niye yaptığınızı bilsinler.

14. Başarıları için teşekkür edin.

Doğrudan velinin kendisine veya tüm velilerin haberi olacak şekilde (örneğin haftalık bültenlerde) çabalarını, sınıf ve çocuklar üzerindeki etkilerini takdir edin.

15. Her başarıyı onlar ile paylaşın.

Ebeveynlerle çocuklarının her türde gelişimlerini- akademik, sosyal vb. paylaşın.

16. Kendinizi ifade ederken “ben dili” kullanın.

Suçlayıcı, etiketleyici bir anlatım şekli olan sen dili yerine, ben dili kullanın. Karşı tarafın davranışının, kişide yarattığı somut etkiyi ve duyguyu ifade edin. Örneğin; “Çocuğunuzun ders çalışması konusunda birlikte aldığımız kararları uygulamadığınızda, sınıf içerisinde çocuğunuzun öğrenme sürecine katkıda bulunamıyorum, bu da beni endişelendiriyor.” gibi ifadeler kullanabilirsiniz.

17. Davranışı diğerlerine etkisini belirterek ifade edin.

Velilerle kurulan iletişimde, çocuklarıyla ilgili geri bildirim verirken, çocuğun olumlu ya da olumsuz davranışlarını, bu davranışların okul ortamı üzerindeki etkilerini ele alarak net olarak söylemek (ben dili kullanmak) velilerin çocuklarının davranışı üzerinde düşünmelerini sağlar ve onlara müdahalede bulunma fırsatı tanır. (İyi- kötü, çalışkan- tembel ifadeleri yerine “Ev çalışmalarını düzenli yapmadığında, sınıf içindeki akışta geri kalacağını düşünüyorum ve endişeleniyorum.” gibi ifadeler kullanılabilir.)

18. Olumlu ifadeler kullanın

Velinin neyi yapmaması gerektiği yerine neyi yapması gerektiğini vurgulamak. Araştırmalar gösteriyor ki beynimiz olumlu ifadeleri daha hızlı davranışa dönüştürüyor. Örneğin, “koşma” dediğinizde beyin, kelimenin kök kısmını alıp davranışa dönüştürüyor. (Çocuğunuza bağırarak yerine, çocuğunuzla sakın bir şekilde ve davranışı ve etkisini açıklayarak konuşan ifadeler kullanın)

19. Eşit düzeyde ilişki kurun.

Velinin düşünceleri bize çok anlamsız veya kabul edilemez gelse de “Herkesin bir düşünceye sahip olma ve ifade etme hakkı vardır.” ilkesini göz önünde bulundurarak eşit düzeyde ilişkimizi kuralmalı ve sürdürmeliyiz.

20. Kullanılan iletişim kanallarını çeşitlendirin.

Velilerle sınıf ya da okul içindeki işleyişe dair paylaşımlarda bulunurken, kolaylaştırıcı araçlar olarak dijital medya araçları (Whatsapp vb.), yazılı mektuplar kullanılabilir. Bu noktada okulun iletişim politikalarını belirlemek ve uygulamak çok önemlidir.

Okulda çalışan birden fazla öğretmen olduğunda, okul içindeki her öğretmenin aynı iletişim kanalını kullanması ve bu konuda ortak karar alınması önerilir. Kullanılacak ortak dili belirlemek, standart duyuru formları oluşturmak ve kullanmak, iletişim kanallarını kullanma ilkelerini belirlemek (iletişim kurulabilecek saat aralıkları vb.) velilerin okula bakış açısını da olumlu etkileyecektir.

Hepimiz farklı beceri ve yetkinliklerdeyiz. Eğitim esnasında karşımıza beklemediğimiz türde davranışlar, önerdiğimiz çalışma veya fikirlere diğerleri kadar sıcak bakmayan çalışma arkadaşlarımız olabilir. Bu gibi durumlar olduğunda kendinizin de bir öğrenme yolculuğunda olduğunu ve çalışma yöntem ve prensiplerimizin farklı olabileceğini hatırlayalım.

Çocuğun gelişimini etkileyen faktörler arasında aile önemli bir yer tutmaktadır. Aile, çocuğun yaşama ilişkin temel bilgi ve becerileri kazandığı bir etkileşim ortamıdır. Okul öncesi eğitimin başarılı olabilmesi ve çocukların gelişim alanlarına katkı sunabilmesi ailenin de bu süreçte katılımı ile mümkündür. Okul, eğitsel olarak öğrenme sürecine odaklanırken bu süreçler aileden bağımsız düşünülemez. Dolayısıyla, okul öncesi eğitime ailelerin katılımı çok önemlidir.

Aile Katılımında Öğretmenin Rolü

Aile katılımı, ailenin eğitim sürecine dahilyeti, çocukların gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi ve okula hazırlanması amacı ile düzenlenen eğitim çalışmalarının tamamını kapsar. Bu süreç ile amaçlanan, okul ile ev arasındaki etkileşimi güçlendirerek çocukların gelişimlerinde ve eğitimlerinde birlikte hareket etmeyi sağlamaktır.

Etkin aile katılımı ile çocuklar üzerinde çevrenin neden olduğu olumsuz etkileri en aza indirmek de mümkün olabilir (Decker ve Decker, 2005; Meyer ve Mann, 2006; Christine ve Waanders, 2007).

Ebeveynler aile çalışmalarına hemen dâhil olmak istemeyebilir veya çekinebilirler. Bu noktada öğretmen kritik bir role sahiptir. Aile katılımı ve eğitiminin çocukların bütünsel gelişimi üzerindeki olumlu etkisi öğretmen tarafından paylaşılmalıdır. Ailelerin birçoğu okul başarısı ve çocuğun genel gelişiminde ebeveynlerin öneminin farkında olmayabilir.

Bu dönemde çocuklar ebeveynlerinden ve çevrelerindeki yetişkinlerden gördükleri davranışları kendine model alırlar. Özellikle ailelere okul zamanı içinde nelerin yapıldığı, evde neler yapılabileceği veya nelere dikkat edilmesi gerektiği konularında bilgi verilmesi gereklidir. Ebeveynlerinin bu konudaki farkındalıklarının artması için aile katılımını destekleyecek çalışmaların hayata geçirilmesi önemlidir.

Bu süreçte öğretmenlerin aile katılımını gerçekleştirebilmesi için bazı yeterliliklere sahip olması beklenmektedir.

Öğretmenlerin aile katılımı çalışmaları için geliştirmeleri gereken becerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ev ve okul arasında güçlü bir iletişim kurmak.
- Aileye karşı önyargılı davranmamak.
- Empati kurabilmek ve aileye saygılı olmak.
- Aileyi çocuklarının gelişim ve eğitimleri konusunda yararlanabilecekleri diğer kaynaklar (kişi, kurum, yayınlar, vb.) hakkında bilgilendirmek.
- Gerektiği zaman diğer topluluklarla iş birliği yapmak.

Yukarıda listelenen beceriler sayesinde öğretmenler aileler ile sağlıklı ve olumlu bir iş birliği kurulması yönünde önemli kazanım sahibi olacaklardır.

1. Aileleri dinlemek

Ailelerin öğretmene danışabileceği, onunla iletişim kurabileceği uygun bir zaman belirlenmelidir. Ebeveynlerin çocukları ile ilgili birçok konuda öğretmenin desteğine, rehberliğine, önerilerine ihtiyaç duyabileceğini göz önünde bulundurarak, öğretmen bu konularda onları dinlemeye açık olduğunu göstermelidir. Bu zaman dilimi öğlen araları, okul sonrası, ev ziyaretleri ve akşamları telefon görüşmesi şeklinde olabilir.

2.Öğretmenin anne babalara çocuklarını önemseydiğini ve saygı duyduğunu göstermesi

Ailelerin,, okulda çocuklarına gerekli ilgi ve özenin gösterildiğini bilmesi kurulacak iletişimi olumlu etkileyecektir. Bu konuda gün içinde karşılaşılabilecek fırsatlar değerlendirilmelidir. Örneğin çocuğun o gün sergilediği güzel bir davranıştan ötürü aileye çocuklarının davranışını onaylayan ve bildiren küçük bir not yazılması veya çocuk okula gelmediğinde aileye açılacak bir telefonla onlara okulda çocuklarına gereken ilgi ve önemin gösterildiğini hissettirir.

3.Aileler ile paylaşılmak üzere fark ettikleri konuları not alması

Kayıt tutmak çok önemli bir detaydır. Aile ile ilgili konuşmak istenilen konuların not edilmesi öğretmene yardımcı olacaktır. Bu bilgiler anekdot ya da diğer gözlem notlarını destekleyecektir. Belli aralıklarla anne babalara çocuklarının çalışmalarından bazı örnekler verilebilir.

4.Anne ve babaların okulda çocuklarına sıcak ve olumlu yaklaşıldığını anlaması

Ailelerin çocuklarının gelişimi ve eğitimi konusunda öğretmenin yeterince çaba harcadığından emin olmaları, öğretmene güven duymaları açısından önemlidir.

5. Ebeveynlere rehber olması

Ebeveynlere çocukların gelişimlerine uygun kitap seçiminde, evde yapabilecekleri etkinliklerde, oyuncak seçiminde, rehberlik konusunda ve eğitici materyaller edinme gibi konularda ihtiyaç duyulan rehberliğin yapılması.

6. Anne babalarla olumlu ve destekleyici toplantılar düzenlenmesi

Aile katılımının sağlanması ile birlikte okul öncesi kurumlarında ele alınması gereken bir diğer konu da aile eğitimleridir. Ebeveyn katılımı ile okul-ev arasındaki iletişimin güçlenmesi, çocuğun gelişiminin farklı alanlarda desteklenmesi sağlanırken aile eğitimleri ile daha kalıcı etkiler oluşturulabilmektedir.



Aile Eğitimi

Aile eğitimleri, ebeveynleri farklı alanlarda desteklemeyi amaçlar. Bu alanlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Gestwicki, 2004):

- ebeveynlik rollerinde,
- evliliğin getirdiği sorumluluk ve rollerde,
- anne ve babaların kişisel farkındalıklarını artırarak gelişimlerinde,
- çocukları ile ilişkilerinde yeni teknikler geliştirmelerinde,
- çocukların gelişimi ve eğitimi konusunda farkındalıklarını artırarak farklı yöntemler kullanmalarında desteklemektedir.

Kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları aile eğitimleri gerçekleştirmektedir ve belirlenen alanlarda ebeveynleri desteklemeye çalışmaktadırlar.

Bu eğitimlerde öne çıkan konular genelde (Hamamcı, 2005);

- anne ve baba arasındaki ilişkiler ve etkileşim,
- okul ve aile ilişkileri,
- çocuk gelişimi ve çocuk sağlığı,
- aile planlaması ve cinsel eğitim,
- aile bütçesi ve finansal gelişim,
- özel gereksinimli çocukların desteklenmesidir.

Tüm bu eğitimler hem anne ve babaların hem de çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde ebeveynlere yol göstermekle beraber ailelerin çocuklarının gelişimine ve ihtiyaçlarına olan farkındalıklarını da artırmaktadır. Okul öncesi dönemde verilen aile eğitimleri çocukların okula hazırlık sürecini kolaylaştırmakta ve özellikle çocuklarının bilişsel, fiziksel, dil, duygusal ve sosyal gelişimlerine en üst düzeyde katkı sağlamaktadır (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2010).

Çocukların öğrenme veya davranış problemlerinin nedeni olarak genelde aileler görülmektedir. Bu noktada aileleri suçlamak yerine, bu sorunların ortaya çıkmaması için ailelerin ne kadar desteklendiği sorusu sorulmalıdır (Gordon, 2009).

Bu nedenle aşağıdaki soruların cevaplarının toplum olarak verilmesi gereklidir:

- Aile içi sorunlara yönelik aile üyelerinin başvurabileceği bir destek mekanizması mevcut mu? Aileler bu destek süreçlerinden haberdar mı?
- Çocuk yetiştirmede ailelerin daha başarılı olmaları için ne kadar emek sarf ediliyor?
- Aileler yaptıklarının yanlış olup olmadığını nasıl öğrenecekler?
- Anne ve babalar, çocuklarının farklı yaşlarında ihtiyaç duyduğu eğitim desteğini onlara nasıl vereceklerini biliyorlar mı?
- Elektronik medya kullanımı konusunda ebeveynler ne kadar bilgili?

Tüm bu sorular göstermektedir ki aile eğitimi günümüz toplumunda bir zorunluluktur ve sağlıklı sosyal yaşam için bir temel teşkil etmektedir. Özellikle farklı konularda yetersizlikleri olan ebeveynlerin ve bu yetersizlikler sebebiyle gelişimleri zarar görmüş çocukların aile eğitimleri ile desteklenmesiyle hem ebeveynler hem de çocuklar fayda sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, ailelerin bilinçlenmesi ve çocuklarına gerekli desteği sağlamaları ile çocuklarının çevreleriyle uyumlu bir hayat sürmeleri mümkün olacaktır.

Ebeveynlerin desteklenmesinin aile, çocuk ve eğitimcilerle katkısı (Sharma vd (1997):

- Çocuklar aile desteğinin daha çok farkına varırlar, ebeveynlerine daha çok sevgi ve saygı duyarlar. Okula daha düzenli devam ederler ve eğitimin önemine ilişkin farkındalık geliştirirler.
- Ebeveynler çocukluk dönemi gelişim özellikleri hakkında daha çok bilgi edinirler ve ebeveynlik becerilerine ilişkin kendilerine duydukları güven artar. Kendilerinin ve diğerlerinin ebeveynlik deneyimleri sırasında karşılaşılabilecekleri sorunların farkına varırlar. Ebeveynlerin güçlendirilmesi, uzun dönemde çocuklarının gelişimlerinin desteklenmesini sağlar. Ebeveynler programdan öğrendikleri yeni bilgi ve beceriler ile çocuklarının eksik öğrenimlerini tamamlayabilirler.
- Eğitimciler ebeveynlerin beceri ve çabalarına daha çok saygı duyarlar. Çocukların ve ailelerin kendilerine özgü ihtiyaç ve özellikleri bakımından ne kadar çeşitlilik gösterdiklerinin farkına varırlar. Ailelerin ilgi, amaç ve ihtiyaçlarını daha iyi anlarlar.

Aile Eğitiminin Amaçları

Aile eğitimleri, ailenin toplumu temsil etmesi sebebiyle diğer yetişkin eğitimlerinden farklı bir noktada değerlendirilmektedir. Aile eğitimleri sonunda elde edilen faydalar; eğitime doğrudan katılan bireyin kendi gelişimi yanında, diğer aile bireylerini de dolaylı yoldan etkilemektedir. Örgün eğitim dönemlerini iyi geçirememiş bireyler, aile olduklarında çocuklarının iyi yetiştirilmesi ve okul eğitimlerinde etkin olunması yönünde yetersiz kalmaktadırlar. Bu anlamda ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken bu eksiklerini gidermeleri için aile eğitimleri iyi bir araç olmaktadır (Şeker, 2013).

Aile eğitimi, sistematik ve kavramsal temelli bir süreçtir. Aile eğitimlerinin amacı, aileler çocuk gelişim ve eğitimi konusunda bilgilendirmek, her yaşın gelişim özelliğine göre çocuklarını tanımlarına yardımcı olmak, anne ve babaları çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmanın önemi konusunda bilgilendirmek, çocukların davranış ve alışkanlıklarını değiştirme yollarını öğretmektir (Üstünoğlu, 1991). Böylece aile eğitimleri, anne ve babalara çocuk yetiştirme konusunda rehberlik ederek ebeveyn-çocuk ilişkisinde tutum ve davranışların olumlu yönde gelişmesini sağlamaktadır.

Aile Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Aile eğitimleri ebeveynlerin kendi gelişimlerine de olanak sağladığı için sadece çocuk ile olan iletişime değil, eşlerin birbirleri arasındaki iletişime de odaklanmalıdır. Bu nedenle aile eğitimlerinde dikkat edilmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir (Temel, 2019):

Eğitimlerde bilimsel verilere dayalı bilgiler kullanılmalıdır.

- Çocukların gelişim dönemlerine uygun programlar hazırlanmalıdır.
- Aile eğitimi sadece evlilikten sonraki zamana bırakılmamalıdır. Her eğitim kademesinde aile eğitimi ile ilgili içeriklerin olduğu konular işlenerek ailenin önemi üzerinde durulmalı ve böylelikle sorumluluk sahibi kişiler yetiştirilmelidir.
- Araştırmalar çocuk eğitiminde anneler kadar babaların da önemli ve etkili olduğunu ortaya koymuştur. Aile eğitimlerine gerek anne ve babanın ayrı ayrı, gerek anne ve babanın birlikte etkin katılımı sağlandığında daha fazla verim alınacağı göz önünde bulundurulmalıdır.



- ☺ Eğitim programları sadece anne veya babaya yönelik olarak değil, ikisini birlikte destekleyecek biçimde hedef kitlenin özelliklerine uygun düzenlenmelidir. Gerekli olduğunda tüm aile bireylerinin bir arada eğitimden yararlanması sağlanmalıdır. Özellikle kırsal bölgelerde anne ve babaların birlikte eğitime katılımı kültürel değerlerden dolayı mümkün olmamaktadır. Bu nedenle anne ve babalara ayrı ayrı eğitim verilmesi gereklidir. Aile eğitimlerinin sadece annelere yönelik gerçekleştirilmesinde aile içi iletişim, çocuk gelişimi ve okul ile aile etkileşiminin desteklenmesi gibi faktörler eksik kabileceğinden bu eğitimlere babaların da katılmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle babaların eğitimlere katılımının desteklenmesi amacıyla köy muhtarı ve imamı gibi kişilerden destek alınması gerekebilir.
- ☺ Eğitimler sırasında öğretmenlerin, babaları özellikle erken çocukluk döneminde babalık görevi konusunda desteklemeleri ve bilgilendirmeleri oldukça gerekli ve önemlidir.
- ☺ Anne ve baba eğitim programlarının etkili olabilmesi için çocuğun sağlıklı gelişme ve büyümesini teşvik eden davranışlar belirlenerek vurgulanmalıdır.
- ☺ Ailelerin bulunduğu seviye belirlenerek eğitime oradan başlanmalı, hem hedef doğru belirlenmeli hem de ailelerin sıkılması engellenmelidir.
- ☺ Anne ve baba eğitimleri düzenlenirken geleneklerle ve kültürel öğelerle çatışmaya girilmemesine özen gösterilmelidir.
- ☺ Farklı bölgelerde yaşayan ve farklı sosyo ekonomik yapıya sahip anne ve babaların ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte programlar düzenlenmeli ve uygulanacak programlar anne ve babaların yetenek, beceri ve güvenlerini geliştirmelidir.
- ☺ Öğretmenlerin insan ilişkileri, iletişim teknikleri ve yetişkin eğitimi konularında yeterli olmaları, kıyafetlerine dikkat etmeleri ve hitap ederken toplumun değer yargılarını göz önünde bulundurmaları önemlidir.
- ☺ Farklılıklara saygı duymak ve ayrımcılıktan uzak bir dil kullanmaya özen göstermek gereklidir.
- ☺ Anne ve babaların aile eğitimlerinde gönüllü olarak hazır bulunmaları konusunda cesaretlendirilmeleri önemlidir.
- ☺ Programdan azami derecede yararlanılması için devam ve süreklilik önemli bir ölçüttür. Derslere düzenli katılanlara ve zamanında gelenlere olumlu pekiştirmeler sunulmalıdır.
- ☺ Programın sıklığı ve ne zaman düzenleneceği konusu, katılımı artırarak öğrenmeye güdüleyeceği için anne ve babaların görüşleri ile belirlenmelidir.
- ☺ Öğretmenin anne ve baba eğitiminde engel oluşturan ev ile iş ortamına dair ve kişiden kaynaklı etmenler hakkında bilgi birikimi olmalıdır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim programının amaçlarına ulaşılabilmesi ve eğitim faaliyetlerinin en verimli şekilde sürdürülebilmesi ailelerin eğitim sürecine etkin katılımlarıyla mümkün görülmektedir. Ailelerin bu sürece etkin ve sürekli katılımının ancak planlı ve programlı aile eğitimi ve katılımı çalışmalarıyla gerçekleşebileceği hem okul öncesi eğitim programında hem de araştırmacılarca vurgulanmaktadır.

Ev ile okul arasındaki koordinasyonu sağlayarak çocukların gelişimlerinde ve eğitimlerinde birlikte hareket etmenin ve bu sayede, bu süreci desteklemenin amaçlandığı aile katılımı çalışmalarının çocuğun eğitimsel ve gelişimsel anlamda desteklenmesine, ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda daha bilinçli ve etkin olabilmelerine, öğretmenlerin mesleki doyum ve verimlilik anlamında gelişimlerine ve ayrıca programın daha etkili uygulanmasına önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Dolayısıyla çok boyutlu katkılar sağlayan aile katılımı çalışmalarının okul öncesi dönemde zengin etkinliklerle hem okulda hem de evde eğitimin devamlılığının sağlanması önemlidir.

Okul ve Öğretmen Güvenliği

Ülkemizde, okul ve öğretmenin güvenliği hakkında yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Güvenli okul; öğrenci, öğretmen ve diğer personelin kendilerini fiziksel ve psikolojik bakımdan özgür hissettikleri okuldur (Dönmez, 2001). Bu bağlamdan bakıldığında, öğretmenin güvenliği kavramı da ön plana çıkmaktadır. Okulun nüfusu, güvenli okulun temel göstergelerinden birisidir. Güvenli okul, okul büyüklüğünün (öğrenci sayısının) optimal, dolayısıyla yönetilebilir olduğu okuldur. Diğer bir gösterge okulun çevresidir. Çevresinden girdi alıp çevresine çıktı sunan, dolayısıyla çevresini etkileyen ve çevresinden etkilenen sosyal bir sistem olan okulun güvenliği, çevresinin de güvenli olup olmamasından doğrudan etkilenir. Kentleşmenin artması, güvenlik sorununu da birlikte getirmektedir. Güvenli okul, çevresi de güvenli olan okuldur. Güvenli okulun başka göstergeleri de öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları ile okulun ve çevresinin göç alıp almamasıdır. Öğrenci ve öğretmen hareketliliğinin yüksek; okula yeni kaydolan ve okuldan ayrılan öğrenci sayısının fazla olduğu, öğretmeni ve yöneticisi çok sık değişen okulun güvenliğinde sorun yaşanmaktadır (Karakütük vd., 2017).

Okul Güvenliği hususunda önemli bir nokta da, iş sağlığı ve güvenliğini oluşturmaktır. Okullarda iş sağlığı ve güvenliğine önem verilmesi; tehlikelerin ve tehlikelerden kaynaklanan risklerin oluşmaması ya da gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından son derece önemlidir. Meslek liseleri dışındaki okullar, “az tehlikeli” iş sınıfında yer almaktadır. Öğretmenlerin, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” hakkında donanımlı değilse bile, okul güvenliği hususunda bu kanuna tabi olup, okul ortamında gerekli önlemleri almakla yükümlü oldukları bir gerçektir.

Sonuç

Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim programının amaçlarına ulaşabilmesi ve eğitim faaliyetlerinin en verimli şekilde sürdürülebilmesi ailelerin eğitim sürecine etkin katılımlarıyla mümkün görülmektedir. Ailelerin bu sürece etkin ve sürekli katılımının ancak planlı ve programlı aile eğitimi ve katılımı çalışmalarıyla gerçekleştirilebileceği hem okulöncesi eğitim programında hem de araştırmacılarla vurgulanmaktadır. Ev ile okul arasındaki koordinasyonu sağlayarak çocukların gelişimlerinde ve eğitimlerinde birlikte hareket etmenin ve bu sayede bu süreci desteklemenin amaçlandığı aile katılımı çalışmalarının çocuğunun eğitimsel ve gelişimsel anlamda desteklenmesine, ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda daha bilinçli ve etkin olabilmelerine, öğretmenlerin mesleki doyum ve verimlilik anlamında gelişimlerine ve ayrıca programın daha etkili uygulanmasına önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Dolayısıyla çok boyutlu katkılar sağlayan aile katılımı çalışmalarının okul öncesi dönemde zengin etkinliklerle hem okulda hem de evde eğitimin devamlılığının sağlanması için çok önemlidir.





Bir Öğretmenden Düşünce Yazısı

Eğitimde süreklilik ve etkililik amaçlıyorsak aile faktörünü görmezden gelemeyiz. Çünkü sürece dair fark edemediklerimizi bize gösterecek olan aile üyeleridir. Çalıştığım okullarda yıllık çalışma programı hazırlarken bu öngörü ile planlamalar yaptım. Bulduğum bölgenin değer ve kültür özellikleri sebebiyle annelere ulaşmak ve onlarla çalışmak hep daha kolay oldu. Çünkü çocuğun bakımından ve gelişiminden sorumlu kişi anne olarak görevlendirilmişti. Hedeflediğim konu başlıkları çerçevesinde en az ayda bir olmak üzere aile eğitim seminerleri düzenledim. Bunlar; iletişim, aile içi iletişim, aile tutumları, çocuğun sağlıklı gelişimi, beslenme, ihmal ve istismar başlıklarını içermektedir.

İlk deneyimlerime göre hazır bir sunum ve ezberlenmiş bilgilerin ailelere dokunmadığını ve anlamlı bir buluşma olmadığını gözlemledim. Çünkü akademik anlatılar ve örneklerin onların hayatında tam olarak bir karşılığı yoktu. Bu sebeple öğretmenin çalıştığı köyün kültürel özelliklerini çok iyi bilmesi gerektiğini düşünüyorum. Buluşmaların dinamiğini değiştirdim ve komşuya sohbete gider gibi okula, eğitim sohbetlerine davet ettim. Bu sohbetler -aslında eğitimler- belirli bir konusu olan, karşılıklı öğrendiğimiz yaşantımızın içinde yer alan sorunların çözümüne odaklandığımız buluşmalar haline geldi.

Beş yıl boyunca görev yaptığım okulumda, yüksek oranda aynı velilerin ikinci, üçüncü çocuklarını gözlemleme şansı buldum. Ailelerin okula, öğretmene ve en önemlisi çocuğuna yaklaşımındaki değişimin canlı gözlemcisi olmak benim için umut vericiydi. Ailelerin sürece dâhil edilmesi sadece bu eğitimlerden ibaret değildi. Çocukların faydasına olacak çalışmalarda aileleri de işe katarak onlardan destek aldım. Bu bazen sınıfın temizliği, bazen okul bahçesinin bakımı, ağaçlandırılması bazen de oyun alanlarının oluşturulması gibi çalışmalar oldu. Okulun fiziki yapısında yapacağımız değişikliklerde özellikle babaları işin içine katarak onların desteğini aldım. Bu çalışmalar aynı zamanda bizler için babalarla sohbet edebileceğimiz gayri resmi öğrenme süreçleri oldu.

Öğretmen-aile ilişkisi güçlendikçe, aile öğretmenin çabasına, emeğine yakından şahit oldukça ailenin okula ve öğretmene olan inancı ve güveni artmaktadır. Nihayetinde çocukların gelişimini destekleyecek iki önemli faktör olan aile ve öğretmenin güçlü bağlar kurması çocuk-aile-öğretmen üçgeninde herkesin kazanması anlamına gelmektedir. Son olarak kırsalda görev yapan öğretmenlerin sadece çocukların anne-babalarına değil, elinin uzandığı, gelişime ve desteğe ihtiyaç duyan her bireye yol gösterici olması gerektiği kanaatindeyim. Mesela ben çalıştığım yerlerde ihtiyaca göre yetişkinlerin faydalanabileceği kurslar açılmasını sağladım. Bunun en yaygını ise çoğunlukla kadınların katıldığı okuma-yazma kursları oldu. Okuma yazma öğrenen, ya da geliştirmek isteyenler için aile kitaplıkları hazırladım. Beş çocuklu ilkokul terk bir kadının üniversite sınavına hazırlanma yolculuğuna şahit oldum. Köyün ehliyet alan ilk kadınına gururla sarıldım. Bu konuda söylenecek çok söz var ama ben Douglas Bourn'un bir makalesinde söylediği şekilde bitirmek istiyorum, çocuğu ve toplumu doğrudan etkileyen öğretmenler, toplumun değişim ajanlarıdır.

Devlet UYANIK
Okul Öncesi Öğretmeni
Gaziantep

Doğadan Öğrenme



Yazar: Zeynep Gülçin Altun
Renkli Orman Okulları
Köy Okulları Değişim Ağı

Erken Çocuklukta Doğa Eğitimi

Bu bölümde, erken yaşta başlayan doğa eğitiminin çocukların akademik ve sosyal-duygusal gelişimine katkıları ile köy okullarında uygulanabilecek etkinlik örnekleri paylaşılmaktadır.

Erken çocuklukta başlayacak bir doğa eğitimi, çocuğun yaşayarak, dokunarak, hissederek öğrenmesini, gözlem yapmasını, çevresindeki canlıları tanımasını sağlar (Wilson, 1996). Okul öncesi çocuklarda hayvanlar ve ağaçları doğanın bir parçası olarak görme eğilimi varken bitkileri hatta insanları doğanın bir parçası olarak gören çocuk sayısı çok azdır (Phenice ve Griffore, 2003; Polat ve Demirci, 2022). Günümüzde resimli çocuk kitapları ve çizgi filmler çocukların doğa hakkında merak ettikleri konuları şekillendirmektedir, doğa ile ilgili konuların da başını gökyüzü, uzay, hayvanlar ve bitkiler çekmektedir (Vardi ve Demiriz, 2019). Bu konuda yapılan çalışmalara katılan çocukların ilk doğa deneyimleri mahalleleri, yakınlarındaki park ve belki şanslı iseler apartmanlarının bahçeleri ile sınırlıdır. Oysa köyde yaşayan bir çocuğun doğa deneyimi, çok daha çeşitlidir ve doğa ile ilgili yaşadığı deneyimler doğrudan o canlılarla karşılaşmaya dayanır; resimler veya çizgi filmlerle değil.

Son yıllarda, ülkemizde Orman Okulu, Doğa Temelli Eğitim ve Yer Temelli Eğitim uygulamaları öğretmenler tarafından keşfedilip araştırılmakta, bu konuda makaleler okunmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Türkiye'de orman okulu liderlik eğitimi veren kurum ve kişilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Köy okulları doğa ile iç içe olduğu için öğretmenin doğada öğrenmeyi kullanması için daha fazla olanak sunmaktadır. Fakat bu konuda yapılmış bilimsel bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın başında düzenlediğimiz ihtiyaç analizleri ışığında köy okullarında çalışan öğretmenlerin açık alanda ders yapmak için imkân ve olanakları çok olmasına rağmen genelde veliler, idare veya diğer meslektaşlarından aldıkları tepkiler nedeniyle bunu gerçekleştiremediklerini gördük.

Öğretmenler, genelde etrafta ağaç yoksa doğa eğitimi yapılamayacağını düşünebiliyor. Oysa Anadolu'muzun büyük bölümünde yaygın olan ekosistem "Bozkır Ekosistemidir". Bu ekosistem, biyolojik çeşitlilik açısından son derece özel ve zengindir. Anadolu bozkırlarında, hemen hemen tüm düzlükler tarım alanı olarak kullanılmakta, geriye kalan tepe yamaçları ve kayalık yerlerdeki bozkır vejetasyonu ise otlatma amacıyla değerlendirilmektedir (Tavşanoğlu, 2017).

Bu da gittiğiniz köylerde bu güzelim ekosistemin anlatılması ve korunması işinin siz öğretmenlerde olduğunu göstermektedir. Velileriniz ve öğrencileriniz, bozkır ekosistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabilir Doğa temelli bir eğitim ile onlara buradaki biyolojik çeşitlilik, endemik türler, göç eden türler gibi birçok konu anlatılmalı, oyun ve etkinlikler ile öğrenmeleri ve daha sonra ailelerine anlatmaları desteklenmelidir.



Anadolu bozkırları; bitki ve kelebek türlerinin çok olması, ayrıca nesli tehlike altında olan yani yakın gelecekte yok olma olasılığı yüksek olan kuş, sürüngen ve memeli türlerinin popülasyonlarını barındırması açısından küresel ölçekte önem taşır. Bu türlerin pek çoğu bozkırlara bağımlı türlerdir yani temel yaşam alanı bozkırlardır (Ambarlı, 2017). Bozkırı çocuklara anlatabilmenin en iyi yolu baharda düzenli olarak çocuklarla çevre keşif gezilerine çıkmak olacaktır. Açık alanda yapılan düzenli temasların çocukların doğa algılarının gelişmesine büyük katkı sunduğu yadsınamaz.

Düzenli olarak haftanın bir ya da iki günü doğada öğrencilerinizle vakit geçirmek istiyorsanız, ilk olarak okul idaresine ve ardından velilerinize “Doğada olmak isteme nedeninizi, amacınızı ve yapmayı planladığınız etkinlikleri” anlatmalısınız. Köy okullarında velilerin ilk tepkisi çocukların zaten her gün sokakta olduğu ve daha fazla doğayla vakit geçirmenin gereksiz olabileceği olabilir. Ama zamanla fark edeceksiniz ki insanlar geçimini topraktan sağlıyor olsalar bile bir böcek gördüğünde öldürme eğilimindedir ve aslında doğaya bakışları şehirdekinden çok da farklı değildir. Sorduğunuzda hepimiz doğayı sevdiğimizi söyleriz, ama aslında büyük oranda bir bitki körlüğü yaşıyoruzdur. Yani her daim çevremizde bitkiler bulunmasına rağmen, onları ayırt etmiyor hatta belki fark etmiyoruzdur. Belki siz de “bitki körüsünüzdür”. Bunu denemek ister misiniz?

Şimdi bir düşünün. En son gördüğünüz insan kim? Ne konuştunuz? Şimdi de gördüğünüz son bitki için aynı şeyleri düşünün? İnsanların, bitkilerden ziyade önceden bildiği ve aşına olduğu hayvan türlerini ayırt etmesinin daha kolay ve olası olduğu beklenir. Bitkiler zar zor hareket ettiklerinden, birbirlerine yakın olduklarından ve sıklıkla renk bakımından benzer olduklarından, beyinlerimiz onları gruplama eğilimindedir.

İnsan başlangıçta doğa karşısında aciz ve doğaya bağlı bir yaşam sürerken, zamanla ürettiği kültür ve teknoloji ile doğaya egemen konuma gelmiştir. Ancak insan ve çevre arasındaki ilişki, insanı merkeze alan, çevreyi dışlayan ve ekolojik dengeyi telafisi mümkün olmayacak düzeyde tahrip eden bir ilişkidir (Özerkmen, 2002). Son yaşadığımız pandemi bize çok önemli bir şeyi, artık insanın çevreden bağımsız bir varlık olamayacağını öğretti. Bu pandemi dalgası insan toplumlarının doğal ekosisteme bağımlı olduğunu açıkça bizlere gösterdi.

Etkinliklere Başlangıç

Doğada etkinlikler yapmaya başlamadan önce, çocuklarla gideceğiniz rotayı ve kamp alanınızı seçmelisiniz. Bunun için öncelikle keşif yürüyüşleri yapmanız gerekmektedir. Bu yürüyüşlerde, zaten var olan patikaları kullanmak her zaman avantaj sağlar. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, 1 kilometre kadar yolu rahatlıkla yürüyebilirler. Yol üzerinde durak noktaları oluşturmanız sonrasında uygulayacağınız “Yol Pedagojisi” için de yararlı olacaktır. 1 kilometre mesafede bir yol belirlediyseniz, yol üzerine iki durak eklemeniz uygundur. Dönüş yolunda da aynı duraklarda dinlenme yapabilirsiniz. Durak noktaları, bir çeşme başı, ulu bir ağacın gölgesi, patika üzerindeki açıklıklar ya da öğrencilerinizin benzettiği bir kaya ya da taş olabilir.

Yol üzerinde çocukların tüm eşyalarının sırt çantalarında olması ve ellerinin mutlaka boş olması gerekmektedir; elleri ceplerinde ya da bir şey taşır durumda olmamaları, düşmelerde yaralanma riskini en aza indirecektir. Kamp alanınızın düz bir zeminde olması (en fazla yüzde on eğimde), mümkünse kenar etkisinin göz önünde bulundurulduğu, su kaynağına yakın ve yapraklı türler ile ibreli türlerin bir arada bulunduğu bir alan olması tavsiye edilir. Kenar etkisi, yaşamın ve zenginliğin, farklı ortamları birbirinden ayıran "kenarlarda" zenginleştiği ve çeşitlendiği anlamına gelir. Örneğin orman alanı ile bir gölün ya da bir akarsuyun birleştiği yerler biyolojik çeşitliliğin daha yüksek olduğu alanlardır.

Köyünüzün çevresindeki doğal alanlarda, kenar etkisine sahip açıklık bir alan belirlediyseniz, artık yapmanız gereken bu alanın risk analizini yapmak olmalıdır. Telefon çekiyor mu? Başka insanlar bu alana sık geliyor mu? Etrafa atılmış çöpler var mı? Ağaçların bazıları kurumuş ve devrilme riski taşıyor mu ya da dalları kuruyup ağaçtan düşmeden asılı kalmış mı? Alana öğrencileriniz gözünden bakıp orada yapacağınız etkinliklerde ve serbest zamanda yüksek riskli durumlar varsa bunları düşük riskli hale nasıl getirebileceğinizi sorgulamaya yönelik sorularla risk analizine başlayabilirsiniz.

Ormanda uymamız gereken üç önemli kural var. Hadi bu kuralları irdeleyelim.



1. KURAL: SENİ DUYMAYA VE GÖRMeye İHTİYACIM VAR

Özellikle erken çocuklukta öğretmenleri doğa derslerinde en çok endişelendiren şey çocukların uzaklaşıp kaybolabileceği ve tüm çocukları gözleyemeyeceği korkusudur. Bu nedenle açık alana gitmeden sınıfta kurallar söylenmeli ve bu kuralların esnetilemeyeceği açıkça ifade edilmelidir. Doğal alana ilk kez gittiğinizde sınırları belirlemek için bir oyun oynayabilirsiniz. Bu ilk sefere özgü olarak yetişkin sayısını artırabilirsiniz. Normalde kural yedi sekiz çocuğa bir yetişkindir. Kamp alanınıza vardığınızda çocuklara, 'Bu alan içinde sizi her zaman görmeye ve duymaya ihtiyacım var; bu, bana güvende ve iyi olduğunuzu hissettirecek' açıklamasını yapıp "Sınır Oyunu" oynuyoruz. Bu oyunda tüm öğrencilere 25-30 santimetre uzunluğunda kesilmiş renkli kurdele veriliyor, bir öğretmen kamp alanının ortasına geçiyor ve bir şarkı söylemeye başlıyor, diğer yetişkinler dört beş çocuktan oluşan grupları alıp kamp alanından farklı yönlere gidecek şekilde uzaklaşmaya başlıyor. Şarkı söyleyen öğretmen zamanla sesini alçaltıyor. Eşlik eden yetişkinler "Öğretmenini duyuyor musun?" "Onu görebiliyor musun?" diye sık sık soruyor. Ne zaman öğretmeni duyamıyor ya da göremiyor iseler çocuklar en yakınlarındaki ağaca ya da çalıya kurdeleyi bağlıyor. Çalı ya da dal olmaması durumunda siz 70 cm boyunda tahta kazıklar birlikte kurdelelerinizi çakabilirsiniz. Ardından çocuklar merkeze dönüyor. Öğretmen, kurdelelerin sınır olduğunu ve bunun ötesine geçmemeleri gerektiğini söylüyor Kurdelelerin yerlerini kendileri belirledikleri ve kurdeleleri kendileri yerleştirdikleri için bu sınırlara uyuyorlar. Hatta ileriki süreçte sınırı geçen arkadaşlarını da kendileri uyarıyorlar. İleri süreçte bu oyun zaman zaman tekrarlanarak sınırlar genişletilebilir.



2. KURAL: SOPA SENDEN BÜYÜK İSE DESTEK AL:

Uzunlu kısalı dal parçaları olan sopalar doğada kıymetli birer hazineye dönüşebiliyor. Birçok çocuk doğada kozalak, dal ya da bir taş parçası bulup bunu eve ya da sınıfa götürmek isteyebiliyor. Böyle durumlar için yanınızda yedek bir bez torba bulundurmanız faydalı olacaktır. Bir şeyleri alma konusunda kültürümüzde çok bilinen 3/1 kuralı geçerlidir. Almak istediğin şeyden 3'den fazla var ise biri kuşa, biri kurda, biri aşa şeklinde bölüştürülür. Her çocuk için tek bir şeyi doğadan götürmeye izin vermek buldukları her şeyi çantaya doldurup götürmelerini engellemeyi sağlar. Sopa çocuğun kolundan uzunsa oynamak riskli olacağı için öğretmen kendi kol altından elinin ucuna kadar gelen bir sopayı çocuklara örnek olarak göstererek bundan uzun olan sopaların bu boya kadar kısaltılması ya da daha kısa bir sopa bulunması gerektiğini söyler. Uzun bir sopa taşınması gerekiyorsa, çocuklar bir arkadaşından yardım alarak taşır. Özellikle de barınak yapımında bu tip uzun sopalar sıklıkla bir yerden başka bir yere taşınır.

3. KURAL: ELLERİNİ İYİ ŞEYLER İÇİN KULLAN

Bu kural ellerini iyi işler için kullanmak anlamına gelir. Dolayısıyla bu kural, çocukların birbirlerini itme, vurma veya sopayla etrafa zarar verme gibi davranışlarını engellemek için kullanılır. Almanya'da ziyaret ettiğimiz bir anaokulunun öğretmenine ziyaretçi grubumuzdan bu soru gelmişti. "Bir çocuk diğerine vurursa ne yapıyorsunuz" diye, öğretmen ilk olarak ikisinden biri bu oyunda mutsuz mu diye bakarız, ikisi de gülerek bunu yapıyorsa zaten sorun yok demektir. Ama değil ise iki çocuğu da alıp "Sanırım senin ellerinin bir meşguliyet ihtiyacı var" diyerek başka bir alana götürüp yapmaları için bir iş verdiklerini söylemişti. Örneğin kuru bir dalın patates soyucu yardımıyla kabuğunu soymak gibi.

Bunlar sınıfta belirtip açık alanda uymalarını istediğiniz ve sizin tarafınızdan konulan kurallardır. Bunun dışındaki kuralları öğrencileriniz ve siz birlikte belirlemelisiniz. Bu sırada çocukları teşvik edip, yönlendirerek, bazı senaryolar anlatıp onların bazı kuralları kendilerinin bulmalarını sağlayabilirsiniz. Meyveleri yememek, canlı hayvanları kucağa almaya çalışmamak, ölü bir hayvan görürlerse kesinlikle dokunulmaması gerektiği ve size haber vermeleri gerektiğini bilmek, kaldırdıkları taşların altında başka canlılar yaşıyor olabileceğini göz önünde bulundurmak gibi kurallar konulabilir.

Öğretmenlerin, doğada ders yapsın ya da yapmasın, Kızılay'dan ilk yardım eğitimi almaları ve sertifikalarını iki yılda bir yenilemeleri gerekir. Bu hem kendi çevreleri hem de öğrencileri için hayati önem taşır. Düşmeyle oluşacak çizikler, morluklar ve şişlikler karşısında öğretmenin paniklemesi ve büyük tepkiler göstermesi çocukları da telaşlandırır. Düşen bir çocuğa önce dokunmadan 'İyi misin? Yardım lazım mı?' diye sormak yeterlidir.

Doğa derslerinde açılış çemberi çok önemlidir. Açılış çemberi yapmak çocuklara açık bir alana ulaştıklarını yani hem bedenlen hem ruhen doğadaki ders alanında olduklarını belirtir. Bu onların psikolojik olarak doğaya ve yeni öğrenme deneyimlerine hazırlar. Çember birlikte olma, duyguları ifade etme, açık alana geçişte sakinleşip durulmayı sağlar. Çemberde birçok konuda sohbet açabilirsiniz ya da sonrasında yapacağınız etkinlik için size konuya giriş alanı olarak da kullanılabilir. Açılış çemberinde yapabilecekleriniz:

- Çevresindeki sesleri dinlemek,
- Seslerin geldiği yönleri ve ne sesi olduğunu anlamaya çalışmak,
- Yoga veya esneme hareketleri ile bedeni açmak,
- "Hangi gündeysiz? hangi aydayız?" gibi sorulara çocukların cevap vermeleri,
- Öğrencilerden grubu sayıp kimlerin gelmediğini bulmalarını isteyebilirsiniz.

Doğa Temelli Eğitimde Serbest Oyun ve Öğretmenin Rolü

İlk doğaya gidişinizde süreyi kısa tutun, çemberde toplayıp, ilk olarak kurallarınızı konuşun ve sonra geri dönün. Sohbet ederken; gelirken onların neyi zorladığını, nelerin dikkatlerini çektiğini tartışın. Sonraki çıkışınızda çember ve ilk kural sonrası sınırlar oyunu oynayın. Oyun sonrası yine çemberde toplanıp bu oyunda neler hissettiklerini, neler fark ettiklerini konuşun. Her çember zamanına kısa da olsa hareket etmeyi katmayı unutmayın. Bu; yoga, esneme ve germe hareketleri, bir şarkı ile dans veya birinin yaptığını taklit etme (ayna oyunu) olabilir. Bir sonraki çıkışınızda sopa kuralını verin ve kuralları ile sınırları tekrar ettirin. Kendi kurallarınızı bu dönemde eklemek yararlı olur. Bundan sonraki çıkışlarınızda çember süresini kısa tutup serbest oyun süresini giderek uzatabilirsiniz.

Serbest oyun, sizin başlatmadığınız oyunlardır. Ancak kendileri oyun kuramıyorlar ise başlatıcı olabilirsiniz. Örneğin, haydi bir orman lokantası açalım; içinde hangi yemekler olur? veya her şey var dükkânı yapalım mı? soruları oyun kurmalarında başlatıcı olmak için faydalı olabilir. Doğada öğretmenin rolü ilk başlarda çocuklara gözlem yapmayı öğretmekken sonraları onların bir şeyleri gözlemlemeleri için teşvik etmek ve onlara seçenekler sunmaya dönüyor. Bir süre sonra "Buradayım, ihtiyacın olursa yanıdayım." mesajını veren öğretmen tamamen arka plana geçip çocuğu gözlemlemek ve dokümantasyon tutmaya başlıyor. Bu kısım çok kıymetlidir çünkü henüz liderlik özelliği göstermeyen çocuklar bir anda liderliği ele alan çocuklara dönüşebiliyor. Benzer şekilde, dokunma hassasiyeti olduğunu doğaya çıkınca keşfeden çocuklar olabiliyor.

Doğada Matematik

Erken yaşta doğa ile tanışan çocuklar doğa yoluyla matematiksel kavramları öğrenebilir (Erdoğan, 2023a). Miktar, şekil, alan ve örüntüler gibi temel matematiksel kavramlar doğa üzerinden tanımlanabilir (Erdoğan, 2023a). Çocuklar, doğa aracılığıyla soyut kalan kavramları somutlaştırabilir ve gündelik yaşantılarında sıklıkla karşılaştıkları durumları matematiksel yöntemlerle aktarılabilir. Bu sayede gündelikte yaşadıkları somut deneyimleri ve matematiksel düşünmeyi doğa üzerinden şekillendirebilir. Matematiksel kavramları öğrenirken sınıf ortamının yanı sıra doğanın kullanılmasının pek çok faydası vardır (Erdoğan, 2023a). Bunlardan birisi yapısı gereği meraklı ve keşfetmeye açık olan çocukların doğa ortamında odaklanma becerilerinin artmasıdır. Diğer bir fayda ise, çocukların doğaya yeni bir perspektiften bakmalarını sağlamak ve gerçek hayatın içerisinde öğrenilen bilgilerin kalıcılığını artırmaktır.

Matematiksel düşünme becerisi sadece matematik problemleri çözmekle sınırlı olmayıp çok daha geniş bir çerçeveyi kapsar. Bu kapsama neden sonuç ilişkisi kurabilme, isteklerini ve ihtiyaçlarını açıkça belirleyebilme, muhakeme yapabilme gibi beceriler dahildir (Tarım, 2015). Çocuklar, matematiksel kavramları önce doğa yoluyla tanıyarak analitik düşünme becerilerinin erken yaşta gelişimine katkı sağlayabilir, uzun vadede daha nitelikli bir geleceğe sahip olabilirler (Birleşmiş Milletler, 2015).



Sizden Gelenler



Elifcan SÜSLÜ
Renkli Orman Anaokulu/ Yakaköy-İzmir

Her mevsimde, günün her saatinde, kapımızın hemen dışında temas edip bizi çok şaşırtacak ve hayran bırakacak bir doğa var. Doğayla buluşmaya ve bağ kurmaya hepimizin ihtiyacı var. Ancak o zaman öğrenmekten zevk alan, meraklı, çözümler üretebilen ve en önemlisi de çevre ve doğaya önem veren kişiler olabiliriz. Aynı şekilde, böylesi çocuklar yetiştirebiliriz.

Seneler sonra, çocuklar bizimle birlikte yaptıkları keşif gezilerini, birlikte topladığımız kozalakları veya paçalarını sıvayarak bir derenin serin sularından sıçrayışlarını hatırlayacaklar. Doğaya olan yaklaşımlarımızla onları etkileyecek kişi biziz. Bunun için doğada geçirdikleri zamanları artırıp doğayla bağ kurmalarını sağlayarak doğanın var olan döngüsünü anlamlandırmalarına yardımcı olabiliriz. Yaşadığımız yeryüzünde tek olmadığımızı hissedebilir ve parçası olduğumuz bu bütünsel yapıya karşı duyarlılık oluşturabiliriz.

Çocuklarla doğada geçirdiğim tüm sürecin en önemli öğretisi benim için; onların var olan merak duygularına eşlik eden zengin keşfetme ve inceleme imkânı sunması oldu. Çünkü kendi gözleriyle görebildikleri, dokunabildikleri sürece öğrenmeye daha çok istek duyuyorlar. Ayrıca gördükleri her canlı ve cansız yapıyı doğal ortamında incelemelerine imkân tanıdığımızda yaşadıkları deneyimler birbirleriyle daha iyi ilişkiler kurmalarını da sağlıyor.

Çocuklarla doğada vakit geçirmenin en keyifli yanı onlarla beraber anı coşkuyla yaşayabilmek ve bu sayede adeta yenilenebilmek. Doğa ise tüm bunları yaşamamızı mümkün kılan bir armağan.



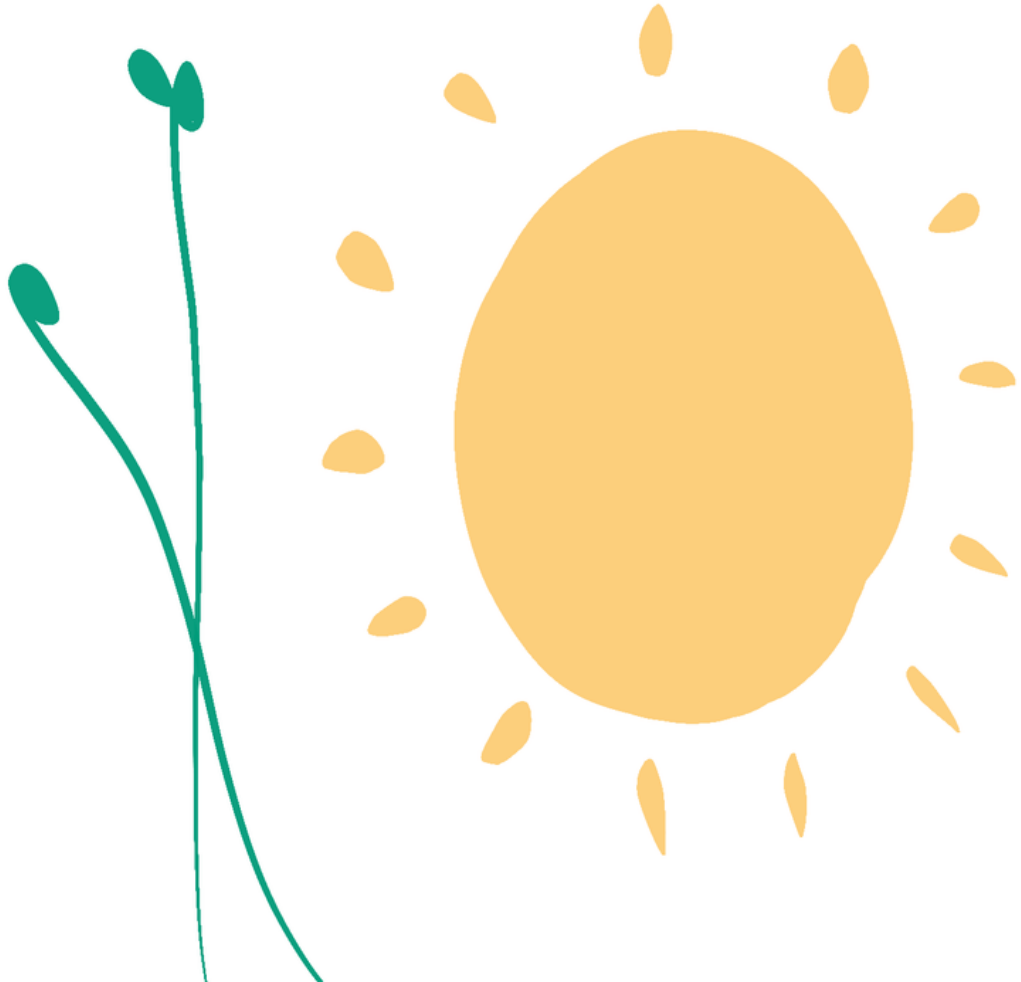
Şeyda Bozkurt
Okul Öncesi Öğretmeni
Terzi Köyü, Ereğli, Zonguldak

“İskandinavya’da, çocukların ve doğanın birbirine ait olduğuna inanılır. Biz de bu fikri baz alarak köy okulunda bir doğa sınıfı kurduk. Birleştirilmiş sınıflı bir köy okulunun bahçesini doğa sınıfına dönüştürdük. Çalışmanın amacı, çocukların doğa farkındalığını ve yaratıcılığını geliştirmek ve psikomotor becerilerini doğal ortamında desteklemektir. Bahçede, Karadeniz Bölgesi’nin iklim şartları göz önünde bulundurularak; fındık ağaçları, ıhlamur ağacı, ceviz ağacı, ayva ağacı, erik ağaçları, çocuklar için bostan alanı, doğal materyallerden oyun ve sanat alanları ile duyuşal gelişimide destekleyici duyu merdivenleri ve kümes bulunmaktadır. Uygulama sürecinde, okulda geçirilen altı ders saati süresinin üç ders saati açık havada geçirilmiştir. Değerlendirme aşamasında; gözlem notlarından, video kayıtlarından, bireysel görüşmelerden ve fotoğraf çekimlerinden faydalanılmış ve her çocuk için doğa gelişim portfolyom isimli dosya oluşturulmuştur.

Bu sayede çocukları doğa ile yeniden buluşturmayı hedefleyen bir toprağa dönüş hareketi filizlendirmek ve birçok köy okulunun da doğa sınıfları oluşturmasında öncü olmak istiyoruz.

Meslektaşlarımızın doğayaeğitim ortamı oluşturma gözüyle bakışlarını sağlamayı ve doğa eğitim uygulamalarının bir devlet okulunda da uygulanabilirliğini görmelerini istiyoruz. Özellikle Türkiye'nin kırsal bölgelerinde çalışan meslektaşlarımızın ellerindeki imkanları değerlendirerek okullarının bahçesini bir doğa sınıfına çevirebileceklerini biliyoruz. Bu konuda öğrencileri ile doğanın sunduğuöğrenme ortamını deneyimleme noktasında onları cesaretlendirmek istiyoruz. Çünkübizim doğa sınıfımız birleştirilmiş sınıflı, küçükbir köyde, tamamen bölgenimkanları göz önündebulundurularak oluşturulmuş bir eğitim ortamıdır. Ülkemizin her yanında, çocukları doğa ile yeniden buluşturmaya hedefleyen bir toprağa dönüş hareketini yayabiliriz.”

Türkiye’de orman alanlarının büyük çoğunluğu devlete aittir, yani Orman Genel Müdürlüğü’nün sorumluluk alanıdır. Yakın zamanda köylerin mahalle statüsüne geçerek belediyelere bağlanmasıyla, köy halkının serbestçe kullanabileceği köy koruları kalmamıştır. Bu nedenle seçtiğiniz alan tapulu bir arazi mi yoksa Orman Genel Müdürlüğü’ne mi ait olduğunu öğrenmelisiniz. Mahalle muhtarı genellikle bu bilgiye sahiptir ve size yardım edebilir. Ya da en yakınınızdaki Orman Şefliğine danışabilirsiniz. Türkiye genelinde orman giriş yasakları valilik tarafından ilan edilir ve genellikle 1 Mayıs-31 Ekim arasında ormana giriş yasaktır. Bu kontrolleri yaptıktan sonra kamp alanınıza öğrencilerinizi götürebilirsiniz. Çocukları düzenli olarak doğaya götürmek başlangıçta zorlu görünse de sabırla devam ettikçe keyifli bir deneyime dönüşecektir. Bunu yapan birçok öğretmenden bu yorumu duyabilirsiniz. Daha fazla çocuğun doğa ile buluşmasını temenni ederiz.



Mevsimlik Tarım İşçisi Çocuklar



Yazar: Nuray Ardıç

Bu bölümde köyde mevsimlik tarım işçisi çocukların öğretmeni olmaya dair temel bilgiler, çocukların ihtiyaçlarını merkez alan eğitim şekilleri ve aile ilişkileri üzerine çözümler sunulmaktadır. İhtiyaç halinde öğretmenlerin ulaşabileceği destek mekanizmalarına da yer verilmiştir.

Ne bileyim işte... Parası olmayan çocuklar da düdüğü çalabilseler...

Çocuk işçiliği, çocuk yaştaki bireylerin okula düzenli devam etmelerini engelleyerek erken yaşta para karşılığı ya da parasız şekilde tarım, hizmet ya da sanayi sektörlerinde çalıştırılmasını kapsar. Bu çalışmalar çocuklara erken yaşta yetişkin sorumlulukları yüklenmesine ve çocukluklarını yaşayamamalarına sebep olur. Fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerini sekteye uğratır (ILO ve UNICEF 2021).

Dünyada her 10 çocuktan biri, halihazırda çocuk işçi olarak çalışmaktadır. Bu çocukların yaklaşık yarısı ise sağlıklarını ve gelişimlerini etkileyen tehlikeli işlerde yer almaktadır. Başlıca çalışma alanları tarım, hizmet ve sanayi olarak dağılmıştır (ILO ve UNICEF 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin 2018 yılındaki verilerine bakıldığında;

- Türkiye'de 5,6 milyon kişi tarımsal üretimde çalışmakta,
- Yaklaşık olarak 2 milyon civarında mevsimlik tarım işçisi varlığından söz edebiliriz (TÜİK, 2018).

Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçisi Çocukların Eğitimine Yönelik Çalışmalar

Mevsimlik gezici tarım işçiliği alanını düzenlemek amacıyla yayımlanmış genelgede (Erdogan, 2010) mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin ulaşım, barınma, sağlık ve eğitim bakımından desteklenmesi için alınacak önlemler anlatılmakta ve işçilerin zorunlu eğitim çağındaki çocuklarının ihtiyaç varsa taşınmalı veya mobil eğitim olanaklarından faydalanılarak göç ettikleri yöredeki okullara misafir öğrenci olarak alınması belirtilmiştir. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 59. maddesinde, ilköğretim çağındaki olup okula devam etmeyen çocukların hiçbir koşulda çalıştırılmayacağı, okula gidenlerin ise okul saatleri dışında çalışabileceği belirtilmiştir.

Semerci vd. (2014) tarafından yürütülen ve mevsimlik tarım işçisi çocukların eğitime devamını araştıran çalışmanın sonuçlarına göre okullaşma oranlarının en düşük olduğu eğitim kademesi okul öncesi eğitimidir. Bu konuda öğretmenlere, devamsızlık takibi ve aileyle düzenli iletişim kurarak çocuğu eğitim sistemine dahil etme konularında önemli sorumluluklar düşmektedir. Kırsal bölgelerde görev alan okul öncesi öğretmenleri ile yürüttüğümüz odak grup görüşmelerinde öğretmenler mevsimlik tarım işçisi çocukların öğretmeni olmanın onlar üzerindeki zorluklarından sıkça bahsettiler. Önemli olan hususlardan birinin, öncelikle aileye çocuğun çalıştırılmasının çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinin anlatılması olduğu paylaşılmıştır.

Mevsimlik Tarım İşçisi Ailelerin Çocuklarının Hayatında Eğitimin Önemi:

Mevsimlik tarım işçisi aileler sıklıkla göçmen oldukları için, dönemsel olarak yaşadıkları bölgeleri değiştirmelerinden kaynaklanan zorlanmalar da yaşamaktadırlar. Bu da hem çocukların hem de ailelerin taşındıkları yere adapte olmalarını zorlamakta ve çocukların eğitim süreçlerine olumsuz şekilde etki etmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliğinin en büyük sebeplerinden biri yoksulluk olmakla beraber bu iş yoksulluklarının devam etmesine neden olmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçisi aileler yoksul oldukları için mevsimlik gezici tarım işçiliği yapmakta ve mevsimlik gezici tarım işçiliği ile uğraştıkları için de yoksullukları sürmektedir. Yoksulluğun bu ailelerin yaşamında bir kısır döngü olmasını engellemek açısından eğitim önemli bir değişim aracıdır.

Mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocukları erken çocukluk döneminden başlayarak eğitimlerine devam edememekte ve yaşamlarını sürdürebilmek için aileleri tarlada çalışırken kardeşlerine bakmakta daha sonrasındaysa 6-7 yaşından başlayarak tarlalarda çalışmaktadır. Bu koşullar çocukların beslenme ihtiyaçlarından başlayarak temel ihtiyaçlarının karşılanmamasına ve risklerle dolu bir çocukluk geçirmelerine neden olmaktadır. Yoksulluğa bağlı bu döngünün kırılması için eğitime erişim ve nitelikli eğitim ortamlarına devam edebilmek önemli faktörlerdir. Erken çocukluk eğitimi ise özellikle hassas grupların eğitimi açısından kritik bir etkiye sahiptir. Çocukların erken çocukluk eğitimine erişimlerinin sağlanması, eğitimde fırsat eşitliği ilkesine uygun olarak her çocuğun eğitim hakkının olduğu prensibiyle var olan yoksulluk döngüsünden kurtulabilmenin önünü açmak için ilk adımdır.



Sıra Sizde:

Öğretmen arkadaşlarınızla bu konunun önemini ele almak için bir araya gelin ve mevsimlik tarım işçisi çocukların hayatında eğitimin neden önemli olduğunu anlatan bir afiş ve slogan cümlesi hazırlayın.

Mevsimlik Tarım İşçisi Ailelerin Çocuklarının Öğretmeni Olmak

Öğretmenler eğitim aracılığı ile değişim ve dönüşümün ana aktörleridir. Bu çocukların öğretmeni olmak mesleki açıdan zorluklar ve ciddi bir mücadeleyi gerektirir.

Genellikle aileleriyle birlikte tarlada veya çadırlarda kalmaktadırlar. Kaldıkları barınma alanlarında temiz içme suyuna erişim, ısınma, beslenme, güvenlik gibi birçok sorun mevcuttur. Bunların içinde en önemlisi erken çocukluk dönemindeki çocukların güvenliğidir. Bu yaş grubundaki çocuklar, ailelerinin çok erken saatlerden geç saatlere kadar tarlada çalışmaları nedeniyle yalnız kalmaları sebebiyle birçok tehlike açık konumdadırlar.. Çocukluk döneminde maruz kalınan ve çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen fiziksel, duygusal ve sosyal yoksunlukların veya kendisine yüklenen sorumlulukların gelişiminin üzerinde ve sonrasında yetişkinlikte birey açısından olumsuz sonuçlar doğurması kaçınılmazdır.

Mevsimlik tarım işçisi çocukların öğretmenlerinin görüşlerini duymak çocukları daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Kahraman (2013) tarafından yürütülen ve mevsimlik tarım işçisi öğretmenlerin öğretmen görüşlerinin araştırıldığı çalışmada öğretmenler çocukların derslerden geri kalması, akran zorbalığı, ilkokula hazır olamama ve fiziksel yorgunluk gibi temalara yer vermiştir.

Çocuklar, aileler ve öğretmenler tarafından yaşanan problemler:

Erken çocukluk dönemindeki çocukların; fiziksel gelişimlerinin, yetersiz beslenmeye bağlı olarak vücut dirençleri ve hastalıklara karşı bağışıklıklarının düşük olduğu görülmektedir. Tarımda kimyasal madde soluma, açık alanda uzun saatler geçirme, böcek, yılan sokması gibi durumlarla karşı karşıya gelinebilmektedir. Tüm bunlar çocuğun gelişim düzeyinde geriliklere sebep verdiği için fiziksel gelişimini olumsuz etkilemektedir. Ailelerin göç ettiği yerlerde, ortamın kısıtları ve bilişsel gelişimi destekleyici bir ortamın olmaması çocukların yaratıcılığını ve gelişimini sınırlamaktadır.

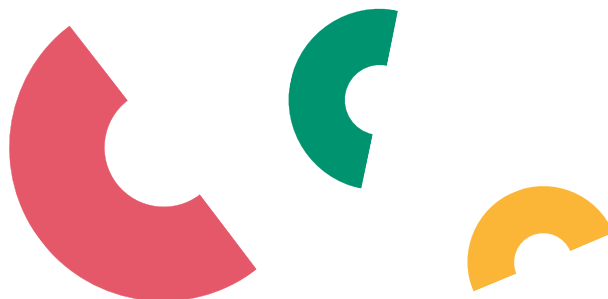
Ebeveyn ve çevre uyaranlarının eksik olması, sürekli yer değiştirme ve fiziksel güç gerektiren çalışmalar yapmaları sebebiyle akranlarına oranla bilişsel gelişimlerinin desteklenmesine daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Bilişsel gelişimlerini destekleyici ortamlardan uzak kalmaları diğer gelişim alanlarını da olumsuz etkilemektedir.

Çocuklar, erken dönemden itibaren kendileriyle beraber kardeşlerine de bakmak durumunda olabilirler. Bu da yaşlarından evvel ve gelişim dönemlerinin çok üstünde sorumluluk almalarına sebep olmaktadır. Öncelikle çocuk olarak kabul görme gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Uyum süreçlerinin dışlanmasına ve akran zorbalığından korunmaya yönelik gözetilmeleri gerekir. Sosyal duygusal becerileri destekleyici etkinliklere yer verilmesi, öğretmenlerin duygu dostu olması çocukların sosyal duygusal gelişimlerini destekleyecektir.

Çoğunlukla göçmen olma, sıkça yer değiştirme gibi sebeplerle kültürel uyum, dil gelişimi ve iletişimde problemlerle karşılaşabilmektedir. Yaşadıkları zorluklar ve gelecekte onları bekleyen yaşam koşulları düşünüldüğünde özellikle okul öncesi öğretmenleri en kritik konumda yer alır.

Çözüm sende çalışması:

Eğer sınıfınızda mevsimlik tarım işçisi olduğunu bildiğiniz bir öğrenci varsa, öncelikle çocukların ve ailesinin ne iş yaptığı, ne kadar çalıştıkları, yaşadıkları bölgeye ne zaman taşındıkları ve nerede yaşadığı gibi bilgileri edinin. Buradan yola çıkarak, ailenin çocuk bakımı ve genel ev sorumluluklarına dair neye ihtiyacı olduğunu düşünelim. Eğer mümkünse, aileyi ya da çocukların eğitimi ile ilgilenebilecek bir yetişkin yakını okula çağıralım. Eğer mümkün değilse, çocuğun evine bir ziyaret yaparak yaşadığı ortamı ve ihtiyaçlarını dinlemek ve tespit etmek de bir seçenek olabilir. Ardından öğretmenleri olarak, çocukların eğitim süreçlerini kolaylaştırmak için ne yapılabileceği üzerine düşünelim. Örneğin, öğrencinin güçlü yanlarını tespit edebilir ve temelden eksiği olan konuları tamamlamaya odaklanabilirsiniz. Öğrenme ve gelişim hızı akranlarından farklı olabilir. Bu nedenle, öğrencinin eğitimden en fazla verim alacağı şekilde ona ayrı bir program hazırlayarak devam etmek gerekebilir.



Öğretmenlerin Çözümdeki Rolü

Umutsuzluk hissi:

Mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocukları ile çalışırken, öğretmenler sıklıkla umutsuzluğa kapılabilir. Bu sorun, öğretmenlerin tamamıyla çözebileceği bir sorun olmayabilir çünkü sistemsel düzenlemeler ve müdahaleler gerektirmektedir. Ancak, sınıfta ve okulda kapsayıcı uygulamalar benimseyerek süreç içerisinde karşılaşılabilecek olası sorunlar ile etkili baş edebilirler.

Risk faktörlerini tanımak:

Halihazırda işçilik yapmasa da zaman içinde çocuk işçiliğine yönelebilecek öğrenciler olabilir. Bunun için çeşitli risk faktörlerinin farkında olmak ve bu gibi risk faktörleri ile karşılaşıldığında bu öğrencilerin gidişatına ayrıca dikkat etmek önemli olacaktır. Bu risk faktörleri; anne ya da babanın çalışmaması, ebeveynlerin cezaevinde olması, savaş ya da zorunlu göç dolayısıyla gelmiş olmak veya okulda devamsızlık şeklinde görülebilir.

Kapsayıcı bir sınıf ortamı:

Çalıştıkları bölgelerde mevsimlik tarım için göç eden ya da geçici olarak gelen alilerin çocuklarının okullaştırılması, okula devamlarının desteklenmesi, aile eğitimleri ya da bilgilendirilmesi çalışmalarının düzenlenmesi, çocukların gelişim özelliklerine uygun ve destekleyici eğitim ortamlarının oluşturulmasında öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir. Sınıfınızda böyle bir öğrenci varsa, öncelikle mümkün olduğunca öğrencinin yaşam koşulları, ev ortamı hakkında detaylı bilgi edinmeye çalışın. Okulun buradaki en önemli rolü, öğrencinin belki dışarıda sağlanmasında güçlük çekilen sıcak, kapsayıcı ve sevildiğini hissettiği ortamı elde edebilmesidir.

Kapsayıcı eğitim, öğrenenlerin birbirinden farklı ihtiyaçlarına yanıt verme ve eğitimin dışında kalmayı önleme sürecidir. emel dayanağı tüm çocukların sahip olduğu eğitim hakkıdır. Okul öncesi öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklara çözüm önerilerinin başında, kapsayıcı eğitim ilkelerini benimsemiş ve sınıflarındaki tüm öğrencilerin kabulünü sağlayıcı sınıf iklimi yaratmaları bulunmaktadır. Ailelere yönelik yapılacak çalışmalarda bu kapsayıcı ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çocukların gelişime açık ve güçlü yanlarının belirlenerek bireysel gelişimlerini destekleyici faaliyetlere yer verilmesi, motivasyonlarını ve öz güvenlerini destekleyecektir. Sosyal uyum ve dil öğrenimini destekleyici farklı eğitim yöntemlerinin kullanıldığı etkinlikler planlanmalıdır. Çocukların gelişimleri takip edilmeli ve planlamalar bu yönde yapılmalıdır.

Diğer öğretmenlerle ortaklaşma

Eğer bulunduğunuz okulda, sınıfında başka mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocukları olan öğretmenler varsa bir araya geleceğiniz bir toplantı düzenleyin ve öğrencilerinizde gözlemlediklerinizi birleştirin. Ortak ihtiyaçlar ve birbirinizin deneyimlerini duymak size fikir verecektir.



Çocukları dahil etme

Kapsayıcı bir sınıf ortamı oluştururken, sınıfınızda çocuk işçi olan öğrenciler olmasa bile bu duruma dair farkındalığı oluşturmak ve öğrencilerin farklılıklara ve yoksulluğun getirebileceği hayat koşullarına dair duygudaşlık geliştirebilmelerini sağlayabilirsiniz. Okul öncesi dönemi öğrencileri, gelişimsel dönemleri gereği yoksulluğu anlamlandırmakta güçlük çekebilir. Oldukça basit bir dille, her zaman herkesin aynı koşullarda, aynı ev ortamında yaşamayabileceği tasvir edilebilir. Ardından, bir oyun ile öğrencilerin birbiriyle benzer ya da farklı olan yönlerini bulmaya çalışabilirsiniz. Fiziksel ve kişilik farklılıklarının altını çizerek birbirlerini tüm yönleriyle kabul ettiklerinin altını çizebilirsiniz. Bunu resimler veya grup oyunları ile sınıfınızın ihtiyaç duyduğu düzende ve sıklıkla farklılaştırarak tekrarlayabilirsiniz.

Diğer ailelerle iş birliği

Mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocukları olan öğrenciler; dış görünüşleri, dil ve ifade şekilleri ya da davranış problemleri gibi sebeplerle diğer öğrenciler tarafından dışlanabilir. Öğrencilerin sınıf ve okula olan aidiyetini güçlendirebilmek için diğer velilere de bu durumun ciddiyetini anlatın. Sınıfın bütünsel ve kapsayıcı olabilmesi için velilerin de bu durumun farkında olması ve bu konuda çocuklarıyla iş birliğinde ve uyum içinde davranabilmesi gerekir.

Mevsimlik tarım işçisi aileleri ile görüşürken ise onları suçlayan ya da kötü hissettiren bir tavır yerine onlarla dayanışma ve çözümci bir yapı ile ilişki kurmak gerekir. Onları utandırmadan, çocuğunun okula gelerek gelişim gösterdiği alanları onlara anlatarak, devamlılığın çocuklarda ne gibi katkılar sağlayabileceğini paylaşabilirsiniz.

Devamsızlığı takip etmek ve raporlamak

Eğer sıkça düzensiz şekilde okula gelen öğrenciler varsa, bu durumun arkasında ailelerinin yanında çalışmakta olan öğrenciler olabildiğini göz önünde bulundurun. Bu durumdan haberdarsanız, bunun aile açısından suç teşkil ettiğini ve bu devamsızlığın mutlaka rapor edilmesi gerektiğini dikkate alın.

Öğrenci özelinde gelişim ve ders planı hazırlamak

Mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocukları olan öğrencilerin; okul öncesi eğitiminden geri kalmamaları, temel bilgileri zamanında edinebilmeleri, ilkokula hazır şekilde başlamaları ve yaşadıkları çevreye uyum sağlayabilmeleri açısından kritik önem taşır. Bu sebeple, öğrenme hızları ya da gelişim seviyeleri diğer öğrencilerle aynı hızda ilerlemeyebilir. Onlar için hazırlanan ders planlarını onların temel gelişimlerini destekleyecek şekilde hazırlamak gerekebilir.

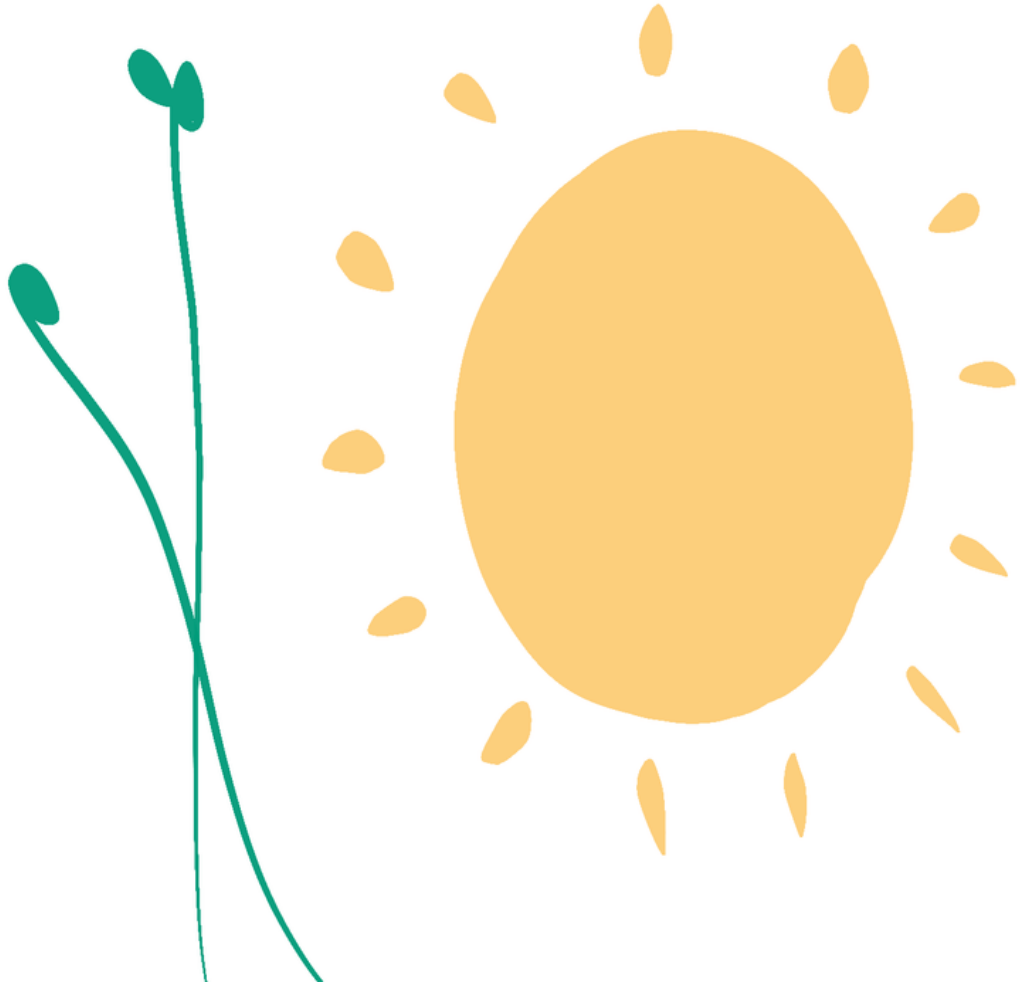
Mevsimlik tarım işçisi çocuğun kendisi ile görüşme:

Okul öncesi dönemde öğrencilerin ailelerine işlerde destek verdiğini, ya da ailenin ne gibi işlerde çalıştığını hiç beklenmedik bir zamanda duyabilirsiniz. Sıklıkla gün içinde ailenin evde olmaması sebebiyle, kendilerine büyük abla ya da ağabeylerinin baktığını söyleyebilirler. Ayrıca kendisiyle geçtiğimiz hafta okula neden gelmediğini konuşurken veya bir oyun esnasında kurguladığı dünya ile de bunu fark edebilirsiniz. Çocuğa büyük tepkiler vermemek, sadece durumunu anlayabilmek için merakla sorular sormak ve çocuğun anlattığı yere kadarını ondan öğrenmek yeterli olacaktır. Onu kötü, rahatsız, mutsuz ya da utanç duygusu içinde bırakmamaya mutlaka özen gösterin. Resim, oyun ve oyuncaklardan destek olarak çocuğun size güven duymasını ve sizinle yakın bir ilişki kurarak okulu benimsemesini sağlayabilirsiniz.

Destek mekanizmalarını bilmek:

Bilgi Üniversitesi ÇOÇA (Çocuk Çalışmaları) ve Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 2021 yılında hazırlanan rehberde, çocuk işçiliği durumunda destek alınabilecek kurumlara yer verilmiştir:

- Sosyal Hizmet Merkezi (SHM): Çocuğa yönelik koruma tedbir kararları, aile eğitimleri veya başka danışmanlık hizmetleri sunar.
- İŞKUR: Kişileri uygun iş pozisyonlarına yerleştirme veya iş kurma konusunda eğitim hizmetleri sunar.
- İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV): İhtiyaç sahiplerine gıda, sağlık ve iş gibi konularda destek sunar.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK): İşyeri denetimi, sigortasız çalışma gibi ihbarlara yönelik çalışmalar yapar.
- İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü: Düzenli eğitim alamayan çocuklar için açık öğretim veya yetişkinlere yönelik farklı eğitim hizmetleri bulunur.
- İlçe Sağlık Müdürlüğü: Çalışanların düzenli sağlık takibini yapar.
- Gençlik Hizmetleri ve Spor İlçe Müdürlüğü: Spor kursları ve başka eğitimleri bulunur.
- İlçe Emniyet Müdürlüğü: Çalışması yasak olan yerlerde çalışan çocukların bildirimlerini yapar.
- İlçe Jandarma ve Karakol Komutanlıkları: Karşılaşılan şiddet ve benzeri suç duyurularında gerekli işlemleri yapar.
- Göç İdaresi İl Müdürlüğü: Göçmen ve mültecilerin resmi evraklarına yönelik çalışmalar yapar.
- Adli Yardım Bürosu ve Temsilcilikleri: İlgili konularda davaların yürütüldüğü yer olmakla beraber gerekli durumlarda ücretsiz hukuki destek de sunar.
- Cumhuriyet Savcılığı: Çocukların suça maruz kalması durumunda gerekli bildirimler yapılabilir.
- Belediyeler: Bulunduğunuz yerin belediyesine ulaşarak çocuk işçiliğine dair şikayetlerde bulunabilirsiniz. Psikolojik destek veya diğer sunulan eğitimlerden yararlanabilirsiniz.



Sizden Gelenler

Kırsal bölgelerde görev alan okul öncesi öğretmenleri ile gerçekleştirilen odak grup çalışmasında yapılmış paylaşımlar aşağıda yer almaktadır.

“

Yani 0-6 yaş grubundaki çocuk bizim gözümüzde henüz bebek olarak bile adlandırılırken onlar için bir yetişkin olmuştur bile. Dört yaşındaki bir çocuğun daha yeni doğmuş bir bebeğe bakmakla sorumlu olduğunu biliyorum ve önce aileye sonra da çocuğa aslında bir çocuk olduğunu kabul ettirebilmek büyük bir çabaydı bizim için, benim için diyebilirim.

”

“

Ev ziyaretlerini çok sistemli hale getirip onlar gelmiyorsa ben giderim diye düşünerek ev ziyaretlerine başladım. Daha sonra, yani onlar bana alıştıktan sonra yavaş yavaş onların da gelmeye başladığını gördüm.

”

“

O ailelerin samimiyetleri, çocukların samimiyetleri, o sevgi ve şefkat olduğu zaman çevrenize de bu yansıyor, hayatınıza da. Çocukların iyileştirici gücü ve sevgisinin, insana olan bakış açınızı değiştirdiğini düşünüyorum. Tabi burada sizin de onlara olan bakış açınızın değişmesi gerekiyor.

”

“

Dil konusunda eksiklikleri var çünkü anne baba ile fazla iletişim kurmuyorlar. Anne baba dağa gidiyor, çobanlık yapıyor ya da tarlaya gidiyor. Benim sınıfımdaki çocukların çoğu kendisinden 3 yaş, 4 yaş büyük abisi yada ablasıyla gününü geçiriyordu okuldan sonra, anne baba eve gelene kadar. Çocuklara fazla kitap okunmadığı için de tabii ki kitaplardan mahrum kalıyorlar. Okulda bolca kitap okunmalı.

”



Fark Yaratan Bir Öğretmen Hikâyesi: Uğur Ali Yıldırım Okul Öncesi Öğretmeni

Yıl 2016 idi. Öğretmenliğimin beşinci senesi içinde şark görevini icra ettiğim Van'dan memleketim Adana'ya tayinim çıkmıştı. Her il gibi merkez okullarda yer olmadığı için merkeze bağlı bir köye gelmişim. Bu köy yıllardır mevsimlik tarım işçilerinin çalışmak için geldiği köydü. Çadırlarda konaklayarak, tarla ve bahçelerde çalışan mevsimlik tarım işçilerinin birçoğu Güneydoğu Anadolu'daki köylerini bırakıp çalışmaya geliyorlardı. Yoğun geçen ekim ve hasat zamanları dışında da birçoğu, birkaç ay dışında hep çeşitli şehirlerde çalışıyorlardı. Okulun öğrencilerinin çoğu bu mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuğuydu. Benim tayin olduğum ve göreve başladığım sene, uluslararası bir kuruluşun bağışladığı konteyner sınıflardan birini okul müdürünün onayı ve öğretmen arkadaşlarımın da desteği ile anasınıfı haline getirdik. Yenilenen eşyalar ve malzemelerle gayet iyi donanıma sahip bir ana sınıfı kurmuştuk. Okulun genel yapısı gibi ana sınıfının da çoğu öğrencisi mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarından oluşuyordu. Bu çocukların bir kısmının da ana dili Türkçe değildi. Sığınmacı tarım işçisi ailelerin çocukları da vardı.

Farklı coğrafyalardan gelen, farklı ana dillere sahip çocuklar sadece okula gitmeye, öğretmenlerine ve sınıfa değil birbirlerine alışmaları ve durumu kabullenmeleri için de zamana ihtiyaç duyuyorlardı. Her öğretmenin bildiği gibi çocuklar, özellikle ilkokulda okula akademik amaçlarla değil iyi vakit geçirmek, arkadaşları ile birlikte olmak ve eğlenmek için gelirler. Ben de çocuklara bunların çerçevesinde bir sınıf ortamı oluşturmamı ve uyum sürecini en sağlıklı şekilde yaşamalarını sağlamalıyım.

Fakat o zamana kadarki meslek hayatım içinde hiç yaşamadığım bazı durumlarla karşılaşmaya başladım. Çocuklar köyün yerlisi olma veya tarım işçisinin çocuğu olma arasındaki farkı çok iyi biliyorlardı. Serbest oyunlarda birbirleriyle yan yana gelmemeye özen gösteriyor, etkinliklerde yan yana durmuyorlardı. Bunun sebebini konakladıkları yerlerin birbirine yakın olması, tanışık olmaya veya olmamaya bağlayabilirdim ancak tarım işçisi ailelerin çocukları eşyaları kullanmaya da özen göstermiyor, etkinlik materyallerini çoğu kez parçalıyor, sınıfın zeminine bile zarar verecek hareketlerde bulunuyorlardı. Hatta bir keresinde sınıfın halısını dahi katlayıp dışarı çıkarmaya çalıştıkları olmuştu. Ayrıca kendi aralarında da tartışma ve tartışmayı sürdürmede çok agresif davranıyorlardı. En büyük problem sürekli olarak yeni ana sınıfını ve malzemeleri çok hırpalamalarıydı. Topluluk şeklinde yaşamının gerektirdiği kurallara uymamaları ve uymaları için gösterdiğim çabalara hırçinlikle yanıt vermeleri de cabasıydı.

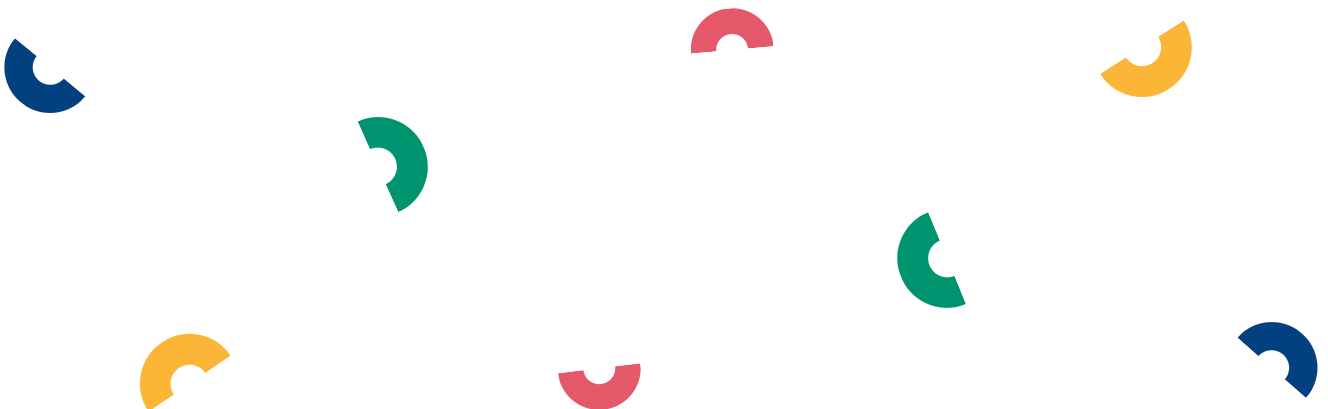
Sınıftaki çocukların dahi farkında olmadıkları bu ayrışmayı bitirmek ve okula karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlayıp, eşyalara ve sınıfa zarar vermelerini nasıl önleyeceğime dair hiçbir fikrim yoktu. Ta ki yediği meyvenin kabuğunu yere atan bir öğrenciye "Burası bizim evimiz gibi, hiç insan evine çöp atar mı?" deme gafletinde bulunana kadar. Cevap çok çarpıcıydı ve bir tokat gibiydi: "Bizim evimiz yok, çadırımız var."

Bu çocukları anlamaya o kadar uzak kalmışım ki, "Olsun çadırınız var peki çadırda halının üstüne çöp atıyor musunuz?" diye devam ettim. Bunun cevabı bir tokat değil bir yumruktu adeta, "Çadırda halımız yok ki!" Evet, çadırda genelde halı olmuyordu. Çadırda daha kullanışlı olduğu için muşambalar üstüne veya doğrudan toprağa konan hasırlar kullanılıyordu (Elbette halı kullanan çadır sahipleri de vardı ama azınlıktaydı.).

Henüz altı yaşını doldurmamış bir çocuktan öğrendiğim bu ders sayesinde şunu çok iyi anladım: Bu çocuklar sürekli göçebe haldeler. Yazın kısa bir süre köydeki evlerinde ekim ve hasat zamanları ise farklı illerde sürekli yer değiştiriyorlardı. Bu nedenle kendilerini bir yere ait hissetmiyor olmalıydılar. Kendini bir yere ait hissetmeyen biri, okulu nasıl sahiplenecekti? Küçük öğrencimin verdiği dersle harekete geçtim, okulu benimsemeleri, topluluk kurallarına uymaları ve kendilerini okula ait hissetmeleri için bir şeyler düşündüm. Kendi çekmeceleri vesaire vardı ama bu yetmezdi. Öncelikle okulu ve sınıfı sahiplenmeleri için arkası yapışkanlı kağıtlar hazırladım ve kendilerini ifade edecek ufak boyutlarda bir resim çizmelerini istedim. Bunlar onların logoları olacaktı. Türkçe anlamayanlara yaşı büyük olan öğrencilerden yardım alarak anlattım. Çizdikleri resimleri etiket halinde çoğalttım. Dolaplara, ayakkabılıkta kendi ayakkabılarını koyabilecekleri yerlere, sınıfın birçok yerine yapıştırdım. “Artık bu sınıfın bir parçasısınız, bu sınıf sizin” mesajı vermeye çalıştım. Bununla da bitmedi. Etiket üzerine çizdikleri ve kendilerini ifade eden görselleri büyük boyutlarda çıkarıp konteyner sınıfa astım. “Bu sınıfın öğrencileri sizlersiniz herkes görsün.” dedim. Malzeme ve oyuncakları sepetlere ayırıp herkese farklı bir sepetin sorumluluğunu verdim. O malzemelere sahip çıkmak, sınıfta kayb olduğunda aramak ve düzenli halde tutmak onların görevi oldu. Çünkü o malzeme onlar için, bunu somutlaştırarak fark etmelerini sağlamaya çalıştım. Fakat bununla bitemezdi. Logoları beyaz tahtaya yapışıp çıkabilir hale getirip küçük mukavva parçalarına bastım ve çoğalttım. Serbest zamanlarda hangi merkezde oynayacaklarını ve hangi etkinliği yapmak istediklerini beraber oluşturduğumuz bir haritada sergiledik. Yani ertesi günün tercihlerini gösteren bu haritada çocuklar, “Kim, hangi merkezde oynamak istiyor; hangi masada, hangi etkinliği yapmak istiyor”, birbirlerinin etiketlerini ve logolarını görerek öğrenebiliyorlardı.

Bu o kadar etkili oldu ki kendilerini sınıfa ve okula ait hissetmeye başlamaları yanında davranışları da sakinleşti. Aynı zamanda topluluk kurallarına özen göstermeye başladılar. Yine de tahmin edemediğim harika bir yanı daha oldu bu deneyimin. Çocuklar, ertesi günü logoları ile planlarken aynı dili konuşmayan çocuklar da bir araya gelmeye başladılar. Köyün yerlisinin çocukları ile tarım işçisi ailenin çocukları arasındaki bilinçsizce birbirlerini seçme durumu silikleşmeye başladı ve en sonunda bitti.

Tüm bu deneyim ve macera bana kendini bir yere ait hissetmenin, bir yeri sahiplenmenin ne kadar önemli olduğunu öğretti. Çocuklar da hepimiz gibi en zayıf noktaları kadar güçlüydüler. Yaşam tarzları ve sürekli yer değiştirmeleri onların ait olma ihtiyaçlarını açıkta bırakıyordu. Sadece ufak bir çaba ile çok mesafe kat ettiler. Onların kendilerini bir sınıfa daha çok ait hissetmeleri anahtar oldu. Kim bilir insanların belki de yeme-içme ve barınma ihtiyaçları gibi ait olma ihtiyacını da o ihtiyaçlar hiyerarşisine eklemek gerekir.



Özel Gereksinimli Öğrencileri Anlamak



Yazar: Lale Hanöz, Cavit Yeşildağ
Köy Okulları Değişim Ağı Derneği

Bu bölümde köylerde okuyan özel gereksinimli öğrencilerin öğretmeni olmaya, kapsayıcı yaklaşımı temel alan çözüm önerilerine ve sınıf içi uygulama tekniklerine yer verilmektedir.

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Öğretmeni Olmak

Özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken, onların iyi olma ve nitelikli öğrenme hallerinin en iyi şekilde desteklenebilmesi için öğretmenlere çok fazla sorumluluk düşer. Köy okullarında çalışan okul öncesi öğretmenleri ile yürüttüğümüz görüşmelerde, okul öncesi öğretmenlerinin sıklıkla özel gereksinimli öğrencilerle çalışma konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmadıkları ve dolayısıyla bu konuda çekinceleri olduğu paylaşılmıştır. Kimi yaklaşımlar, sınıfta özel gereksinimli öğrencilerin bulunmasını bir sorun olarak algılar ve sınıfın düzenini bozabileceğini düşünür. Oysa ki, özel gereksinimli öğrencilerin sınıfta olması hem onların en doğal hakkı olan nitelikli eğitim hakkından faydalanmalarını sağlarken hem de beraber eğitim aldığı akranlarının gelişimlerine büyük katkı sağlar. Onları, bundan sonraki yaşam deneyimlerine hazırlar.

Kapsayıcı yaklaşım

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), kapsayıcılığı tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilen ve onları eğitim, kültürler ve topluluklara daha fazla katılmalarını sağlamak ve eğitimden dışlanmayı azaltmak olarak tanımlamaktadır (Global Education Monitoring Report Team, 2020). Buna göre, eğitim sistemi öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları "düzeltmesi gereken problemler" olarak değil, zengin öğrenme ortamları yaratmak olarak görür. Bu tanımlar ışığında kapsayıcı eğitimin ilkeleri;

- eğitime erişimde katılımın sağlanması,
- farklılıklara değer verilmesi,
- yerele özgü kararların alınması ve düzenlemelerin yapılması,
- kaynakların tahsisi için yeni bir sistem oluşturulması,
- öğrenci ihtiyaçlarına cevap veren bir pedagoji ile yaklaşılması,
- esnek program ve uygulamalarla daha iyi bir eğitim çıktısı için işbirliği yapılması olarak özetlenebilir.

Türkiye Okul Öncesi Geliştirme Derneği ve KODA Köyde Okul Öncesi Öğretmeni Olmak Odak Grup Görüşmelerinde yapılan paylaşımlarda, öğretmenler üniversite döneminde özel gereksinimli öğrencilerle çalışmaya dair yeterince bilgi edinmemelerine rağmen, sınıf gözlemleri ile bu konuya olan meraklarının da artmaya başladığını belirtti.

"Bir sürü kitap aldım, üniversitede almadığım ve hiç okumadığım kadar kitap aldım. Çocuk gelişimi üzerine ve sınıfta problemleri davranış olarak ne sergiliyorlarsa bunlara dair daha fazla bilgilenmek istedim. Bana kalırsa sınıf içi uygulamaları öğrenci ve sınıf profilleri de yönlendiriyor. Örneğin dikkat dağınıklığı ya da otizmden şüpheleniyorsam ona yönelik okumalarım artıyor."

Okul öncesi eğitimi, duyguları yönetme ya da oyun temelli öğrenme şekillerini temel aldığı için kapsayıcı ortamlar yaratmaya çok müsaittir.

Çocuklar erken yaşta okula başladıklarında ilk defa ev ortamlarından farklı kuralların işlediği bir ortama geçiş yaparlar. Buna göre; okulun ve sınıfın kurallarını ve değerlerini öğrenirler. Örneğin, paylaşmak veya sıra beklemek gibi evde karşılaşmaları pek mümkün olmayan yeni değerlerle tanışır. Ev ortamından farklı olarak birden fazla yaşıtlının olduğu bir yerde bireysel önceliklerin aksine grup öncelikleri vardır. Özel gereksinimli öğrenciler için bu değerleri benimsemek, kurallara uymak ve yeni bir ortama alışmak; yaşıtlı olan ve herhangi bir özel gereksinimi bulunmayan diğer sınıf arkadaşlarına oranla daha zorlayıcı olabilir.

Sınıf içindeki tüm çocukların katılımını artırmak için oyunların veya etkinliklerin farklı versiyonları düşünülmelidir. Onları ayrı bir odaya götürmek dışlanmalarına sebep olacağı gibi doğal akıştan çıkmalarına da neden olur.

Okul öncesi sınıflarında özel gereksinim tanısı almış öğrenciler olacağı gibi henüz tanı almamış öğrencilere rastlamak da mümkündür. Özellikle kırsal bölgelerde sağlık ve benzeri hizmetlerdeki yetersizlikler dolayısıyla özel gereksinimli çocukların tanıları çok daha geç fark edilmektedir. Aileler bilgi eksikliği ya da farklı sebepler dolayısıyla çocuklarındaki gelişimsel özellikleri zamanında takip edemeyebilir. Okul öncesi öğretmenlerinin buradaki rolü kritiktir: çocuklarla en yakın temasta olan ve dolayısıyla olası bir farklılığı gözlemleyebilecek kişilerdir. Öğretmenin rolü öğrenciye bir tanı koymak olmamakla beraber, gözlemleri ışığında belli yol haritalarını takip edebilir.

İzlenebilecek Yol Haritaları

1. Öğrenciyi yakından gözlemlemek ama tanı koymamak

Öğrencinin bireysel özelliklerini en iyi şekilde anlamak için onu düzenli olarak gözlemlemek ve bu esnada hangi etkinliklerde daha rahat hissettiğini ya da nerelerde güçlük çektiğini not almak önemlidir. Bunu yaparken şu noktalara dikkat edilebilir:

Öğrenme süreçleri:

- o Diğer yaşıtlarına göre yeni bir bilgi ya da beceriyi daha yavaş ya da geç öğrenme (ör. Oyun oynarken ya da el işi becerileri sırasında),
- o Değişimlere uyum sağlamada zorlanma,
- o Sıklıkla bireysel bir desteğe ihtiyaç duyma.

Dil becerileri:

- o Yeni kelime öğrenmede güçlük çekme,
- o Kendini yaşıtlarına göre daha az kelimeyle ifade etme,
- o Kendini daha karmaşık ifade etme,
- o Sözel ve uzun komutları anlamada güçlük çekme.

Motor becerileri:

- o Kaslarda güçsüzlük,
- o Ağır hareket etme,
- o Dengede durmada güçlük,
- o İnsanlara ya da objelere çarpma,
- o Yemekte çatal/kaşık ya da tabak tutarken dengeyi sağlayamama.

Dikkat becerisi:

- o Düşük dikkat süresine sahip olma,
- o Etkinlikleri odağı dağıldığı için tamamlayamama,
- o Sessiz ve kendi başına oyun oynamada güçlük çekme,
- o Sıra beklemekten hoşlanmama,
- o Söz kesme.

Karşıt davranışlar:

- o Çevresinde olanlardan kolayca rahatsız olma,
- o Bağırma,
- o Arkadaşlarının eşyalarına bilerek zarar verme.

Duygular ve sosyal beceriler:

- o Hızla öfkelenme ve tepki gösterme,
- o Belli bir süre geçmiş olmasına rağmen okula uyum sağlayamama ve sürekli ağlama,
- o Arkadaşlık kurma ve devam ettirmede güçlük çekme,
- o Öğretmen gibi çok güvendiği kimseler haricinde konuşamama,
- o Göz kontağı kurmama,
- o Arkadaşlarının ihtiyaçlarını merak etmeme,
- o Eşyalarını paylaşmama,
- o İhtiyaç duymadığı sürece konuşmama.

Bu davranış gözlemleri, çocuklara tanı koymak için olmadığı gibi bunlardan sadece bir ya da birkaçı bile herhangi bir tanıyı karşılamak için yeterli olmayabilir. Ancak, bunları gözlemlemek aileyle paylaşmak için önemlidir. Eğer gerekirse bir uzmana yönlendirildiğinde, uzmanla da bu gözlemlerin paylaşılması gerekir. Bu sayede, uzman kişi doğru tanıyı koyarken çocuğun farklı ortamlarındaki davranış şekillerine dair bilgi sahibi olur.

Gözlem yöntemleri, zaman içinde meydana gelen gelişmeleri ve davranış değişikliklerini not etmek için iyi bir yoldur. Çocuğun faaliyetlerini bütüncül bir şekilde gözlemlemek için kullanılabilir. Çocuğun doğal ortamında nasıl davrandığını, bir beceriyi nasıl tamamladığı ve ne tür etkileşimlerde bulunduğu ayrıntılı bir şekilde kaydedilebilir. Ardından, bu notlar aileyle düzenli olarak paylaşılabilir.

2.Aileyle iletişim

Bu gözlemlerin ardından, aileden ev ortamına dair bilgiler edinin. Nasıl bir ev ortamı olduğu, kimlerle birlikte yaşadıkları, başka kardeşleri olup olmadığı gibi bilgiler edinin. Çocuğun günlük bakımını üstlenen başka aile bireyleri (anne ve baba dışında, büyük aile bireyleri de olabilir) varsa onları da tanışmaya çağırabilirsiniz. Böylece, çocuğun ihtiyacının nereden kaynaklanabileceği ya da aileyle nasıl bir işbirliğine gidileceği konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilirsiniz.

Okul Öncesi Eğitiminin Özel Gereksinimli Çocuklar için Katkıları

Okul öncesi eğitimi; çocuklar için sosyalleşme, oyun ve yenilikleri keşfetme alanı sağlar. İlgili çekici etkinliklere katılarak öğrenmeleri gelişebilir. Hem fiziksel becerileri hem de sosyal, duygusal ve iletişim becerileri güçlenir. Ev ortamının dışına çıkıp, yaşlılarıyla aynı ortama girmek hem onların iyi olma halini destekler hem de özgüven gelişimine katkıda bulunur.

Sınıfınızda farklı türde ihtiyaçları olan özel gereksinimli öğrencileriniz olabilir. Eğitim öğretim yılının başında öğrencilerinizi derinlemesine tanımak, gerekli bilgileri velilerden almak ve sınıfın fiziksel yapısını öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlemek gerekebilir. Sınıfların kapsayıcılığından emin olmak adına öğretmene çokça sorumluluk düşer.

Öğrencilerin genel eğitim ortamlarına dahil edilmesinin temel nedenlerinden biri, engelli ya da engelsiz her çocuğun yaşlılarıyla eşit koşullarda ve nitelikli eğitim alma hakkına sahip olmasıdır. Diğer herkes gibi, özel gereksinimli öğrenciler de arkadaşlık kurabilmek, ilişki yürütebilmek ister. Bunun ilk adımlarının atıldığı yer ise okul öncesidir. Burada edindikleri beceriler, gelecek yıllardaki sınıf ve okul ortamlarına uyumlarının temelini oluşturacaktır.

Özel Gereksinimli Öğrencileri Kapsayan Sınıf Ortamı

Özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına göre oluşturulmuş bir sınıf ortamında, her öğrenci nitelikli şekilde öğrenim sağlayabilir. Bunun için öğretmenlerin öncelikle sınıfı ve öğrencileri iyi şekilde gözlemlemesi, yaratıcılık becerilerinden faydalanması gerekir. Sınıf ortamını, düzenini, gereksinim duyulan uygulamaları öğrencilerin ihtiyaçları belirler ve yönlendirir. Bu sebeple, öğrencileri iyi gözlemlemek, ailelerden gerekli bilgileri almak çok kıymetlidir.

Köy Okul Öncesi Sınıflarına Uygun Pratik Uygulama Önerileri:



Sınıfta düzen oluşturmak

- Okul açılmadan önce, sınıfta özel gereksinimli bir öğrencinin olup olmadığını öğrenmek ve onun fiziksel ihtiyaçlarına uygun olarak sınıfı düzenleyerek hazırlık yapmak önerilir. Sınıfın kendisi çocuk için bir öğrenme alanı hatta bir öğretmen gibidir. Dolayısıyla, hem fiziksel imkanlarıyla işlevsel hem de göze güzel ve cazip gelmelidir. Bu sayede, sınıfla kurduğu ilişki güçlenir ve bu öğrenmesini de etkiler. Sınıfı düzenledikten sonra kendinize şu soruları sorun: “Sınıf sizi nasıl hissettiriyor? Dağınık mı? Boş mu? Güvenli mi?” Amaç, çocukların güven, merak ve eğlenme hislerini bir arada yaşatacak bir sınıf ortamı yaratmaktır.
- Sadece sınıfın içi değil, sınıfın dışında kalan yerler de çocukların eğitim alanlarıdır. Koridor, okulun girişi, bahçe... Etkinlik saatlerinin arasında bahçede ya da toprakta geçirilen çok kısa bir molada bile çocuklar derin öğrenmelerini geliştirecek sorular sorabilirler. Bu sebeple, sınıf gibi dış çevrenin de onlar için çekici bir öğrenme ortamı kurulması sağlanabilir.
- Odaklanmada güçlük çeken çocuklar için sınıftaki eşyaların düzenli olması, odaklanmalarını kolaylaştıracaktır. Uzun süre aynı etkinlikte kalmak onlar için akranlarından çok daha zorlayıcı olabilir. Tüm sınıfı katarak, hareket içeren ders molaları vermek onlar için büyük bir rahatlama sağlayacaktır.
- Özellikle otizm spektrum bozukluğu gibi gelişimsel problemleri olan çocuklar, her gün uygulanan rutinlerle kendilerini daha güvende ve rahat hissederler. Günün akışında herhangi bir farklılık, daha önceden alışık olmadıkları yeni bir uygulama ya da öğretmen değişimi yaşanmadan önce onlara anlayacakları şekilde açıkça ifade edebilmek gerekir. Beklenmedik değişimlere ayak uydurmakta güçlük çekebilirler. Köy okullarının genellikle şehir merkezinin gürültüsünden uzak ve izole yapısı, özel gereksinimli öğrenciler için sakinleştirici bir özelliğe sahiptir.

Motor Gelişiminin Desteklenmesi

Çocukların hikaye dinleme, boyama, puzzle gibi odaklanmalarını gerektiren etkinliklerde, klasik masa ve sandalye oturduğu yerine;

- o **Yer Minderi veya Halı:** Yer minderleri, çocukların kaslarının gelişimin destekler. Otururken rahat oturmalarını sağlaması için yastık vererek sağlamlaştırabilirsiniz.
- o **Kum Torbaları:** Rahat bir oturma seçeneği sunar, aynı zamanda hareket özgürlüğü sağlar.
- o **Denge Topları:** Denge toplarında oturmak, dengede kalabilmek için çocukların karın kaslarını çalıştırmalarını teşvik eder.
- o **Düşük Tabureler veya Puf:** Bu sayede yere yakın durur ve hareketlere rahatça katılabilirler.
- o **Ayakta Masalar:** Boyama veya yazma gibi etkinlikler için ayakta masalar kullanılabilir.

İnce motor becerilerini geliştirmek için dikey yüzeylerden faydalanılabilir. Sanılanın aksine, yatak yüzey yerine dikey yüzeylerin kullanılması küçük çocukların doğal gelişimini destekler. Tahta, duvar ya da dolaplara yazı yazarak, kollarını büyük açmaları ve geniş hareketleri yapabilmeleri sağlanır. Bileklerini güçlendirir, omuzlarını sağlamlaştırır. Buralarda sadece tebeşirle yazı yazma değil, kolaylıkla erişim sağlanabilecek farklı materyallerden de destek alınabilir. Örneğin yapıştırıcılar, damgalar, traş köpüğü, boyalar ya da mıknaşlar olabilir.

- o Müzik ve hareketi konu anlatımlarının içine yerleştirebilirsiniz. Çocukların toprak ve bitkilerle vakit geçirmesi enerjilerini harcamalarını kolaylaştıracaktır.
- o Öğrencinin ilgi alanlarına odaklanın. Örneğin resim yapmak, hayvanlar ya da doğa gibi özel bir konuya çok fazla ilgisi olabilir. Bu ilgisini derinleştirebilir, arkadaşlarıyla bilgilerini paylaşmaları için cesaretlendirebilirsiniz.

Sosyal becerileri gelişimi

- o Selamlaşmak, sıra beklemek, paylaşmak gibi sosyal becerileri edinmelerini sağlayın. Bunun için sınıftaki diğer öğrencileri gözlemlemeleri ve gündelik rutinlerde onları tekrar etmeleri de öğrenmelerine fayda sağlayacaktır.
- o Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan öğrenciler sınıf içi rutinlerden, yapılandırılmış ortamlardan ve sözel geri bildirimlerden faydalanabilirler.
- o Özellikle hiperaktivite veya odaklanma güçlüğü yaşayan çocuklar için ise semboller, işaretler gibi renkli ve dikkatlerini çekecek materyallerle işaretler hazırlanması gerekir.
- o Sosyal durumları anlama konusunda destek duyan öğrenciler için hikayelerden faydalanabilirsiniz. Bu hikayeler, öğrencinin daha iyi kavraması gereken durumlara yönelik şekillendirilebilir: sıra bekleme, parkta ya da bahçede oyun oynama, tuvalet kullanımı gibi. Hikayeleri oluştururken, bir çocuğun belirlenen davranışı yapabileceği ve yapmaması gereken yer ve durumları anlatan 3-5 cümle düşünebilirsiniz. Örneğin;

Koşmak:

Koşmayı seviyorum. Bahçede koşabilirim. Ders arasında ve arkadaşlarımla oynarken koşabilirim. Sınıfta koşmamalıyım. Sınıfta koşarsam çevreme zarar verebilirim. Sınıfta sadece yürüyerek hareket etmeye dikkat edeceğim.

Modelleyerek öğrenme

- o Çocukların sosyal beceri konusunda birbirlerinden görerek örnek almaları ve öğrenmeleri için sosyal becerileri daha gelişmiş öğrenciler ile bu konuda zorlanan öğrenciler eşleşebilir. Sosyal becerileri daha gelişmiş olan öğrencileri seçerken, oyun kuran ve sürdürebilen, grup çalışmasını yürütebilecek öğrencilere bakabilirsiniz. Birlikte kitap okuma, oyun oynama, oyuncak paylaşma gibi etkinliklerde bir araya getirebilirsiniz.

Dil gelişimi

- Dil gelişimini desteklemek ve sınıfta daha bağımsız hareket etmelerini sağlamak için, sembol-resim ya da fotoğrafları yazılarla birlikte kullanın. Kapı, dolap, masa, sandalye ve oyun alanlarının üzerine yazılı etiketler yapıştırabilir, renkli kağıt ve kalem kutularının renklerine göre farklı etiketler koyabilirsiniz.

Çember zamanı

Okul öncesi eğitiminde çemberin büyük bir rolü vardır. Özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken, bu rol daha da belirgin hale gelir. Her gün, güne bir çember çalışmasıyla başlayıp, günü yine çemberle bitirebilirsiniz. Çember etkinlikleri, çocukların bir araya gelerek birlikte olmalarını, birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını ve bir topluluk duygusu geliştirmelerini sağlar. Çember, çocukların birbirleriyle iletişim kurmalarını, birlikte çalışmalarını ve paylaşımlarda bulunmalarını teşvik edeceği için özel gereksinimli öğrencilerin sınıfta kapsanması ve sosyal becerilerinin gelişmesi için önemlidir. Bu sayede, öğrenciler dikkatlerini toplayabilir, motor becerilerini geliştirebilir ve duygusal regülasyonlarını sağlayabilir.

Çemberde neler yapabiliriz?

Güne başlama çemberinde, çocuklar hep bir ağızdan bir şarkı söyleyebilir. Belirlenen bir güne başlama şarkısının rutin olarak söylenmesi, günün kapanışının da yine benzer bir başka şarkıyla yapılması rutinleri pekiştirir.

Çember şarkısının ardından devamsızlık kontrolü için her bir çocuk ismini söyleyebilir. Eğer imkan varsa, her bir çocuğun bir fotoğrafı bastırılabilir ve çocuklar ismini söylerken fotoğraflarını da gösterebilirler. İmkan yoksa, o halde çocuklar bir kartona kendi istedikleri bir sembolü çizip boyayabilir ve her çemberde onu gösterebilirler.

Ardından, hava durumu da yine resimlerle birlikte çemberde tartışılabilir.

Bir çark yapıp, bu çarkı çevirerek kimin konuşacağına ya da bir etkinlikte kimin başlayacağına karar verilebilir.

Son olarak, gün boyu yapılacak aktiviteleri de çemberde paylaşabilirsiniz. Kullanılacak oyuncakları anlatabilir, yapılacak etkinliklerden bazı parçalar göstererek onları güne hazırlarsınız.

Tüm bunlar, bilhassa özel gereksinimli öğrencilerin kendilerini daha güvende ve sınıfın diğer öğrencileriyle eşit hissetmelerine yardımcı olur.



Sınıfınızda Özel Gereksinimli Öğrenciler Varsa Dikkat Edilmesi Gereken Unsurlar

Aile iletişimi

Özel gereksinimli öğrencilerin aileleri pek çok zorlayıcı ve stresli deneyimler yaşayabilir. Okul öncesi dönem, öğrencilerin ve ailelerin okul sistemi ile ilk kez etkileşime geçtikleri yerdir. Öğrencilerle birlikte ailelerin de alışmalarını ve okula güvenmelerini sağlamak gerekir. Unutmayın ki, her çocukta olacağı gibi ailelerin özel gereksinimli öğrencilerinin geleceğine dair hayalleri ve umutları vardır. Onları bu hayalleri büyütmeye teşvik edebilirsiniz. Çocuklarının özel ihtiyaçlarına dair daha fazla bilgiye ihtiyaçları olduğunu düşünüyorsanız, onları bu konuda bilgilendirebilirsiniz. Çocuklarının durumu hakkında ne kadar fazla bilgiye sahip olurlarsa o kadar daha çocuklarının eğitim süreçlerine ve önlerinde onları bekleyebilecek koşullara hakim olurlar. Ailelerle konuşurken sözcük seçiminiz ve dil kullanımınızda aileyi kırmayacak, onlara kötü veya farklı hissettirmeyecek şekilde konuşmaya özen gösterin. “Engelli, özürlü” gibi sözcüklerden uzak durup, aile de bu şekilde tanımlarda bulunuyorsa onları “özel gereksinimli” demeleri konusunda yönlendirebilirsiniz.

Köy okulları az mevcutlu yapısı ve şehir merkezlerinden uzak olması gibi sebeplerle genellikle psikolojik rehberlik servisleri bulundurmamaktadır. Bu da, öğretmenlerin kendilerini bilmedikleri alanlarda daha yalnız ve donanımsız hissetmelerine sebebiyet vermektedir. Özellikle bu gibi durumlarda ailenin eğitim sürecine olan katılımını artırmak ve aile ile etkili bir işbirliği içerisinde çalışmak öğretmeni de daha rahat ve güvende hissettirecektir.

Okul döneminin başında ailelerle mutlaka tanışın.

- Bu tanışmada, çocuklarının özel ihtiyaçlarına dair bildikleri tüm bilgileri, tanıyı ne zaman ve nasıl aldıklarını, zorlandıkları ve iyi oldukları alanları öğrenin.

Akademik yılın başında bir görüşme planlayın.

- Öğrencinin özel ihtiyaçlarını ve geçmiş hikayesini dinleyin.
- Çocuğun desteğe ihtiyaç duyduğu belirli alanlar hakkında aileden ayrıntılı bilgi toplayın.

Özel ilgi gerektiren alanları belirleyin: Burada öğreneceğiniz bilgiler, sınıf ortamını düzenlerken ya da beslenme gibi zamanlarda yapacağınız uygulamalarda belirleyici olacaktır.

- Öğrenme
- İletişim becerileri
- Duyusal ve fiziksel hassasiyetler
- Davranışsal ve duygusal ihtiyaçlar

Aileye düzenli geri bildirim sağlayın.

- Dönem boyunca düzenli aralıklarla güncelleme toplantıları planlayın.
- Bu toplantılarda öğrencinin akademik ve duygusal gelişimini tartışın.
- Ailenin gözlemleri ve dönemsel ihtiyaçları hakkında bilgi sahibi olun.

Sınıftaki tüm öğrencilerin sağlıklı etkileşimi

Özel gereksinimli öğrencilerde el çırpma, bağırma ya da vurma gibi davranışlar olabilir. Bunun yanı sıra, sosyal becerileri yaşıtları kadar gelişmiş olmayabilir ve bu da çevresindekiler tarafından soğuk ya da ilgisiz olarak yorumlanabilir. Sınıf arkadaşlarına özel gereksinimli öğrencinin davranışları hakkında önceden bilgi vermek, anlatmak ve onların farkındalıklarını geliştirmek gerekir. Birbirlerini tanıdıkça anlayış ve empati becerileri daha fazla yükselecektir. Özel gereksinimli öğrencilerin sınıf arkadaşları onlar için aynı zamanda rol modellerdir. Dolayısıyla etkinlikler esnasında uygun öğrencileri eşleştirmek ve birbirlerine destek olmalarını sağlamak her iki eş için de öğretici bir deneyim sunacaktır. Sınıf arkadaşı ona rol model olurken, zorlanan bir arkadaşına destek olmayı, kendinden farklı olan arkadaşlarına karşı empati becerilerini geliştirmeyi öğrenecektir.

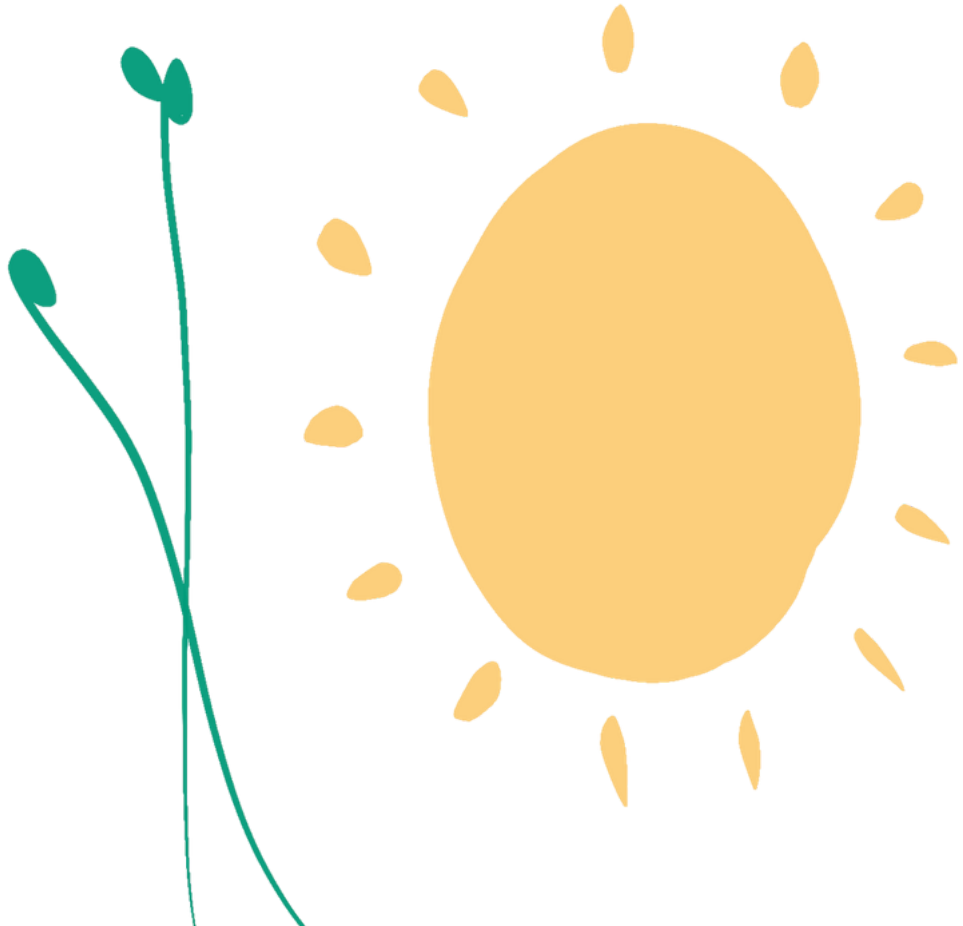
Öğretmenler için sınıfta iletişim

Çocukların önceliklendirilmesi;

- Özel gereksinimli çocuklar, her çocukta olduğu gibi öncelikle çocuktur. Bunu hatırlamak ve dolayısıyla öncelikli ihtiyaçlarının fiziksel güvenlikleri, sevgi, oyun ve nitelikli öğrenme imkanları olduğunu bilmek gerekir. Öğrencinizin özel gereksinimine ve şiddetine bağlı olarak sınıfınızdaki uygulamalarınızı seçebilirsiniz. Kimi öğrenciler için bazı uygulamaların öğrencinin ihtiyacına göre uyarlanması yeterli olacaktır. Kimi öğrenciler için ise daha bireysel olarak farklılaşmış uygulamalar gerekebilir.

Her çocuğun bireysel ve kendine özgü alanlarını keşfedin:

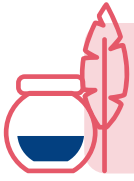
- Aynı özel gereksinime sahip iki çocuk bile olsa, güçlük çektikleri ya da daha iyi oldukları gelişim alanları farklı olabilir. Bunun yanı sıra, gelişimsel ihtiyaçları olan ve fiziksel ihtiyaçları olan çocuklar da birbirinden çok farklıdır.



Geçici Koruma Altındaki Çocukların Öğretmeni Olmak

Bu bölümde köyde okuyan ve geçici koruma altında olan çocukların öğretmeni olmanın zorlayıcı ve risk barındıran yönlerinden onların sosyal, kültürel, gelişimsel ve duygusal ihtiyaçlarını anlayabilen bir öğretmen olmaya uzanan uygulama ve çözüm önerileri paylaşılmaktadır.

Eğer eğitimciler ve toplum doğru olanı yapma iradesine sahip değilse göçmen çocukların ihtiyaçlarına ilişkin konuşmalar yapmak ve daha iyi eğitim için tavsiyeler vermek beyhude bir çabadır (Goodwin, 2002).



Serap Erdoğan
Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği (TOÖEGD)
Nilay Kaptan
Hacettepe Üniversitesi

Giriş

2021'in ilk yarısında milyonlarca insan, yaygın şiddet olayları veya insan hakları ihlalleri nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2021). Bu zorunlu göçün çok ve çeşitli sebepleri vardır. Dünya genelinde tek tip olmayan ve diğer faktörler tarafından şekillenen göç koridorları bulunmaktadır (McAuliffe VE Triandafyllidou, 2021). Bu göç koridorları 2021 yılında özellikle covid-19 küresel salgını, doğal afetler ve küresel iklim değişikliği (UNHCR, 2021; UNICEF, 2020) gibi faktörlerinden etkilenmiştir. İstatistikler dünya genelinde 281 milyon geçici koruma altında birey olduğunu göstermektedir (McAuliffe & Triandafyllidou, 2021). Türkiye 3.7 milyon geçici koruma altındaki birey sayısı ile dünya genelinde en geniş geçici koruma altındaki birey nüfusuna sahip ülkedir (UNHCR, 2021).

Türkiye'nin göç süreci ve geçici koruma altındaki bireylere ilişkin gündemi ise özellikle hem fırsat hem de zorluk bakımından yeni bir ekonomik, sosyal ve toplumsal uyum sürecini beraberinde getirmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018). Bu doğrultuda yabancıların göç alanına ilişkin tüm iş ve işlemlerinin insan odaklı milli politikalarla yürütülmesi ve ülkemizle karşılıklı uyumunun sağlanması ülkenin göç yönetim hedeflerinden birini oluşturmuştur (Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2021).

Ülkede geçici koruma altındaki bireylere yönelik birçok destek faaliyeti yürütülmektedir (UNICEF, 2019a; 2019b). Fakat göç eden yetişkinlerin (Silove vd. 2007; Rodolico vd, 2020) ve çocukların yaşadıkları travmatik zorluklar (Fazel vd., 2015) göz önünde bulundurulduğunda bu faaliyetlerin ihtiyaç temelli ve insan odaklı olarak artırılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Öte yandan Türkiye'deki geçici koruma altındaki bireylerin 1.7 milyonunun çocuklardan oluşması ve tüm dünyadaki 8 geçici koruma altındaki bireyden 1'inin çocuk olması (UNICEF, 2019) geçici koruma altındaki çocukların özel bir yardıma ihtiyaç duyduğu konusunda fikir birliğine varılmasını sağlamıştır (Nocon VD., 2017). Bu yardım ile çocukların karşılaştıkları risk faktörleri en aza indirgenebileceği ve çocuklara zorluklar ile etkili başa çıkabilecekleri beceriler kazandırılabilir düşünlülmektedir.

Risk Faktörleri

Merhaba Öğretmenim, Öğretmenlik Yaşantında Problem Durumlar ile mi Karşılaşıyorsun? Derin Bir Nefes Al ve Problemleri Çözme Gücünü Elinde Bulundurduğunu Hatırla!

Farklı bir ülkeye göç etmiş çocukların karşılaşılabilecekleri birçok risk faktörü bulunmaktadır. Örneğin UNHCR (2015) tarafından ortaya konulan bir rapora göre Suriye’den göç eden çocukların karşılaştıkları risk faktörleri; psikolojik endişe, eğitimi bırakma, çocuk işçiliği, cinsel istismar, çocuk evliliği, çocuk istismarı, refakatsiz /yalnız başına olma, evsiz kalma, aile içi şiddet ve doğum kayıtlarının olmaması olarak belirlemiştir. Türkiye’de yapılan araştırmalar ise geçici koruma altındaki çocukların; dil ve iletişim sorunu (Başar vd., 2018), uyum problemi (Çakan vd., 2018), eğitim problemi (Arslan ve Ergül, 2021) gibi ileriye dönük risk teşkil eden zorluklar yaşadıklarını göstermektedir.

Uluslararası alan yazını ise çocukların karşılaştıkları en önemli risk faktörlerinden birinin zihinsel sağlıkları ile ilgili olduğuna dikkat çekmektedir (Reed, Fazel, Jones, & Panter-Brick, 2012). Bu noktada çocukların olası risk faktörlerini en aza indirmek ve karşılaştıkları problem durumlar ile etkili başa çıkmalarını sağlamak açısından öğretmene önemli görevler düşmektedir. Çünkü çocuklara yaşamlarını kolaylaştıracak stratejiler kazandırmak ve çocukları topluma entegre etmek konusunda öğretmenler önemli paydaşlardır. Suarez-Orozco (2001) ve Suarez-Orozco (2011)’e göre ve Fazel vd. (2012)’ye göre farklı bir ülkeye göç etmiş olan çocukların öğretmenleri aşağıda belirtilen adımlara uygun davranmalıdır:

- 1.Kültürel farklılıklara duyarlı olmalıdır: Öğretmenlerin sınıfındaki çocukların kültürleri hakkında bilgi sahibi olması önemlidir. Öğretmen çocukların kültürlerini anlamalı ve onların kültürlerini daha anlamlı öğrenmeler inşa etmek için sınıf planlarına ve sınıf materyallerine yansıtmalıdır.
- 2.Dilsel olarak destek vermelidir: Bu çocukların yaşadığı zorlu durumların büyük bir kısmı dil ile ilişkili olabilmektedir. Öğretmenlerin çocukların dil becerilerini geliştirebilmek için dil desteği sağlaması gerekmektedir.
- 3.Çocukların biricikliğinin farkında olmalıdır: Her çocuk gibi farklı bir ülkeye göç etmiş olan çocuklar da farklı yaşantılar deneyimlemekte ve ihtiyaçlara sahip olabilmektedir. Öğretmenler çocukların ihtiyaçlarını anlamalı, bireysel bir yaklaşım ile onların uyum becerilerini artırmalıdır.
- 4.Aile katılımını sağlamalıdır: Aileler çocukların okul yaşantısındaki kilit unsurlardan biridir. Öğretmenler bu çocukların aileleri ile iletişim kurarak, ailelerin çocuklarının uyum süreçlerine ve öğrenme yaşantılarına katkı sağlamalarını desteklemelidir.

Zorlayıcı Yönler

Geçici Koruma Altındaki Çocukların Öğretmenlerine Göre Geçici Koruma Altındaki Çocuklar ile Çalışmanın Bazı Zorlayıcı Yönleri Olabilmektedir.

Bu bölümde Türkiye’nin farklı bölgelerinde okul öncesi öğretmenlerinin geçici koruma altındaki çocuklar ile çalışırken yaşadıkları zorlayıcı durumlara ilişkin çalışma bulgularına yer verilmiştir.

Bazı öğretmenler çocukların problem davranışlarına ilişkin yaşadıkları zorlayıcı durumlardan şöyle bahsetmiştir.

“Yabancı çocuklar okul ortamında daha çok öz bakım, yemek yeme, paylaşım ve kurallar konusunda dilimizi bilmedikleri için kendilerini ifade edemedikleri zaman hırçınlaşıyor, saldırgan oluyorlar, kendilerine ve etrafındaki kişilere zarar verme eyleminde bulunuyorlar”.
(Çiçek, 2017, s.69)

Bazı öğretmenler ise en büyük zorlayıcı durumlardan birinin iletişim problemi olduğunu vurgulamıştır.

“İletişim sorunu yaşıyoruz en başta. Dil olmadığı için iletişim de kötü oluyor. Çocuk içine kapanık oluyor. Bir şeyi anlatamayınca el kol hareketlerine başvuruyor ve saldırganlaşıyor. Bu konuda büyük uyum sorunları yaşadık. Bizim okul öncesi olarak yaptığımız şey onları ilkökula hazırlamak, sosyalleştirmek ama dil sorunu başlıca sorun olduğu için bu sefer çocuğu hazırlamakta da zorlandık”.
(Dicle, 2020, s.5)

Bazı öğretmenler ise bazen zorlayıcı durumların aileler ile iletişim problemi olduğunu belirtmektedir...

“Aile katılımında herhangi bir değişiklik yapmadım çünkü aile ile iletişim sağlayamıyoruz”
(Alabay ve Ersal, 2020, s.123).

Görüldüğü gibi öğretmenlerin yaşadıkları zorlayıcı durumlar çok ve çeşitlidir. Eğer zorluklar ile etkili bir şekilde başa çıkılmak istenirse odak öncelikle öğretmenin kendisine çevrilmelidir. Başa çıkma aslında bireylerin zorlayıcı, olumsuz koşullar ve stresli durumların üstesinden gelebilmek amacıyla kullandıkları bir takım düşünce, duygusal tepki ve davranışlarıdır (Folkman ve Lazarus, 1980). Bu stratejilerin kullanımı kişilerin iyi oluşlarını ve refahlarını arttırabilir; stresli veya zorlu durumların üstesinden gelme yeteneklerini iyileştirebilir. Başa çıkma stratejileri hakkında literatürde birçok farklı tanım ve sınıflandırma türüne rastlamak mümkündür (Compas vd., 2001). Örneğin Lazarus ve Folkman (1988) başa çıkmayı duygu odaklı ve problem odaklı olarak ikiye ayırmıştır. Diğer yandan Compas vd. (2001) başa çıkmayı adaptif ve maladaptif olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Bu bağlamlarda öğretmenler için sağlıklı olan adaptif başa çıkma davranışlarını daha sık kullanmalarındır.

Problem çözme odaklı başa çıkma yaklaşımını benimseyen öğretmenlerin sorunları çözmek için çeşitli adımlar atmaları ve somut eylemler gerçekleştirmeleri gereklidir. Öğretmenler bu stratejiyi kullanabilmek için öncelikle problemi tanımlamalıdır. Ardından problemin kaynaklarını belirlemeli ve çözüm planı oluşturmalıdır. Son olarak da çözüm planına alternatif öneriler geliştirmelidir (Rumberger, 2012). Ayrıca öğretmenler sınıfındaki zorlayıcı durumlar ile başa çıkarken duygu odaklı başa çıkma stratejilerini de benimseyebilir. Başka bir deyişle zorlayıcı bir durum ile karşılaştıklarında öncelikle duygularını yönetmeye odaklanabilirler. Rumberger (2012)'ye göre öğretmenler; nefes egzersizleri, meditasyon, düzenli spor gibi alışkanlıklar ile duygularını düzenleyebilirler. Yine zorlayıcı durumlar ile başa çıkmada öğretmenlerin aldıkları sosyal destek önemli bir etkidir. Ailesinden, arkadaşlarından, okul müdüründen, okuldaki psikolojik danışma uzmanından veya meslektaşlarından aldığı sosyal destek ile stresli durumlarla başa çıkabilirler.

Duygu Dostu Öğretmen Olmak

Merhaba öğretmenim, sınıftaki her çocuğun duygularının ve ihtiyaçlarının eşsiz olduğunu biliyorsun. Derin bir nefes al ve nasıl duygu dostu bir öğretmen olabileceğini düşün.

Geçici koruma altındaki çocuklar farklı dili konuşabilirler, farklı kültürlere, farklı gelişimsel özelliklere, geçmiş deneyimlere veya ihtiyaçlara sahip olabilirler. Bu farklılıklar oldukça uzun bir listeye dönüşebilir. Fakat burada dikkat çekilmek istenen farklılıkların birleştirici gücüdür. Eğer bir öğretmen sınıftaki her bir çocuğun farklılıklarına saygı duyar ve çeşitliliklerin birleştirici gücünü kullanırsa sınıf topluluğundaki olası zorlayıcı durumları azaltabilir. Başka bir deyişle eğer geçici koruma altındaki çocuklar ile ilgili zorlayıcı durumlar yaşıyorsa öncelikle çocukları anlamaya odaklanılmalıdır.

Geçici Koruma Altındaki Çocukların İhtiyaçlarını ve Hislerini Anlamak

Geçici koruma altındaki çocukları anlamak çok boyutlu yaklaşım gerektiren oldukça karmaşık bir konudur. Bu çocukların deneyimlerinin kültürel, sosyal, ekonomik, politik faktörlerden etkilendiği unutulmamalıdır (Gonzales vd., 2013). Eğer öğretmenler geçici koruma altındaki çocukları anlamak istiyorsa göz önünde bulundurmaları gereken bazı önemli noktalar vardır. Bunlardan biri ekonomik faktörlerdir (Suarez-Orozco vd., 2018). Göç eden çocuklar ve aileleri yeni ekonomik zorluklar ile karşılaşabilirler (Pumariaga ve Rothe, 2010). Örneğin yoksulluk yaşayabilirler. Bu zorluk ise çocukları hem akademik hem de sosyal açıdan etkileyebilir. Bir diğer faktör dildir (Suarez-Orozco ve Suarez-Orozco, 2001; Suarez-Orozco vd., 2018). Geçici koruma altındaki çocuklar, arkadaş edinebilme, iletişim kurabilme, sosyalleşme gibi birçok durumda dil zorluğu yaşayabilirler. Geçici koruma altındaki çocukların yaşayabileceği bir diğer zorluk ise yakın çevresinden ayrılması olabilir. Bu çocuklar ailelerinden birini kaybetmiş veya aile üyelerinden birinden ayrılmış olabilir. Ayrıca bu çocukların geniş aile desteği kayıpları da olmuş olabilir (Pumariaga ve Rothe, 2010). Diğer yandan bu çocuklar ayrımcılığa ve önyargıya maruz kalma zorluğu yaşıyor olabilirler (Suarez-Orozco ve Suarez-Orozco, 2001). Geçici koruma altındaki çocukların kültürel uyum zorluğu yaşamaları da muhtemeldir (Pumariaga ve Rothe, 2010). Yeni bir ülkeye taşınmak, aşına olduğu çevreyi, aşına olduğu insanları ve belki de aşına olduğu toplumsal kuralları geride bırakmak bir çocuk için büyük bir uyum süreci gerektirebilir. Tüm bu zorluklar düşünüldüğünde öğretmenlerin geçici koruma altındaki çocukların ihtiyaçlarını ve hislerini anlaması daha da önemli bir hale gelmektedir. Geçici koruma altındaki çocukların hislerini ve ihtiyaçlarını anlamak için:

Çocuklara güvenli ortam sunulmalıdır.

Çocuklar aşına olmadıkları çevresel ve kültürel koşullardan dolayı uyum problemi yaşayabilir. Ayrıca bazı çocuklar kaotik bir çevreden geldiklerinden dolayı kendilerini güvende hissetmiyor olabilir. Öğretmenlerin çocukların kendilerini güvende hissedebilecekleri çevresel, sosyal ve duygusal ortamlar yaratmaları önemlidir. Böylelikle çocuk bulunduğu ortama, arkadaşlarına ve öğretmenine daha hızlı uyum sağlayabilir.

Öğretmenler tarafından çocukların öğrenme süreçlerine ilişkin esnek bir tutum benimsenmelidir.

Tüm çocukların öğrenme süreçlerinin birbirinden farklı olduğu unutulmamalıdır. Öğretmen esnek bir şekilde farklı öğrenme tarzlarına uyum sağlayabilmelidir.

Öğretmenler duygusal farkındalık seviyelerini arttırabilmek için çalışmalıdır.

Duygusal farkındalık kişilerin kendi duygularını ve diğer insanların duygularını tanıma ve tanımlama yeteneğidir (Lane ve Schwartz, 1987). Duygusal farkındalığı yüksek olan öğretmenler çocukların duygu durumlarını daha kolay takip edebilir ve nasıl hissettiklerini daha iyi anlayabilir. Ayrıca duygusal farkındalık daha iyi bir stres yönetimi ve daha iyi ilişki kurma ile sonuçlanabilir. Başka bir deyişle duygusal farkındalığı yüksek olan öğretmenler çocuklar ile daha iyi ilişki kurabilir.

Öğretmenler duygu düzenleme becerilerini geliştirmek için çalışmalıdır.

Duygu düzenleme, bireylerin duygusal deneyim veya ifadelerini sürdürmek, engellemek veya geliştirmek için gösterilen çabadır (Bridges vd., 2004). Bandura'ya göre çocuklar model alarak öğrenir. Dolayısıyla öğretmenlerin bir rol model olarak duygu düzenleme becerilerinin gelişmiş olması çocukların da model alarak duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesini sağlayabilir.

Çocukların güçlü yönlerine odaklanılmalıdır.

Geçici koruma altındaki çocuklar dışlanma ve önyargılara maruz kalma zorluğu yaşayabilmektedir. Bu noktada öğretmenlerin çocukların olumlu yönlerine odaklanması, eleştirel bir tutum sergilemekten kaçınması, onlara uygun zamanlarda olumlu geri bildirim sağlaması çocukların kendilerini daha güvende hissetmelerine ve okul ortamına daha kolay adapte olup hislerini ve ihtiyaçlarını paylaşmalarına destek olabilir.

Çocuklar ile iletişim kurulmalıdır.

Düzenli olarak çocuk ile iletişim kurulması çocuğun kendini ifade edebilmesine olanak tanır. Geçici koruma altındaki çocuklar dilsel zorluklar yaşayabilmektedir. Bu nedenle çocuğun kendini farklı yollar ile de ifade etmesine fırsat tanınmalıdır. Unutulmamalıdır ki bir çocuk kendini ifade ederken oyun, sanat, drama gibi birçok yöntemi kullanabilir. Ayrıca çocuklar ile kurulan her bir etkileşimin iletişim biçimi olduğu unutulmamalıdır. Ses tonunuz, yüz ifadeniz, bakışlarınız gibi birçok etkileşim türü çocuğa aslında mesajlar iletir. Ayrıca çocuklar ile kurulan iletişim biçimi çocuklar için önemli bir öğrenme fırsatıdır. Sizin ile arasındaki iletişimi, çevresi ile kurduğu iletişim üzerinde belirleyici olabilir. Bu bağlamda öğretmenlerin sınıflarındaki geçici koruma altındaki çocuklar ile iletişimi çocuğun sonraki yaşantısındaki sosyal ilişkileri, duygusal iyi oluşu ve psikolojik yılmazlık becerileri üzerinde belirleyici bir rolde olabilir.

Etkili İletişim

UNICEF'e göre (2022) çocuklar ile etkili iletişim kurmak için 9 ipucu bulunmaktadır. Bu stratejiler öğretmenler tarafından geçici koruma altındaki çocuklar ile iletişim kurmak için tercih edilebilir.

Bu ipuçları; aktif dinleme, yansıtıcı dinleme, açıkça konuşmak, rüşvetten kaçınmak, duyguları açıklamak, seni fark ediyorum ifadeleri kullanmak, birlikte eğlenmek, davranışlara odaklanmak ve örnek olmaktan oluşmaktadır.

1. Aktif Dinleme: Geçici koruma altındaki çocukların duyulduğunu ve anlaşıldığını hissetmeye ihtiyacı vardır. Aktif dinleme çocukların kendilerini önemli ve değerli hissetmelerini sağlayabilir. Bu bağlamda çocuklar ile etkileşim halindeyken anlamlı ve çocuğu cesaretlendirici gülümsemeler, jest ve mimikler kullanılabilir. Ayrıca iletişim kurarken göz hizasına inmek ve göz teması kurmak çocuğun kendini sizin ile daha güvenli hissetmesine yardımcı olabilir. Ayrıca çocuklara ne, neden ve nasıl gibi sorular sorarak onları aktif dinlediğinizi gösterebilir ve onları konuşmak için cesaretlendirebilirsiniz. Bu özellikle iletişim kurmaya çekinen çocukları sizin ile daha fazla iletişim kurmaya teşvik edecek bir strateji olabilir.

2. Yansıtıcı Dinleme: Geçici koruma altındaki çocukların eleştirilmeden ve yargılanmadan dinlenmeye ihtiyacı vardır. Eğer size anlattığı bir şey hakkında yargılandığını ve eleştirildiğini hissederse sizinle iletişim kurmaktan kaçınabilir. Diğer yandan eğer yansıtıcı dinleme stratejileri ile çocuğu dinlerseniz çocuğu iletişim kurmaya teşvik edebilirsiniz. Örneğin çocuk eğer size “Artık evcilik köşesindeki oyuncaklar ile oynamak istemiyorum.” derse siz ona yansıtıcı bir soru ile yani “Evcilik köşesindeki oyuncaklar ile oyun oynamak istemiyor musun?” şeklinde yanıt verebilirsiniz. Bu çocuğun yargılanmadığını hissetmesine yardımcı olabilir ve durumu anlatması için onu teşvik edebilir.

3. Açıkça Konuşma: Geçici koruma altındaki çocukların dil zorluğu olabildiğini ve sizi anlamakta zorlanabileceğini unutmayın. Çocukların yaşlarına, Türkçe kelime bilgilerine uygun olarak çocuğun anlayabileceği şekilde konuşun. Söyleyeceklerinizi açık bir dil ile belirtin. Söyleyeceğiniz konu hakkında spesifik konuşun. Çocuk ile konuşurken nazik, saygılı ve seviyeli olmanın da önemli olduğunu unutmayın.

4. Ödül-Ceza Sisteminden Kaçınma: Çocuklar ile konuşurken ödül-ceza sistemini kullanmaktan kaçının. Örneğin çocukların sergilediği bir davranış için ona ödül vermek onu dıştan motive edecek ve uzun vadede aranızdaki güven bağına sarsacak bir durum olabilir. Çocukları teşvik etmek için onu fark ettiğinizi ve davranışını uygun bulduğunuzu hissettirebilirsiniz.

5. Duyguları Açıklamak: Geçici koruma altındaki çocuklar iletişim zorluğu yaşadıkları için duygularının farkında olsalar dahi bunu adlandıramayabilir veya ifade edemeyebilirler. İletişim sırasında duygularınızı ifade etmeniz çocukların bu duyguların ifadesine aşina olmalarını destekleyebilir ve kendi duygularını adlandırmalarına zemin hazırlayabilir. Ayrıca bu çocukların duygusal açıdan güvensiz bir ortamdan gelebilme ihtimalleri olduğunu unutmayın. Bu bağlamda dünyaya onun gözünden bakmayı deneyin. Çocuklar kendilerini ifade edemedikleri zaman duygularını ağlama, saldırganlık eğilimleri gösterme gibi birçok farklı şekilde kendilerini ifade etmeye ve dikkat çekmeye çalışabilir. Bunun farkında olmak ve çocuk ile etkileşim kurarak onun duygularını anladığınızı hissettirerek olumlu duygu ifadeleri geliştirmelerini destekleyebilirsiniz.

6. “Seni Fark Ediyorum” İfadeleri Kullanmak: Çocuğun davranışları hakkında ona olumlu geri dönüt vermenin onun kendisini iyi hissetmesini ve hangi davranışların yapılmasını uygun bulduğunuzu öğrenmesini sağlar. Ancak burada beklendiği olan bir davranış gerçekleştirdiğinde ona “aferin” geri dönütü vermeniz değildir. Bu dönüt çocuğa özel değildir ve davranışın hangi bölümünü fark ettiğinizi göstermeyebilir. Bunun yerine arkadaşları ile oyuncağını paylaşan bir çocuğa, “Oyuncağını paylaştığını fark ettim, güzel bir paylaşım oldu.” diyebilirsiniz.

7. Birlikte Eğlenmek: Çocukların ilgi alanlarını, onları eğlendiren konuları keşfedip çocukla neşeli bir şekilde sohbet etmek öğretmen ve çocuk arasındaki iletişimsel bağı güçlendirebilir.

8. Davranışa Odaklanmak: Çocuk ile bir problem davranış hakkında konuşurken çocuğun kendisine değil mutlaka davranışın kendisine odaklanılmalıdır. Böylece çocuk kendisinin değil davranışının eleştirildiğinin farkında olacaktır.

9. Örnek Olmak: Çocuklar ile iletişim kurarken çocuklara nasıl örnek olduğunuzu düşünün. Öğretmenlerin çocuklar için önemli rol modeller olduğunu unutmayın.

Sosyal, Kültürel ve Psikolojik Entegrasyon

Merhaba öğretmenim, her çocuğun sosyal, kültürel ve psikolojik özelliklerinin farklı olabileceğini biliyorsun. Peki geçici koruma altındaki çocukların sosyal, kültürel ve psikolojik entegrasyonu için neler yapıyorsun? Artık derin bir nefes alma ve kapsayıcı eğitim uygulamalarına hız kazandırma zamanı!

Bilgi Notu!

Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencilere eşit eğitimsel fırsatlar sağlayan uygulamalardır (Hornby, 2015). Kapsayıcı eğitim giderek daha iyi bir uygulama olarak kabul edilmekte ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için ayrımcı etkileri gidermekte iyi olduğu düşünülmektedir (Adetoro, 2014). Kapsayıcı eğitim öğrencilerin topluluk hissi geliştirmelerine yardımcı olabilir (Özen ve Düzenli, 2023). Bu nedenle geçici koruma altındaki çocukların eğitime erişimini sağlayabilecek önemli unsurlardan biri kapsayıcı eğitimidir. Özellikle ilk nesil geçici koruma altındaki çocukların kapsayıcı eğitime katılımı yerli akranları ile aralarında oluşabilecek boşluğu giderebilir (Ohinata ve Van-Ours, 2012).

Geçici koruma altındaki çocuklar okula katılım süreçlerinde bazı zorluklarla karşılaşabilmekte; dil engeli, uygun dokümantasyon eksikliği gibi birçok zorluk ile karşı karşıya gelebilmektedir (Evans vd., 2020). Özellikle çocukların iyi oluşunun ve öğrenmesinin artmasına yardımcı olan erken çocukluk eğitimi döneminde geçici koruma altındaki çocukların öğretmenleri ve ebeveynleri arasındaki işbirliği ve etkileşim önemlidir (Norheim vd., 2022). Bu nedenle kapsayıcı eğitim politikaları ve uygulamaları geçici koruma altındaki çocukların kültürel ve dilsel çeşitliliğini göz önünde bulundurmalı ve onların eğitime eşit erişimini sağlamalıdır (Vijayarathan-R, 2023).

Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitime Kültürel, Sosyal ve Psikolojik Entegrasyonu

Kültürel İzler

Geçici koruma altındaki çocukların kültürlerini bilmek öğretmenler için oldukça önemlidir. Eğer öğretmenler çocukların sahip oldukları kültürel özellikleri bilirse etkinliklerini kültürel faktörlere duyarlı şekilde planlayabilir, etkili aile katılım uygulamaları geliştirebilir ve çocukların uyum sağlamaları için gerekli çalışmaları kültüre duyarlı olarak yürütebilir. Bir grubun kültürünü belirleyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu bölümde Türkiye'deki okullarda eğitime devam eden ve anadili Türkçe olmayan bazı geçici koruma altındaki toplulukların kültürlerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Suriye Kökenli Geçici Koruma Altındaki Çocukların Kültürleri

Suriye geniş bir kültürel geçmişe sahiptir. Örneğin Suriye geleneksel müziği, hem Arap hem de Avrupa'daki eski kökenler ve etkiler oranındaki diyalogu ile karakterize edilir. Suriye geleneksel kıyafetleri, canlı renkleri ve ülkenin her bölgesinde kendine özgü tarz ve tasarımı olan benzersiz stilleri ile bilinir. Suriye ayrıca UNESCO (2023) tarafından belirlenen Şam Antik Kenti, Halep Antik Kenti ve Palmyra Bölgesi gibi altı Dünya Mirası alanı da dahil olmak üzere çok sayıda kültürel varlığa ev sahipliği yapmaktadır. Suriye kültürü benimsedikleri din tarafından da şekillenmiştir. Bu kültür, birçok kadının başörtüsü veya diğer mütevazı kıyafet biçimlerini giydiği İslami kıyafet kurallarından etkilenmiştir. Suriye mutfağından bahsedilecek olduğunda ise aynı kültürel çeşitliliğin mutfağa da yansıdığı dikkat çekicidir. Humus, falafel ve tabbouleh gibi yiyecekleri dünya mutfaklarında popülerdir. Bu durum da aslında Suriye kültürünün dünya mutfaklarını da etkilediğini göstermektedir.

!!! Suriye'deki çocukların sık oynadığı oyunlardan birinin Hajla (seksek) olduğunu biliyor muydunuz?

Afgan Kökenli Geçici Koruma Altındaki Çocukların Kültürleri:

Afganistan'da geleneksel giysiler genellikle bol ve tüm vücudu örten şekilde tasarlanmıştır. Kadınlar tunbaan adı verilen bol pantolonlu bir elbise giymekte ve başlarına başörtüsü takmaktadır. Erkekler ise bir peraahan tunbaan (gömlek/pantolon) adı verilen geleneksel kıyafetleri giyerler. Ayrıca erkekler özellikle resmi durumlarda başörtüsü takmayı severler. Erkeklerin taktıkları başörtüsünün rengi ve stili ise yöreden yöreye değişmektedir. Afgan kültüründe yemek oldukça önemli bir yerdedir. Farklı tatlar ve yiyeceklerden oluşan Afganistan mutfağında özel günlerde pişirilen yiyecekler de mevcuttur. Örneğin "Qaabuli Pallow" isimli yiyecekleri mutfaklarının baş tacı olarak görülür. Özel misafirlere ikram edilir veya düğün gibi özel günlerde servis edilir. Yeni doğum yapan anneler için "Leeti" isimli yemek pişirilir. Bu yemeğin besin değeri yüksektir ve mideyi rahatlatması yönünden anneye ikram edilmesi gerektiği düşünülür. Ayrıca Afganistan'da yemek kutsaldır. Örneğin yere düşen bir ekmek parçasına basmak günah sayılmaktadır. Diğer yandan Afganistan'da birçok kültürel müzik aleti bulunmaktadır. Sarani, Shashtar, Surnal, Rebab, Dolak enstrümanları bunlardan bazılarıdır (Afghanistan-Online, 2023)

Dene ve gör:

Çocuklar ile farklı kültürel enstrüman sesleri dinlenebilir. Bu enstrümanların neler olduğu ya da hangi kültüre ait olduğu tahmin edilmeye çalışılabilir. Çocukların aileleri arasında bu müzik aletini çalmayı bilen ebeveyn varsa sınıfa davet edilebilir.

Afganistandan Molla Nasrettin şakalarının yaygın olduğunu biliyor muydunuz? İşte sınıfınızdaki çocuklara anlatabileceğiniz bazı Molla Nasrettin fıkraları:

Tümdengelim

- “Kaç yaşındasın Molla?” diye sordu bir çocuk.
- Molla Nasreddin, “Kardeşimden 3 yaş büyük.” diye cevap verdi.
 - “Bunu nasıl biliyorsun?” diye sordu.
 - “Mantık!” dedi Nasreddin Molla. “Geçen yıl kardeşimin birine benim ondan 2 yaş büyük olduğumu söylediğini duydum. Bir yıl geçti. Şimdi bir yaş daha yaşlandım. Yakında onun büyükbabası olacak yaşta olacağım!”

Sözünün arkasında duran

Bir arkadaşı Molla Nasreddin'e kaç yaşında olduğunu sordu. “Kırk.” diye yanıtladı Molla. Arkadaş, “Ama aynı şeyi iki yıl önce de söyledin!” dedi. “Evet.” diye yanıtladı Molla, “Söylediklerimin her zaman arkasındayım.”

Ukrayna Kökenli Geçici Koruma Altındaki Çocukların Kültürleri:

Ukrayna zengin kültürel çeşitlilik ve mirasa sahip bir ülkedir. Ülkenin konumu gereği hem Batı hem de Rus kültüründen etkilendiği söylenebilir. Ülkenin kültüründe özellikle opera ve tiyatrolar önemli bir yer kaplamaktadır (Lukava, 2020; Yan, 2022). Ukrayna'nın yemek kültürünün ise Çin, Avrupa, Yunanistan ve birçok mutfaktan etkilendiği söylenebilir. Ancak geleneksel yemekleri arasında; pancar çorbası, lahana ruloları, varenyky (manti), studynets (bir tür peynir) ve shashlyky (kebaplar) yer almaktadır (Britannica, 2023a). Ukraynada müzik ise geçmişten günümüze canlılığını koruyan önemli bir unsurdur. Öte yandan kobza olarak da adlandırılan bandura Ukrayna'nın yöresel olarak kabul edilen telli çalgılarından (Britannica, 2023b). Halk müziğine eşlik etmek için kullanılmaktadır. Hopak ise Ukrayna halk dansı olarak bilinir. Hopak'ın sabit bir adımsal kuralı yoktur erkekler doğaçlama adımlar, çömelmeler, dönüşler ve yüksek sıçramalar ile rekabetçi bir şekilde dans ederken kadınlar basit adımlar kullanarak daireler çizer, alkış ve sallanmalar eşliğinde dans ederler (Britannica, 2023c). Ukrayna'da yaşayan halkın geleneksel kıyafeti vyshyvanka'dır. Geleneksel olarak hiyak, mavi ve kırmızı motiflerle bezenmiş olan bu işlemeli gömlek özellikle resmî tatillerde giyilmektedir (ContactUkraine, 2023)

Ukrayna'da yaşayan çocukların ebeveynleri çocuklarının üstlerini değiştirirken ya da beşikte otururken kısa tekerlemeler okuduklarını biliyor muydunuz? Bunlara “potishky” denmektedir. Bunlara bir örnek olarak **“Kuiy chobitok”** verilebilir. Bebeği tutan ebeveyn, parmağıyla bebeğin ayaklarına vurarak şöyle demektedir:

Kuyu kuyu chobitok,
Podai babo molotok,
Yak ne dasy molotka,
Ne pidkuyu chobitka.

Ukrayna'daki çocukların oynadığı sokak oyunlarından birinin kedi-fare oyunu olduğunu biliyor muydunuz? Gelin birlikte kedi-fare oyununu hatırlayalım.



Kedi ve Fare Oyunu

Çocuklar birbirlerinin belinden tutarak sıra halinde dururlar. Bu sıranın birinci kişisi kedi arındakiler ise faredir. O sırada kedi ve fareler arasında şu konuşma gerçekleşir:

Kedi:

-Sırada çok fare var mı?

Fareler:

-Evet var

Kedi:

-Peki kediden korkarlar mı?

Fareler:

-Hayır.

Kedi:

-O zaman kedi dönecek ve fareleri yakalayacak.

Fareler:

-Yakalayamazsın!

Son ifadeden sonra kedi, fareleri yakalamaya çalışarak koşmaya başlar ve yakaladığı fare kedi rolü ile sıranın en başına geçer. Oyun sonlanana kadar bu döngü tekrar edilir.

Kapsayıcı Bir Sınıf Kültürü Oluşturmak

Kapsayıcı bir sınıf kültürü oluşturabilmek birçok faktöre bağlıdır. İlk olarak, tüm çocukların anlayışları ve değerlerine uygun kapsayıcı ve hoşgörülü bir ortam yaratmak gerekir (Dunston ve Jones, 2021). Bu ortam ise kültüre uyarlı pedagoji, öğrenciler, ebeveynler ve meslektaşlar ile güçlü iletişim ve kapsayıcılığa karşı pozitif inançlar geliştirerek mümkün olabilir (Prytuluk, 2017). İkinci olarak sınıf yönetimi uygulamaları öğrenme ve öğretmenlerin önündeki engelleri ortadan kaldıran konforlu ve istikrarlı bir atmosfer oluşturulması amaçlamalıdır (Ekawati, 2018). Üçüncü olarak öğretmen, etkileşim ve iletişimi destekleyen çevreler tasarlayarak çocuklar arasındaki işbirliğini teşvik etmelidir (Yardi, 2007). Öğretmenlerin kapsayıcı bir sınıf kültürü oluşturmak için yapabileceği dördüncü uygulama, tüm çocukların motivasyonunu artırmak ve öğrencilerin fenolojik farkındalık, kelime bilgisi, anlaşılır ve akıcı konuşma gibi çeşitli beceriler ile ilgili gelişen bilgilerini desteklemektir (Barone ve Barone 2016). Son olarak okul psikologları öğretmenlere ve yöneticilere, davranış için toplum yanlısı normları içeren besleyici ve destekleyici sınıf iklimleri oluşturmak için belirli stratejiler belirlemede yardımcı olabilir (Hase vd., 2015).

Kapsayıcı Uygulamalar ile Aile Katılımı

Geçici koruma altındaki çocukların ailelerini sınıfta ne bekler?

Geçici koruma altındaki çocukların ebeveynlerini okul öncesi eğitim kurumunda birçok zorluk ve yeni fırsatlar beklemektedir. Ebeveynlerin karşılaştıkları önemli zorluklar arasında dil, kültürel farklılıklar, ayrımcılık ve yeterince yardımcı olamayan okul personeli olabilir (Delgado, 2023). Fakat diğer yandan çocuklarının eğitim yaşantısına katılan ebeveynler aynı zamanda çocuklarının akademik yönden desteklemek için potansiyel kaynaklar da bulmuş olabilir (Sibley ve Dearing, 2014). Ayrıca ebeveynlerinin çocuklarının eğitim yaşantısına katılması ebeveynlere bulunduğu kültüre uyum fırsatı sağlayabilir ve sosyalleşmesine aracı olabilir.

Geçici Koruma Altındaki Çocukların Aileleri Sınıfa Nasıl Dahil Edilmelidir?

Geçici koruma altındaki çocukların ailelerini sınıfa dahil etmek, akademik başarıları ve genel sağlıkları için çok önemlidir. Öğretmenler, öğrencilerinin kültürel geçmişini ve ana dilini anlamaya çalışmalıdır (Adair, vd., 2012). Geçici koruma altındaki ebeveynlerin eğitim sürecine dahil edilmesi de önemlidir (Al-Hassan ve Gardner, 2002; Cho, vd., 2018; Gromova, vd., 2021; Leix ve Záleská, 2017). Öğretmenler, ebeveynlerle iletişim kurmak ve onlara çocuklarının gelişimi ve okul faaliyetleri hakkında bilgi vermek için çaba sarf etmelidir. Geçici koruma altındaki ailelerin çocukları için sahip oldukları eğitim beklentilerini kabul etmek de önemlidir (Al-Hassan ve Gardner, 2002). Öğretmenler, öğrencilerinin dilsel ve kültürel çeşitliliğini karşılamak için öğretim uygulamalarını ayarlamalıdır (Coelho, 2012). Gelişime uygun uygulamaları benimseyen bir eğitim yaklaşımı, geçici koruma altındaki çocukların okullara başarılı bir şekilde entegre edilmesinde önemli bir rol oynar (Leix ve Záleská, 2017). Geçici koruma altındaki ailelerin okullar ve öğretmenlerle olan ilişkisi, geçici koruma altındaki çocukların refahını etkileyebilir (Braden, 2020). Ayrımcılık, aynı zamanda, geçici koruma altındaki çocuklara okul öncesi öğretimin önünde bir engel olabilir (Adair, 2012). Bu nedenle, eğitimcilerin geçici koruma altındaki ailelerin karşılaştığı ayrımcılık ve eşitsizliklerin farkında olması ve bunları ele alması önemlidir.

Tüm Aileleri Kapsayan Aile Katılım Uygulamalarına Bir Örnek:

“Anne Babalar da Oynamayı Sever”

Katılımcılara “Siz çocukluğunuzda hangi oyunları oynuyordunuz?” sorusu sorulur.

Katılımcıların çocukluklarında oynadıkları oyunları hatırlamalarına fırsat verilir.

Daha sonra katılımcılar hatırladıkları oyunları gruba anlatır. Anlatılan oyunlardan bir iki oyun seçilir. Seçilen oyunlar hep birlikte oynanır.

Oyunu durdurmak ve o noktada hangi becerilerin kullanıldığını sormak için “kare dondurma” tekniği kullanılır.

Eğitimci “Donun!” dediğinde o an ne yapıyorsa o şekilde hareketsiz kalınır.

Eğitimci, hareketsiz karelerin fotoğraflarını çeker. (Bir sonraki oturum için çekilen fotoğraflardan “Büyükler de oynamayı sever.” temalı bir pano hazırlanabilir.)

Eğitimci “Oyuna devam!” dediğinde oyun kaldığı yerden devam eder.

Çalışmanın sonunda katılımcılara oynanan oyunlarla ilgili “Çocuklar bu oyunu oynayarak ne öğrenirler?” sorusu sorularak katılımcıların oyun yoluyla gerçekleşen çeşitli öğrenmeleri düşünmeleri sağlanır.

Hep birlikte oyunun çocukların gelişimine katkıları tartışılır.

Birlikte düşünelim: Şimdi biz de geçici koruma altındaki çocukların aileleri için bir aile katılımı etkinlik önerisini birlikte hazırlayalım.

Not: Literatürde farklı ülkelerden savaş dolayısıyla göç etmiş çocuklar için birçok koruma statüsü çeşidinin olduğu görülmektedir. Bunlar mülteci, sığınmacı, geçici koruma statüsünden faydalanan ve göçmen çocuklardır. Bu çalışmada farklı ülkelere Türkiye’ye göç etmiş çocuklar için “geçici koruma altındaki çocuk” kavramı kullanılmıştır. Türkiye’ye gelen yabancılara hukuki statüsünü belirleyen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) 91. Maddesine göre bu tanım yapılmıştır.

Yazarlar





Serap Erdoğan

İki köy öğretmenin çocuğu olarak tüm çocukluğumu Kahramanmaraş ilinde Eldelek köyünde geçirdim. Okul sonrası yaz okulu olarak kabul ettiğim köy yaşantısı beni köy ve kırsaldaki öğrenme ortamlarında kalmamı sağladı. Üniversitede köy yaşamını temel alan ev ekonomisi/ çocuk gelişimi alanında tamamladım. Ankara’da geçirdiğim yıllarım beni drama ve oyuna olan ilgimi yakaladığım yıllar olarak geçti. Tiyatroya olan ilgim ile çocuklara olan sevgim çocuk gelişimi ve eğitimcisi olmaya karar verdiğim gün olgunlaştı. Üniversite sonrası birkaç yıl özel okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenlik ve sevdalısı olduğum drama eğitimliği ile geçti. 1998 yılında bilim insanı olmaya karar verdim ve Eskişehir Anadolu Üniversitesinde asistan olarak göreve başladım. Bu başlangıç ile Hırvatistan, İngiltere, İtalya, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde eğitime olan bakış açımın oluşmaya ve sentezlenmeye başladığı yıllar oldu. En çok bu süreçte araştırma yapmayı çok sevdim. Bilişsel gelişim, oyun ve öğrenme, matematik okuryazarlığı ve STEM (Fen, teknoloji, mühendislik, matematik) üzerine çalışmalar benim bilimsel bakış açımı zenginleştirdi. 2018 yılında bir yıl İngiltere doktora sonrası araştırmacı olarak gitmek hayatımda aldığım en güzel karardı. Bu yıl içinde bilimsel bakış açım kadar doğa pedagojine yönelik olarak FROBEL eğitimi yaklaşımı ile tanışarak çok sayıda okulda uzun uzun gözlemler yapma fırsatı edindim. Kendi kurduğum çocukların matematik atölyesinde binlerce çocuğa doğa temelli oyun ile matematik ve nörobilim temelli oyun ile öğrenme deneyimler sunmaya, akademik yaşantımı profesör olarak sürdürmeye ve bir eğitim girişimcisi olarak erken çocukluk eğitimi ekosistemine yaratıcı fikirler sunmaya devam ediyorum. Nitelikli eğitime yönelik teorik ve pratik anlamda yaptığımız her çalışmanın daha iyi bir gelecek için sağlam bir temel oluşturacağına inanıyorum.



Cavit Yeşildağ

Doğanın içinde bir köyde çocukluğumu geçirip ailemin Bursa'ya göç etmesinin ardından üniversite yıllarına kadar Bursa merkezde yaşadım. Üniversitede siyaset bilimi eğitimi almak isterken son akşam tercihlerimi değiştirip iletişime yöneldim. Ankara'nın soğuk kışları olduğu kadar öğrenmeye ve yeni ufuklar açmaya fırsat sağlayan yanları da olduğunu gördüm. Toplumsal dönüşüm ve eğitim ilişkisine olan ilgim bu yıllarda giderek arttı.

Üniversite sonrası birkaç yıl televizyon muhabiri olarak çalıştım ve bu deneyim bana siyaset bilimi, sosyoloji ve eğitim arasındaki devinimin nasıl olması gerektiğine ilişkin önemli bilgiler sağladı. Toplumsal dönüşüme giden yolda eğitimin rolünü araştırmak ve anlamak için 2001 yılında İngiltere'ye yerleştim. Waldorf eğitimi, özel eğitim, pedagoji ve çocuk gelişimi alanlarında eğitimlerini tamamladım. Tüm bunların ötesinde Finlandiya, Danimarka ve İngiltere gibi ülkelerde eğitim, siyaset ve sosyal yapı arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğu ve geliştirildiğine ilişkin çok fazla gözlem ve uygulama yapma şansım oldu. 2014 yılında Türkiye'ye geri dönüp bilgi ve deneyimimi farklı kurumlarda paylaşmaya başladım. Toplumsal dönüşümün eğitsel yapıda bütünselliği sağlamadan gerçekleştiremeyeceği düşüncesini hayata geçirebilmek adına bakan danışmanlığından öğretim görevliliğine kadar birçok farklı alanda görev aldım. 2018 yılında KODA ile tanışıp çok sevdiğim köy ekosistemine dönme kararı aldım.

Kırsal bölgelerde daha nitelikli bir eğitimin sağlanabilmesi adına öğretmenlere, çocuklara ve ebeveynlere yönelik bütünsel içerikler hazırlayıp, uygulamalar gerçekleştirmeye devam ediyorum. Nitelikli eğitime yönelik teorik ve pratik anlamda yaptığımız her çalışmanın daha iyi bir gelecek için sağlam bir temel oluşturacağına inanıyorum.



Ülkü Büşra Ülkü Akın

Asker bir ailenin kızı olarak, güzel ülkemizin dört bir yanında çocukluğum ve gençliğim geçti. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinden Okul Öncesi Öğretmeni olarak mezun oldum. Ardından ilk görev yerim Hatay'a atanınca, yüksek lisansımı da alanımda, Çukurova Üniversitesinde tamamladım. Adana, İstanbul ve Eskişehir'de 20 yıllık meslek serüvenim boyunca, öğretmenlik ve okul yöneticiliği yaptım. Şu an, Ankara'da Dr. Ufuk Ege Anaokulunun müdürü olarak görev yapmaktayım. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimde Kalite Yönetim Sistemi ile Eğitim ve Öğretimde Yenilikçilik Ödülleri değerlendiriciliği yaptım. İlkokula hazırlık, Eko okullar, proje yaklaşımı, okul öncesi eğitim programı, uzaktan eğitim, yetişkin eğitimi, e-Twinning projeleri konularında çalışmalar yaptım ve sürdürmekteyim. Öğretmen Akademisi Vakfında Kısmi Zamanlı Eğitimci olarak gönüllü çalışmalarımı sürdürmekteyim. Aynı zamanda, Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği (OMEP Türkiye) Yönetim Kurulu üyesiyim. Tüm paydaşlarımızla, ülkemizde erken çocukluk çalışmalarının gelişerek, çocuklarımıza nitelikli miras bırakabileceğimizi hayal etmekteyim. Meslek hayatımdaki aile ilişkileri konusundaki deneyim ve görüşlerimden ilhamla "köy okullarında aile katılımı ve yaklaşımı" nı bu bölümde ele aldım. Tüm dileğim, bu kitabın köy okullarında görev yapan alandaki meslektaşlarıma ilham katması.



Zeynep Gülçin Altun

Orman mühendisi bir babanın doğa aşığı kızıyım ve meslekte de armut dibine düşer misali Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesinden mezun oldum. Orman Bakanlığı Araştırma-Geliştirme Bölümünde 25 yıl araştırma uzmanı olarak çalıştım. Emekli olduğumda yapmaktan büyük keyif aldığım bir iş olarak insanları doğayla tanıştırmak ve doğayla yeniden bağ kurmalarını sağlamak için bir gölge öğretmen olmaya karar verdim. Ormana değen her çocuğun ayağı çok kıymetli, daha çok çocuk ormanla buluşabilsin diye önce Almanya'dan olmak üzere birçok kurumdan Orman Okulu Liderlik Eğitimleri aldım. Ardından İzmir BBOM (Başka Bir Okul Mümkün) Renkli Orman Okullarında 4 yıldır danışmanlık yapıyorum. Farklı kurum ve kuruluşlardaki öğretmenlere eğitimler düzenlerken bir yandan da çocuklarla doğada daha çok vakit geçirmeye başladım. Yani ormanda doğdum, ormanda büyüdüm ve halen ormandayım. 8 yıldır KODA'da öğretmenlerle Doğadan Öğrenme Eğitimleri ve Doğa Temelli Eğitim atölyelerinde buluşuyoruz. Bugün birçok öğretmenin açık havada öğrencileri ile hem öğrenmelerine hem de öğrenirken eğlenmelerine vesile olmaktan mutluluk duyuyorum. Daha çok çocuğun doğayla bağ kurması çok kıymetli. Bunu sağlayabilmek için bu yayın içinde özellikle köylerdeki okul öncesi okullarında çalışan öğretmenlerin öğrencileriyle birlikte neler yapabileceklerini, nereden başlayabileceklerini ve nasıl devam edeceklerini anlatan bir bölümü kaleme aldım. Hedef ormana ayağı değmeyen çocuk kalmasın ve çocuklar doğada öğrenip büyüsünler.



 **Nuray Ardiç**

Köyde büyümüş sonra da köy öğretmeni olmuş bir babanın ve ev hanımı bir annenin ilk çocuklarıyım. Çocukluğuma dair ilk anılarım babamın bir köy okulunda birleştirilmiş sınıfındaki tebeşirlerle tahtaya yaptığım resimler. Tebeşir kokusu üzerime fazla sinmiş olacak ki mesleğimi seçerken öğretmenlikten başka bir şey hiç düşünmedim. Edirne Anadolu Öğretmen Lisesinin ardından Pamukkale Üniversitesi Anaokulu Öğretmenliğinden mezun olduktan sonra ilk görev yerim Şırnak Akçay Köy Okulu oldu. Daha sonra Konya Karapınar ve ardından İstanbul da görev yaptım. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünde Öğretmen Akademileri Erken Çocukluk Dönemi Akademisi Koordinatörlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü PIKTES projesinde görev aldım. Okul öncesi eğitim alanında birçok farklı konuda çalışmalarda bulundum. Halen daha özellikle kırılgan gruplara yönelik çalışmalarına devam etmekteyim. Milli Eğitim Bakanlığındaki görevimden istifa edip özel bir meslek lisesinde okul müdürü olarak görev yapmaktayım. Öğretmen Ağı Değişim Elçisi ve KODA gönüllü olan bir eğitimci olarak köy öğretmenlerine yönelik eğitimler verdim ve buna devam ediyorum. Bir kızım var ve iki kedinin insanıyım.



Lale Hanöz

Hindistanlı bir annenin ve Türk bir babanın kızı olarak İstanbul'da doğup büyüdüm. Gezmeyi, dans etmeyi, ama en çok da 3 yaşındaki yeğenimle dünyayı baştan keşfetmeyi sevdim. Büyürken, kültürel çeşitlilik içinde olmanın verdiği ayrıcalığı her zaman hissettim. Bu sebeple, farklılıkların en güzel bütünü oluşturacak parçalar olduğuna inanıyorum. Eğitimimi psikoloji alanında, uzmanlığımı ise çift ve aile terapisi bölümünde tamamladım. Hem terapide hem de doğrudan sahanın içinde farklı gelişimsel veya sosyal özelliklere sahip çocuklarla ve ebeveynleriyle tanıştım. Ülkemizde ve yurt dışında gözlemlediklerim, her bir çocuğun yaşadığı ortamdaki bağımsız olarak eşit fırsatlara erişmeye hakkı olduğu inancını daha da perçinledi. Köy Okulları Değişim Ağı Derneği (KODA) aracılığıyla tanıdığım öğretmenler ise benim en büyük ilham kaynağım oldu. Bu öğretmenler, sınıflarında karşılaştıkları çeşitli zorluklara rağmen, inanılmaz bir azim ve yaratıcılıkla hareket ederek imkansızlıkları mucizelere dönüştürebileceklerini gösterdiler. Tam da bu ilhamdan yola çıkarak, bu kitapta özellikle köylerdeki okul öncesi kurumlarında okuyan özel gereksinimli öğrencilerle çalışmanın inceliklerine dair bir bölüm hazırladım. Dilerim ki bu bölüm siz değerli öğretmenlerin sonsuz çabalarına güç katsın.

Hacettepe üniversitesi okul öncesi eğitimi anabilim dalında doktora öğrencisiyim. Çocuk kütüphaneleri, öğretmen eğitimi ve çocukların eğitim ortamlarında sosyal ve duygusal açıdan desteklenmesi üzerine çalışıyorum. Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan birçok çocuğun eğitiminin ve gelişiminin desteklenmesi için farklı ülkelerde gönüllü olarak çalıştım ve çocukların üstün yararını gözetten birden fazla projede yer aldım. Çocukların kaliteli okul öncesi eğitimden faydalanması ve potansiyellerine ulaşmaları yolunda desteklenmesi yönündeki çalışma tutkum bu kitaba katkı sağama yolundaki en güçlü ilham kaynağım oldu. Bu kitabın tüm okul öncesi öğretmenleri için ilham kaynağı olması dileğiyle...



Kaynakça



Kaynakça

- Adair, J. K. (2012). Discrimination as a contextualized obstacle to the preschool teaching of young Latino children of immigrants. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 13(3), 163-174.
- Adair, J. K., Tobin, J., & Arzubiaga, A. E. (2012). The dilemma of cultural responsiveness and professionalization: Listening closer to immigrant teachers who teach children of recent immigrants. *Teachers College Record*, 114(12), 1-37. <https://doi.org/10.1177/0161468112114012>
- Adetoro, R. (2014) Inclusive Education in Nigeria—A Myth or Reality?. *Creative Education*, 5, 1777-1781. doi: 10.4236/ce.2014.520198.
- Afghanistan Online (2023) Culture. <https://www.afghan-web.com/culture/>
- Aktın, K. (2018). Sığınmacı çocukların mutluluk temalı resimlerinden yansımalar. *İlköğretim Online*, 17(3), 1525-1547.
- Al-Hassan, S., & Gardner III, R. (2002). Involving immigrant parents of students with disabilities in the educational process. *Teaching Exceptional Children*, 34(5), 52-58. <https://doi.org/10.1177/004005990203400509>
- Alabay, E., & Ersal, H. (2020). Sınıflarında farklı kültürden çocuk olan okul öncesi öğretmenlerinin uyguladıkları eğitim programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 107-134.
- Ambarlı, D., Zeydanlı, U.S., Balkız, Ö. et al. An overview of biodiversity and conservation status of steppes of the Anatolian Biogeographical Region. *Biodivers Conserv* 25, 2491–2519 (2016). <https://doi.org/10.1007/s10531-016-1172-0>
- Atasoy-Çiçek, Ş. (2017). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Türkçe bilmeyen 3-6 yaş çocuklarının karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi)
- Barone, D., & Barone, R. (2016). Are you a reader? 5th graders respond. *Phi Delta Kappan*, 98(2), 47-51. <https://doi.org/10.1177/0031721716671907>
- Başaran, Mehmet ve A.D. Öğretir-Özçelik (2020). "Rural Children's Perceptions of Happiness: What is Happiness? How Do They Make You Happy? How Can They Be Happy?", Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt 49, sayı 1, ss. 400-429. DOI: 10.14812/cufej.579452
- Belfield, Clive & Bowden, Brooks & Klapp, Alli & Levin, Henry & Shand, Robert & Zander, Sabine. (2015). *The Economic Value of Social and Emotional Learning*.
- BERK, L. (2013/1). Çocuk gelişimi. (Çev: Ali Dönmez), Ankara: İmge Kitabevi.
- BERK, L. (2013/2). Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa. (çev. Ed. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bernstein, D. K., & Levey, S. (2009). Language development: A review. In D. K. Bernstein & E. Tiegerman-Farber (Eds.), *Language and communication disorders in children* (6th ed., pp. 28-100). Boston, MA: Allyn & Bacon
- Bouldin, P. (2006). An investigation of the fantasy predisposition and fantasy style of children with imaginary companions. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 167(1), 17–29. <https://doi.org/10.3200/GNTP.167.1.17-29>
- Bourn, D. (2015). Teachers as agents of social change. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 7 (3), 63-77.
- Braden, E. G. (2020). Navigating black racial identities: Literacy insights from an immigrant family. *Teachers College Record*, 122(13), 1-26.
- Bridges, L. J., Denham, S. A., & Ganiban, J. M. (2004). Definitional issues in emotion regulation research. *Child development*, 75(2), 340-345.
- Britannica. (2023a). Cultural Life. <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Cultural-life>
- Britannica. (2023b). Entertainment & Pop Culture. Hopak. <https://www.britannica.com/art/hopak>

Britannica. (2023c). Entertainment & Pop Culture. Bandura <https://www.britannica.com/art/bandura>

Broek, E., Cain, S.L., Dutkiewicz, M., Fleck, L., Grey, B., Grey, C., et al. (1994). The Original Social Story™ Book. Arlington, TX: Future Education. www.thegraycenter.org

Çetin Gündüz, H. & Tarhan, S. (2023). Parents' Metaphorical Perceptions Towards Adolescents and Being the Parent of a Adolescent . *Bartın University Journal of Faculty of Education* , 12 (1) , 111-123 . DOI: 10.14686/buefad.1003378

Cho, H., Song, K., & Lee, J. Y. (2018). Korean Immigrant Parents' Involvement in Children's Biliteracy Development in the US Context. In *Handbook of research on pedagogies and cultural considerations for young English language learners* (pp. 344-359). IGI Global.

Christine Waanders, Julia L. Mendez, Downer, J.T.(2007). "Parent Characteristics, Economic Stress and Neighborhood Context as Predictors of Parent Involvement in Preschool Children's Education", *Journal of School Psychology*, 45 , 619–636. İndirilme tarihi : 20 Mart 2008

Çocuk Çalışmaları & Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (2021). Kapsayıcı ve Katılımcı Okullar için Eğitimcilerle Yönelik Çocuk İşçiliği ve Ayırmıcılıkla Mücadele Rehberi Bilgi Üniversitesi. <http://cocukisciligineson.bilgi.edu.tr/yol-haritasi/#yol-haritasi>

Çocuk Çalışmaları & Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (2021). Çocuk İşçiliğiyle Mücadelede Nereden Nasıl Destek Alabilirim Bilgi Üniversitesi. <https://cocukisciligineson.bilgi.edu.tr/yol-haritasi/media/file/?id=27>

Coelho, E. (2012). Language and learning in multilingual classrooms: A practical approach (No. 16). *Multilingual Matters*.

Community Playthings. (n.d.). Friends Center for Children Case Study. Retrieved June 24, 2024, from <https://www.communityplaythings.com/room-design/case-studies/friends-center>

Community Playthings. (n.d.). Loose parts for diverse abilities. Retrieved June 24, 2024, from <https://www.communityplaythings.com/resources/articles/loose-parts-for-diverse-abilities>

Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological bulletin*, 127(1), 87-127.

ContactUkraine. (2023). About Ukraine. People, Religion, Festivals, Traditions in Ukraine. <https://www.contactukraine.com/about/people-religion-festivals-in-ukraine>

Decker, C. A., & Decker, J. R. (2005). *Planning and Administering Early Childhood Programs*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Delgado, V. (2023, March). Civic Engagement and Latina Immigrant Mothers' Remote Learning Involvement During COVID-19. In *Sociological Forum* (Vol. 38, No. 1, pp. 192-213). <https://doi.org/10.1111/socf.12872>

Demircioğlu, Haktan. (2017). Psychological Resilience at Social-Emotional Development.

Dicle, A. N. (2020). Anokuluna giden mülteci öğrenciler ile ilgili okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri (Samsun ili örneği). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(54), 1571-1583.

Dunston, Y. L., & Jones, P. N. (2021). Modeling a Culturally Responsive Mindset: Strategies That Connect and Empower. In *Research Anthology on Culturally Responsive Teaching and Learning* (pp. 839-860). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-9026-3.ch045>

Ekawati, D. (2018). Strategi Pengelolaan Kelas Pembelajaran Bahasa Arab. *An Nabighoh*, 20(01), 97-110. <https://doi.org/10.32332/an-nabighoh.v20i01.1089>

Erdogan, R. T. (2010, Mart 24). Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100324-15.htm>

Erdoğan, S. (2023a). Doğada Matematik. In *Erken Çocukluk Matematik Eğitiminde Güncel Konular*. essay, Nobel Akademik Yayıncılık.

Evans, K., Perez-Aponte, J., & McRoy, R. (2020). Without a paddle: Barriers to school enrollment procedures for immigrant students and families. *Education and Urban Society*, 52(9), 1283-1304.

Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282.

Folkman, S., & Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21(3), 219-239.

Gestwicki, C. (2004). *Home, school and community relations: A guide to working with families*. New York: Thomson Learning, Inc.

Global Education Monitoring Report Team. (2020). *Global education monitoring report summary, 2020: Inclusion and education: all means all (tur)*. UNESCO. ED-2020/WS/18. CC BY-SA 3.0 IGO.

Global Estimates 2020, Trends and the Road Forward, International Labour Organization and United Nations Children's Fund (2021)

Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi. (2022, Ekim 18). Kapsayıcı ve Katılımcı Okullar İçin Eğitimcilere Yönelik Çocuk İşçiliği ve Ayrımcılıkla Mücadele Rehberi. Bilgi Üniversitesi. <https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2021/06/24/mevsimlikgezicitarimisciligi-egitim-rehber.pdf>

Göl-Güven, M. (2021). *Çocuklukta Sosyal ve Duygusal Öğrenme*. Yeni İnsan Yayınevi.

Gonzales, R. G., Suárez-Orozco, C., & Dedios-Sanguinetti, M. C. (2013). No place to belong: Contextualizing concepts of mental health among undocumented immigrant youth in the United States. *American Behavioral Scientist*, 57(8), 1174-1199. <https://doi.org/10.1177/0002764213487349>

Goodwin, A. L. (2002). Teacher preparation and the education of immigrant children. *Education and Urban Society*, 34(2), 156-172.

Goswami, U. Phonology, reading development, and dyslexia: A cross-linguistic perspective. *Ann. of Dyslexia* 52, 139-163 (2002). <https://doi.org/10.1007/s11881-002-0010-0>

Gromova, C., Khairutdinova, R., Birman, D., & Kalimullin, A. (2021). Educational practices for immigrant children in elementary schools in Russia. *Education Sciences*, 11(7), 325.

Hamamcı, Z. (2005). Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*

Hase, C. N., Goldberg, S. B., Smith, D., Stuck, A., & Campaign, J. (2015). Impacts of traditional bullying and cyberbullying on the mental health of middle school and high school students. *Psychology in the Schools*, 52(6), 607-617. <https://doi.org/10.1002/pits.21841>

Haywood, K.M. and Getchell, N. (2009) *Life Span Motor Development*. 5th Edition, Human Kinetics, Champaign.

Haywood, K.M. and Getchell, N. (2009) *Life Span Motor Development*. 5th Edition, Human Kinetics, Champaign.

Hornby, G., (2015). Inclusive special education: development of a new theory for the education of children with special educational needs and disabilities. *British Journal of Special Education*, 3(42), 234-256. <https://doi.org/10.1111/1467-8578.12101>
<http://dx.doi.org/10.1007/s10459-007-9090-2>

James, A. M., & Beth, M. M. (2006). Teachers' Perceptions of the Benefits of Home Visits for Early Elementary Children. *Early Childhood Education Journal*, v34, n1, p93-97.

Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On Birinci Kalkınma Planları (2019-2023)*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/DisGocPolitikas%C4%B1OzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf>

adresinden alındı

- Karakütük, K., Özdoğan Özbal, E., & Sağlam, A. (2017). Okul Yönetiminde Okul Güvenliğini Sağlamak İçin Yapılan Uygulamalar Konusunda Öğretmen ve Okul Müdürlerinin Görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1214-1232. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.343161>
- Lane, R. D. & Schwartz, G. E. (1987). Levels of emotional awareness: A cognitive-developmental theory and its application to psychopathology. *American Journal of Psychiatry*, 144 (2). s.133– 143.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1988). Transactional theory and research on emotions and coping. *European journal of personality*, 2(3), 141-169.
- Leix, A., & Záleská, K. (2017). Teachers' experiences with immigrant children in Czech elementary schools. *Human affairs*, 27(1), 30-47. <https://doi.org/10.1515/humaff-2017-0004>
- Lukava, D. (2020). Traditions of Nativity Drama within the Opera Arts of Ukraine. *EUREKA: Social and Humanities*, (1), 3-7. <https://doi.org/10.21303/2504-5571.2020.001564>
- Mann, K., Gordon, J., & MacLeod, A. (2009). Reflection and Reflective Practice in Health Professions Education: A Systematic Review. *Advances in Health Sciences Education*, 14, 595-621.
- McAuliffe, M., & Triandafyllidou, A. (Eds.). (2021). *World Migration Report 2022*. Geneva: International Organization for Migration (IOM). Retrieved from file:///C:/Users/Casper/Desktop/immigrant%20children%20ethic/research%20referance/W MR-2022-EN_0.pdf
- McClelland, M. M., Tominey, S. L., Schmitt, S. A., & Duncan, R. (2017). SEL interventions in early childhood. *The Future of Children*, 27(1), 33-47.
- Miles, S. B., & Stipek, D. (2006). Contemporaneous and longitudinal associations between social behavior and literacy achievement in a sample of low-income elementary school children. *Child Development*, 77(1), 103-117. <http://www.ingentaconnect.com/content/bpl/cdev/2006/00000077/00000001/art00008>
- Niemistö, D. et al. (2019) Environmental Correlates of Motor Competence in Children -The Skilled Kids Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. doi.org/10.3390/ijerph16111989.
- Nocon, A., Eberle-Sejari, R., & Unterhitzenberger, J. (2017). The effectiveness of psychosocial interventions in war-traumatized refugee and internally displaced minors: Systematic review and meta-analysis. *European journal of psychotraumatology*, 8(2), 1388709. [doi:https://doi.org/10.1080/20008198.2017.1388709](https://doi.org/10.1080/20008198.2017.1388709)
- Norheim, H., Moser, T., & Broekhuizen, M. L. (2022). Partnerships in multicultural ECEC settings in Norway: Perspectives from parents and professionals. <https://doi.org/10.23865/nbf.v19.228>
- Ö. Doğan And E. Acar Şengül, "Büyüme ve Gelişme," *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2017, pp.1-22.
- Ohinata, A., & Van Ours, J. C. (2012). Young immigrant children and their educational attainment. *Economics Letters*, 116(3), 288-290. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.03.020>
- Özen, E. & Düzenli, H. (2023). Öğrenenlerin çevrimiçi uzaktan eğitim ortamlarında topluluk hissi geliştirme düzeylerinin farklı değişkenler bağlamında incelenmesi . *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 9 (1) , 316-336 . DOI: 10.51948/auad.1203894
- Özer, D. S. (2004), *Çocuklarda Motor Gelişim*, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Özer, D. S., & Özer, K. (2016). *Çocuklarda motor gelişimi* (9. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık. ISBN 9786051333779.
- Özerkmen, N. (2002). İnsan Merkezli Çevre Anlayışından Doğa Merkezli Çevre Anlayışına. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 42(1-2), 167-185.
- Phenice, L. A., & Griffore, R. J. (2003). Young children and the natural world. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 4(2), 167–171. <https://doi.org/10.2304/ciec.2003.4.2.6>

- Polat, Ö., & Demirci, F. G. (2021). Erken Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişime Bir Uyarın Olarak Doğa ile Temas ve Doğa Temelli Açık Alan Etkinlikleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 95-113.
- Prytuluk, N. A. (2017). Creating a Culture of Inclusion in Pre-Kindergarten: An Integral Analysis of Beliefs, Understandings, and Pedagogical Practices of Early Childhood Educators. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-7468-6.ch032>
- Pumariega, A. J., & Rothe, E. (2010). Leaving no children or families outside: the challenges of immigration. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(4), 505.
- Rodolico, A., Vaccino, N., Riso, M. C., Concerto, C., Aguglia, E., & Signorelli, M. S. (2020). Prevalence of post-traumatic stress disorder among asylum seekers in Italy: a population-based survey in Sicily. *Journal of immigrant and minority health*, 22(3), 634-638. doi:<https://doi.org/10.1007/s10903-019-00948-9>
- Rumberger, R. W. (2012). Teacher coping in high-poverty schools. *Theory into Practice*, 51(4), 239-246.
- Sadikoviç, E. (2019). Kırsal ve Kentsel Bölgelerde Yaşayan Öğrencilerin Okul Başarısındaki Farklılıkları ve Kişilik Özelliklerinin Analizi . *Trakya Eğitim Dergisi* , 9 (1) , 173-184 . DOI: 10.24315/tred.446651
- Santrock, J. (2013). *Childhood Development*. 14th Edition, New York: McGraw-Hill Education.
- Şeker, E. (2013). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik olarak düzenlenen aile eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi). ProQuest Dissertations & Theses. (28518774).
- Şengül, A., & Özcan, D. (2017). Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi (N. Metin, Ed.). Pergem A Yayıncılık.
- Sharma, J., McKelvey, J., Hardy, R., Epstein, M. H., Lomax, R. G., & Hruby, P. J. (1997). Job satisfaction of child welfare workers in an urban setting: Status and predictors. *Journal of Child and Family Studies*, 6(2), 209–219.
- Sibley, E., & Dearing, E. (2014). Family educational involvement and child achievement in early elementary school for American-born and immigrant families. *Psychology in the Schools*, 51(8), 814-831. <https://doi.org/10.1002/pits.21784>
- Silove, D., Steel, Z., McGorry, P., & Mohan, P. (2007). Trauma exposure, postmigration stressors, and symptoms of anxiety, depression and post-traumatic stress in Tamil asylum-seekers: comparison with refugees and immigrants. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 97(3), 175-181. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1998.tb09984.x>
- Stoeber, J., & Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 295-319.
- Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (2021). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2020 Faaliyet Raporu. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Suarez-Orozco, C., & Suarez-Orozco, M. (2001). *Children of immigration*. Harvard University Press.
- Suárez-Orozco, C., Pimentel, A. ve Martin, M. (2018). *Understanding immigrant children and youth: A guide for educators*. Teachers College Press.
- Tavşanoğlu, Ç. (2017). Yangın coğrafyası: Vejetasyon yangınlarının ve ekolojik sonuçlarının alansal dağılımı. Palme Yayıncılık.
- TBMM. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [Foreigners and International Protection Law]. Kanun Numarası: 6458. Kabul Tarihi: 4/4/2013. Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 11/4/2013, Sayı: 28615. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, Cilt: 53.
- Tezel Şahin, F. & Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi . *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3) , 395-414 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26111/275098>

The United Nations Children's Fund [UNICEF]. (2022). Parenting. How to communicate effectively with your young child. <https://www.unicef.org/parenting/child-care/9-tips-for-better-communication>

Topbaş, S. (2005). Dilin Bileşenleri. Seyhun Topbaş (ed.). Dil ve Kavram Gelişimi. (s. 21-30). Ankara: Kök Yayıncılık.

Turan, F. (2012). Normal ve Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarının Dil Edinimine İlişkin Görüşleri ile Çocuklarıyla Etkileşim Biçimlerinin Karşılaştırılması. Education and Science.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2023). Syria. <https://whc.unesco.org/en/statesparties/sy/>

United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR]. (2021). MID-YEAR TRENDS 2021. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/618ae4694/mid-year-trends-2021.html> adresinden alındı

United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF]. (2020, 11 18). Basın bülteni. UNICEF Her Çocuk İçin: Türkiye : <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/unicef-uyar%C4%B1yor-covid-19-d%C3%BCnya-genelinde-g%C3%B6%C3%A7men-ve-yerinden-edilmi%C5%9F-%C3%A7ocuklara> adresinden alındı

United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF]. (2019a). UNICEF Turkey Humanitarian Situation. UNICEF.

United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF]. (2019b). Türkiye – Unicef Ülke İşbirliği Programı 2016-2020. UNICEF.

Üredi, I., & Erden, M. (2009). Öz-Düzenleme Stratejileri Ve Motivasyonel İnançlarının Yordayıcısı Olarak Algılanan Anne Baba Tutumları. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(4), 781-811.

Üstünoğlu, Ü. (1991). Aile Eğitimi Paneli, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. 10 Mayıs, Ankara.

Uyan Semerci, P., Erdoğan, E. ve Kavak, S. (2014). Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği 2014 Araştırma Raporu. İstanbul: Hayata Destek Derneği. Erişim: <https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2014/12/mevsimlik-gezici-tarim-isciligi-2014-arastirma-raporu.pdf>

Uyanık Aktulun, Ö., & Elmas, R. (2019). 21. Yüzyıl Okul Öncesi Öğretmenleri için Sosyal Medya Araçları: Muhtemel Faydalar. Temel Eğitim, 1(4), 6-20.

van Knippenberg, D., van Dick, R., & Tavares, S. (2006). Social identities and commitments at work: Toward an integrative model. Journal of Organizational Behavior, 27(5), 665–683. <https://doi.org/10.1002/job.383>

Vijayarathan-R, K. (2023). Policy Equity Contexts in Inclusive Education for Immigrant Children in the Faroe Islands. Education, Equity and Inclusion, 79.

Waanders, C., Mendez, J.L., & Downer, J.T. (2007). Parent characteristics, economic stress, and neighborhood context as predictors of parent involvement in preschool children's education. Journal of School Psychology, 45, 619-636.

Yan, I. . (2022). The role of m. kropyvnytsky's theatre troupe in preservation of traditions of the ukrainian nation. Collection of Scientific Papers. (July 8, 2022; Paris, France), 436–438. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.124>

Yardı, S. (2007). Understanding classroom culture through a theory of dialogism: what happens when cheating and collaboration collide?. <https://doi.org/10.3115/1599600.1599746>

Zafer DANIŞ, M., & Sülü, C. (2016). Modernleşme sürecinde aile ve sosyal hizmet: güçlendirme yaklaşımı perspektifinden yapısal bir analiz. Journal Of History School, 9 (XXV). <https://doi.org/10.14225/joh855>

KODA & TOÖEGD: Okul Öncesi Öğretmenlerini Destekleme Rehberi'nin Yolculuğu

Büyük değişimler küçük adımlarla başlar. KODA ve TOÖEGD'nin ortaklaşa geliştirdiği Okul Öncesi Öğretmenlerini Destekleme Rehberi de işte böyle bir yolculuğun ürünüdür. Kırsalda görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin ihtiyaçlarını anlamak, onlara rehber olacak bir kaynak sunmak ve birlikte güçlenmek için yola çıkan bu süreç, kararlılık ve dayanışmanın en güzel örneklerinden biri oldu.

İlk Buluşma: Bir Fikir Doğuyor (2021)

Her şey, 2021 yılında KODA ve TOÖEGD'nin bir araya gelerek nasıl bir çalışma yapabileceklerini konuşmalarıyla başladı. Bu buluşmada, kırsalda çalışan okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştığı zorluklar ve desteklenme ihtiyaçları üzerine yoğunlaşıldı. Bu ilk kıvılcım, öğretmenlerin sesi olmaya yönelik daha kapsamlı bir sürecin başlamasını sağladı.

Odak Grup Görüşmeleri: Öğretmenlerin Sesi Olmak (2021 Sonbaharı)

Gerçek ihtiyaçları belirleyebilmek adına Ekim 2021'de geniş katılımlı bir odak görüşme süreci planlandı. Aralık 2021'e kadar, Türkiye'nin farklı bölgelerinden 45 okul öncesi öğretmeniyle görüşmeler gerçekleştirildi. KODA ekibinden Dilara Avdagiç ile TOÖEGD ekibinden Dr.Serap Erdoğan bu sürecin şekillenmesini sağladılar. Her öğretmenin kendi bölgesindeki deneyimleri ve zorlukları dile getirdiği bu görüşmeler, yol haritasının oluşturulmasında büyük bir rol oynadı.

İhtiyaç Haritası ve Kitap Kararı (2022 Baharı)

2022 yılının bahar aylarında, odak grup görüşmelerinde elde edilen veriler detaylı bir şekilde analiz edildi. Öğretmenlerin en çok ihtiyaç duyduğu alanlar belirlendi ve bir "ihtiyaç haritası" oluşturuldu. Bu harita, yalnızca sorunları değil, aynı zamanda çözüm önerilerini de ortaya koydu. Sonunda, kırsalda görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin başvurabileceği kapsamlı bir rehber kitap hazırlanmasına karar verildi.

Bu noktada, Prof. Serap Erdoğan ve KODA Ekibinden Lale Hanöz'ün öncülüğünde rehber kitabın oluşturulması süreci başladı. Ancak, Türkiye'yi derinden sarsan 6 Şubat depremi nedeniyle çalışmalara ara verilmek zorunda kalındı.

Yeniden Başlangıç: Yazım Süreci Başlıyor (2023 Sonbaharı)

Deprem yarattığı olumsuzluklara rağmen, eğitimcilerin güçlenmesi gerektiğine olan inanç hiçbir zaman kaybolmadı. Ekim-Kasım 2023'te farklı alanlarda uzmanlaşmış bir ekip ile yazım çalışmaları yeniden başladı. Bu aşamada, öğretmenlerin sahadaki gerçek ihtiyaçlarını karşılayan bölümler titizlikle ele alındı.

Son Dokunuşlar ve Tamamlanma (2024 İlkbahar ve Yazı)

Bahar 2024'te, rehberin taslak içerikleri okul öncesi öğretmenleriyle paylaşıldı. Öğretmenlerin geri bildirimleri doğrultusunda eklemeler ve değişiklikler yapıldı. Nihayet, 2024 yaz aylarında rehberin yazım süreci tamamlandı.

Ancak süreç burada bitmedi! 2024 Sonbahar'ında, Bursa-Orhaneli'de görev yapan okul öncesi öğretmenleriyle birlikte etkinlik rehberi hazırlık çalışmaları başladı. Böylece, rehber yalnızca bir kitap olmaktan öteye geçerek, öğretmenlerin aktif katkı sunduğu, sahaya uygun ve etkili bir kaynak haline geldi.

Sonuç: Birlikte Güçlenmek

Bu süreç, öğretmenlerin ihtiyaçlarını merkeze alan, katılımcı ve dayanışmacı bir yaklaşımın ne kadar değerli olduğunu bir kez daha gösterdi. Kırsaldaki öğretmenlerin güçlenmesi, çocukların daha iyi bir eğitim almasını sağlayacak en büyük adımdı ve KODA & TOÖEGD iş birliğiyle hazırlanan bu rehber, bu vizyonun en somut örneklerinden biri oldu.

Eğitimde değişim yaratmak uzun bir yolculuktur; ancak bu yolculuk, doğru adımlarla, birlikte yürüldüğünde çok daha güçlü bir etki yaratır. Okul öncesi öğretmenlerinin yanında olmak, onları desteklemek ve birlikte güçlenmek için başlatılan bu süreç, ilham verici bir hikâyeye dönüştü.

Bu rehberin ortaya çıkma sürecinde bize gönülden destek olan ve odak görüşmelerine katılan okul öncesi öğretmenleri

Akdeniz Bölgesi

Muhammed Aydın
Yüksel Kılınç
Esra Sarıca
Sibel Bozkurt
Duygu Özmen
Hacer Mavili

Doğu Anadolu Bölgesi

Nuriye Mervenur Görgün
Dilan Kılıç
Arzu Akmeşe
Sinem Özer
Merve Kübra Kaygusuz
Emine Aydemir
Yasemin Tekin

Ege Bölgesi

Funda Gürel
Yıldız Aydın
Özgül Doğanterkin
Emine Kesgin İlhan
Derya Dalmış
Dilek Çilingir

Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Yeşim Karasoy
Rahime Türkmen
Dilem Filiz
Devlet Koyuncu
Ayşegül Tekinbaş Özyağcı
Sevcan Kor
Yasemin Fırincioğulları

İç Anadolu Bölgesi

Göksel Ayhan
Buse Yavuz
Tuğçe Bayatlı
Aynur Bayazit
Özlem Dürgele
Gamze Seçgin
Betül Mülayim

Karadeniz Bölgesi

Samet Salih
Kübra Bedir
Kübra Dindar
Seda Somuncu
Şeyda Bozkurt
Duygu İlhan

Marmara Bölgesi

Burcu Duman
Beyzanur Canol
Zerrin Kartov
Hülya Zobu
İrem İnce
Ayşe Özkan Türkay





KODPA
Köy Okulları Değişim Ağı